

Responsabilitatea opiniilor, ideilor și atitudinilor exprimate în articolele publicate în revista *Familia* revine exclusiv autorilor lor.

Numărul este ilustrat cu instantanee surprinse
în timpul *Zilelor Revistei Familia*, Ediția a XXI-a, 2011.
Foto: Alexandru Seres

Seria a V-a
octombrie 2011
anul 47 (147)
Nr. 10 (551)

FAMILIA

REVISTĂ DE CULTURĂ
Apare la Oradea

Seriile Revistei *Familia*

- Seria Iosif Vulcan: 1865 - 1906
- Seria a doua: 1926 - 1929
M. G. Samarineanu
- Seria a treia: 1936 - 1940
M. G. Samarineanu
- Seria a patra: 1941 - 1944
M. G. Samarineanu
- Seria a cincea:
1965-1989
Alexandru Andrițoiu
din 1990
Ioan Moldovan

Responsabil de
număr:
Traian Ștef

REDACȚIA:

Miron BETEG, Mircea PRICĂJAN,
Alexandru SERES, Ion SIMUȚ,
Traian ȘTEF

Redactori asociați:

Mircea MORARIU, Marius MIHEȚ, Aurel CHIRIAC

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Oradea, Piața 1 Decembrie, nr. 12
Telefon: 40-259-41.41.29; 40-770-850068

E-mail:

revistafamilia1865@gmail.com

(Print) I.S.S.N 1220-3149

(Online) I.S.S.N 1841-0278

www.revistafamilia.ro

TIPAR: Imprimeria de Vest, Oradea

Revista figurează în catalogul publicațiilor la poziția 4213

Idee grafică, tehnoredactare și copertă: Miron Beteg

Revista este instituție a
Consiliului Județean Bihor

ABONAMENTE LA FAMILIA

Revista Familia anunță abonații și cititorii că la abonamentele efectuate direct la redacție se acordă o reducere semnificativă. Astfel, un abonament pe un an costă 60 de lei. Plata se face la sediul instituției.

De asemenea, se pot face abonamente prin plată în contul:

RO80TREZO765010XXX000205, deschis la Trezoreria Oradea. Abonamentul pe un an costă 72 de lei. Redacția va expedia revista pe adresa indicată de către abonat.

FAMILIA

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ

Fondată în 1865 de
IOSIF VULCAN

DIRECTOR:
IOAN MOLDOVAN

CUPRINS

Editorial	
Traian Ștef - Vrem moțoci!	5
Asterisc	
Gheorghe Grigurcu - „Să fie fericirea anistorică?”	7
Schiță în cărbune	
Al. Cistelecan - Dumitru Chioaru	11
Replay @ Forward de Ioan Moldovan	17
Cronica literară	
Petru M. Haș - Sfânta îngrijorare	23
Marius Miheț - Despre Doina Cetea și Horia Bădescu	26
Explorari de Mircea Morariu	35
ZRF - XXI	
Horia Bădescu	40
Ioan Biroaș	43
Vasile Dan	44
Gellu Dorian	50
Silviu Guga	55
Gheorghe Mocuța	59
Aurel Pantea.	60
Lucian Scurtu	61
Traian Ștef	64
Igor Ursenco	69
Radu Ulmeanu	67
Lucian Vasilescu	72
UN DOSAR CIORAN	
<i>alcătuit de Mihai Șora și Luiza Palanciuc</i>	
François Mauriac - <i>Bloc-notes</i>	81
E. M. Cioran - <i>Răspuns adresat lui François Mauriac</i>	84
Claude Mauriac - <i>Unul dintre cei mai buni scriitori francezi</i>	86
Gabriel Marcel - <i>Un aliat în răspăr</i>	95
François Fejtö - „Mă îndoiesc, deci exist”	98
Mihai Șora - <i>Cioran: omul și umbra lui</i>	101
Pagini de jurnal de Daniel Săuca	107
Poeme de Mirela Lungu	110
Meridiane	
Poeme de Erwin Messmer	113
Cartea de teatru de Mircea Morariu	118
Cronica teatrală de Mircea Morariu	122
Familia - contact	130
Confirmare de primire	133

Editorial

Traian Ștef

Vrem moțoci!

Sînt dintre aceia care îl admiră pe Regele Mihai, mai ales după ce am citit cartea-interviu a lui Mircea Ciobanu. De asemenea, am apreciat că monarhia ar fi forma de guvernămînt potrivită românilor. Mai cred că prețuirea pentru Rege nu poate fi detașată decît ipocrit de credința în monarhie. Am protestat cînd Regele Mihai a fost întîmpinat cu mitralierele, oprit din calea spre mormintele domnești și obligat să facă drumul întors sub escortă militară, ca un infractor periculos. Autorii unei lovituri de stat se temeau că un om demn, cu respect pentru neamul său, pe care educația, întîmplările istoriei și ale familiei îl făcuseră înțelept, va încerca de unul singur o lovitură de stat. Nu era decît cinismul și teama unor uneltitori mărunți în slujba nuștiucui. Regele a împlinit acum 90 de ani. E un gest admirabil să fie invitat în Parlamentul Țării pentru a fi omagiat și lăsat să se adreseze de la tribuna celei mai importante instituții democratice poporului care nu mai e al său, din punctul de vedere popular, dar pe care Majestatea Sa îl consideră încă al său. Lucrul acesta s-a făcut, însă, ca în *Țiganiada* budaidoleană.

Cu puțin timp înainte, președintele Traian Băsescu îl etichetase drept laș și trădător pentru actul abdicării. Poate mulți cred asta, poate, dacă judecăm istoria moldoveană și munteană, mulți domnitori au fost lași și trădători în raport cu sacrificiul lui Brîncoveanu. Dar nu cred că actele istorice trebuie judecate în funcție de ștacheta sacrificiului tragic. Istoria are, ca și soarta, agenți văzuți și nevăzuți care duc lucrurile într-o anumită direcție. Nu cred, de asemenea, că președintele Traian Băsescu este chemat să țină această ștachetă.

Ceea ce s-a întîmplat în această perioadă a fost o tevatură demnă, cum am spus mai sus, de *Țiganiada*. I-am văzut în același loc, la fel de părelnic ceremonioși pe aceia care au pus mitralierele pe Rege și pe

aceia care i-au promis întoarcerea pe tron, pe securisto-comuniști și pe cei trecuți prin lagărele și închisorile dejisto-ceaușiste, elită, regi, prinți, prințese și caracude/ paparude. Nota înaltă a fost astfel vulgarizată.

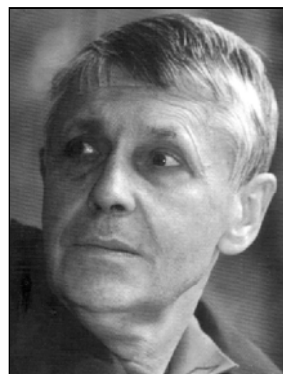
Dar, oare, a fost Regele omagiat în Parlament din respect pentru el și pentru forma de guvernământ pe care o întruchipează, sau pentru a-l șicana pe președintele Traian Băsescu, pentru a i se pune cu totul împotriva? Tot ce se întâmplă în Parlamentul României și în viața noastră politică arată că acesta din urmă a fost motivul. Clasa noastră politică funcționează în continuare pe modelul revoluționar al baricadei. Toți aruncă sticle incendiare, fără să se vadă, fără să vorbească, cu strigăte de luptă vitejești, spre partea cealaltă. Țărișoara e pe de lături, aplaudă, îndeamnă și strigă, după cum i se promite. Cei care stau acasă, comentează și își văd de lucrul lor sînt considerați trădători și lași.

Nu foarte mare mi-a fost mirarea cînd prezidențiabilul Crin Antonescu, urmaș al Brătienilor cu patalama de la domnul Mircea Ionescu Quintus, i-a etichetat drept lași pe domnii Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu. Asta pentru că au fost, în competiția cu Mircea Geoană, de partea domnului Traian Băsescu, iar acum nu au strigat în piață că-i vor capul. S-au despărțit elegant de acest gest și de altele ale președintelui Traian Băsescu, dar nu au strigat că-l vor pe domnia sa președinte, pe domnul Crin Antonescu, adică, iar celuilalt să i se taie capul. Copreședintele USL crede că va ajunge președintele României, dar oare manifestările sale arată că a învățat mai multe de la Regele Mihai sau de la politicianul Traian Băsescu?

Domnii Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu, ca și alții care au fost de partea domnului Traian Băsescu, s-au păstrat în anumite principii. Președintele și-a respectat promisiunile față de partea intelectualității care i-a fost atunci alături, a condamnat comunismul și a făcut să ajungă la CNSAS dosarele securității. E prea puțin, poate, dar ce a făcut domnul Crin Antonescu în Parlamentul României ca aceste gesturi să fie continuate? Domnia sa nu-i dorește așa cum sînt de parte-i, ci-i vrea moțoci, adică reduși la statutul vulgar de săritori în bărci și aplaudaci nervoși.

Asterisc

Gheorghe Grigurcu

„Să fie fericirea anistorică?”

Să fie fericirea anistorică? Să fie materia istoriei exclusiv nefericirea? Oricum, iubirea „împlinită” pare a i se refuza: „Iubirea fericită nu a intrat în istorie. Nu s-au scris romane decât despre iubirea fatală, adică despre iubirea amenințată și condamnată de viață” (Denis de Rougemont).

*

Eroare de tipar caraghioasă, într-un interviu al meu publicat într-o revistă clujeană: „frate” în loc de „confrate”, referitor la un critic mai tânăr. Ce „fraternități” suspecte îmi creează hazardul tipografilor!

*

Blaga îmi spunea că își imaginează abstracțiunile în chip vizual, sub înfățișarea unor configurații plastice. „Asta e, sunt un tip vizual”!

*

De ce n-a devenit Blaga medic? „Părinții mei voiau să studiez medicina. Dar nu-mi convenea să intru într-o categorie ce număra, în țară, vreo zece mii de persoane!”

*

Blaga îmi mărturisea, în anii '50: „Creația mea din ultima perioadă a cam schimbat fața poeziei românești”. Poezie aproape inexistentă în acea perioadă, dar avînd deja impulsurile subterane ale unei noi vârste, oferite de șaizeciști și, în mai mare măsură, de „maturi” precum Leonid Dimov, M. Ivănescu, Ion Caraion, Ștefan Aug. Doinaș, al cărui nume l-am auzit prima oară din gura lui Blaga.

*

Amestecul numelui în jocul cu reziduuri magice al realității: „Arabii boicotează detergentul Ariel, fiind convinși că el a fost botezat după nu-

Gheorghe Grigurcu

---

mele premierului israelian Ariel Sharon. Liderii spirituali ai Egiptului au făcut apel la cetățeni să boicoteze Ariel-ul, fabricat de firma americană Procter and Gamble. Egiptenii cred că numele este asociat cu cel al premierului israelian și afirmă chiar că pe eticheta produsului este imprimată Steaua lui David. Mai multe companii americane, printre care Coca-Cola și Mc Donalds, au avut probleme în ce privește vânzările din cauza boicoturilor arabilor” (*Adevărul*, 2002).

*

Istoria a învins poezia! Un amplu sondaj de opinie efectuat în Anglia, în toamna anului 2002, a desemnat pe cel mai reprezentativ om al țării din toate timpurile nu în persoana lui Shakespeare, ci în cea a lui Churchill.

*

Mai ușor e să făptuiști precum altul decât să simți și gîndești precum altul. Aviz „inginerilor sufletului omenesc” (formulă stalinistă).

*

Nu așa-zisa banalitate ne trădează, ci noi o trădăm, refuzînd sau nefiind în stare a o adînci (fiecare loc comun e ca un sol arid în care totuși se poate săpa o fîntînă).

*

Inteligență care momește, așa cum rîma din cîrligul undiței atrage cu viclenie peștele.

*

Ceea ce numim inteligență poate uneori susține falsul, ceea ce percepem ca virtute, niciodată.

*

Iubirile mari: nici realitate, nici ficțiune, ci entități nemîntuite aidoma sufletelor din Limb.

*

Blaga mitizează și în același timp demitizează. Îi place să demonteze mai cu seamă miturile biblice. Se comportă ca un leu care nu pregetă a devora uneori puii speciei sale cu o altă paternitate spre a-și promova propria progenitură.

*

Din convorbirile cu Blaga: „Nu e bine să înțelegi totul. Pînă și calitățile tale pierd dacă le aprofundezi prea mult, dacă încerci să le explici pînă la capăt.

„Să fie fericirea anistorică?”

*

Din convorbirile cu Blaga: „Se întâmplă să scriu câte o poezie de excepție. Sau doar o poezie între altele. Unele poezii nu-mi reușesc și le abandonez”.

*

Din convorbirile cu Blaga: „Este interesant raportul dintre idee și problemă. Dogmaticii au doar idei, iar «liberalii», problematizând excesiv, adesea nu mai ajung la idei”.

*

Puterea magică, puterea creatoare a așteptării: „Sfârșit de august. Multe rîndunici. Cea mai nouă promoție se adună pe firele de telegraf. Se grupează. Se regrupează. Pe portativele sîrmelor, ele învață contrapunctul. Și cîntă. La ce le va folosi contrapunctul în zborul peste mare? Nu știu. Dar ele cîntă. Am impresia că în cîntecul lor ele se simt zburînd peste mare. Cînd vor zbura în adevăr peste mare, ele nu vor cînta” (Blaga).

*

Limba română s-a înavuțit cu un cuvînt nou: ghidism (de la ghid)!

*

Primesc un număr al elegantei reviste *Mișcarea literară* din Bistrița. Pe copertă am plăcerea să văd o mare fotografie a unui mare om pe care l-am cunoscut și l-am îndrăgit: Petre Țuțea. Nu, de pildă, Eugen Jebeleanu, bardul infatuat care-și avea masa rezervată la Casa scriitorilor, ci modestul bătrîn Țuțea care se așeza pe unde se nimerea, la restaurant ca și-n viață, privit de sus de către poetul copleșit de privilegii. O justiție iconografică.

*

O anecdotă cu circulație din Parisul de pe la mijlocul veacului al XIX-lea, picant aplicabilă îmbogățitorilor noștri de după 1989: „Un poet persan, pe nume Homedi, se afla la baie împreună cu Tamerlan și alți curteni. Tocmai se juca un joc de societate care consta în a valora, în bani, cît anume face fiecare din ei.

– Vă prețuiesc la treizeci de aspri, i-a spus poetul lui Tamerlan.

– Bine, dar numai prosopul cu care mă șterg face atîta, i-a replicat marele han.

– Întocmai, a răspuns poetul, am calculat și prosopul.

Tamerlan n-a spus nimic, a rîs doar. Era într-una din zilele lui bune”.

*

O minciună mică avînd rostul de-a acoperi o minciună mai mare.

*

Admirabila rigoare a acestei minciuni.

*

Tristețea dar și nădejdea conținută în lucrul făcut pe jumătate.

*

E un spirit prea puternic pentru a rămîne doar un artist. E prea lipsit de vlagă pentru a deveni un sfînt. Cum ar putea ieși din această dilemă?

*

Vulgaritatea: răul formal. Un singur strop de vulgaritate poate compromite limpezirea unui lac întreg.

*

Vine o vîrstă la care îți dai seama că limpezimea e dureroasă ca o sentință.

*

Te crezi abandonat de viață. Dar sunt bătrîni care se sinucid pentru că se cred abandonați de moarte.

*

Precocitățile nu constituie decît monstrozități, deoarece intră în conflict cu o lege supremă a vieții care e devenirea. Sunt avansuri excesive, urmate de opriri înainte de soroc, prin nimic justificate, morți premature, dichisite, sfidătoare.

*

Tot ce e fixitate e moarte. Mă tem că și operele noastre sunt fețe ale morții. Dar sensurile, infinitele sensuri ce gîlgîie în ele? Ești îndemnat a răspunde fără clipire: nu sunt decît... necroloage.

*

E prea puțin răbdător, din care pricină se întîmplă să nu găsească ceea ce caută și să găsească ceea ce nu caută. Uneori o compensație strălucită.

*

Cumplita iertare pe care ți-o acordă cel ce nu se poate ierta pe sine. Și poate, totodată, cel mai pur act de generozitate.

*

Suferi nu pentru că recurgi la o platitudine, ci pentru că n-ai reușit să-i dibui simburile de adîncime care cu siguranță există.

*

Nădejdea: stare de iluminare a voinței.

Schiță în cărbune

Al. Cistelecan

Dumitru Chioaru între generație și comparație

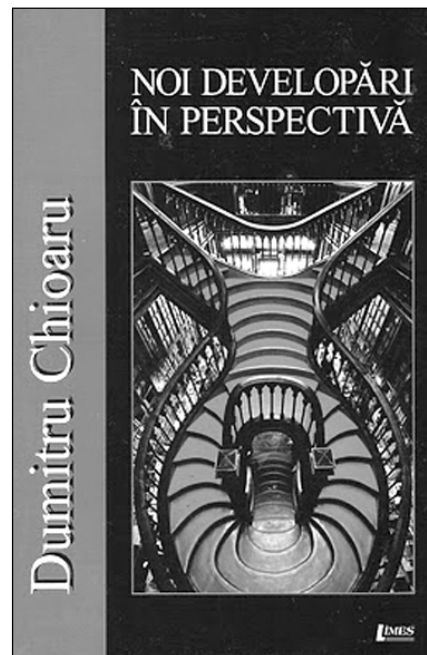
Nu s-ar fi prezis, când și-a început serialul *developărilor*, că Dumitru Chioaru va proceda chiar într-atît de sistematic și tenace încît va acoperi toată poezia română de după fericita generație '60. Iată însă că, ținîndu-se ardelenește de proiect, el a ajuns, din doi pași, la capătul trebii (ba încă, ardelean neînduplecat, Chioaru anunță și al treilea pas demonstrativ: o antologie ca argument irefutabil al *developărilor*). Al doilea pas, cel din *Noi developări în perspectivă* (Editura Limes, Cluj, 2010), adaugă muzeului optzecist din primele *Developări...* încă două galerii complementare, una de *nouăzeciști* și una de *douămiști*. Termenii aceștia sînt însă numai de nevoie, folosiți doar pentru că umblă în folclorul literar, căci altminteri Chioaru nu le dă mare acreditare „literară”, nici conceptuală (?!), nici socio-istorică. Pentru el cele trei secțiuni (optzeciști, nouăzeciști, douămiști) abia de fac o unitate de generație. Dar ce generație! Una cu aproape o sută de poeți reprezentativi (din care 47 fix – 50 ar fi fost, firește, o cifră suspect rotunjită – optzeciști legali iar restul, în părți egale de cîte 18, aparținători)! Din nefericire această generație – cu un trunchi și două ramuri sau cu trei ramuri – se va scutura drastic foarte curînd (se poate paria, totuși, pe vreo zece supraviețuitori), dar principiul de generozitate profesat de Chioaru, atît de larg încît tinde să devină unul de exhaustivitate, e unul adecvat acestui moment exegetic atît de apropiat. În baza lui, Chioaru a dat, în două volume, una din puținele „sinteze” despre poezia actuală (ba chiar actualisimă); e drept că e o „sinteză” din portrete, după tehnica mozaicului, dar rămîne fapt că acoperirea ei e aproape maximală. Nu s-ar putea zice de nimeni că e în plus (dar, în schimb, s-ar putea zice că unii lipsesc fără mare motivație, ceea ce înseamnă că și generozitatea lui Chioaru are limite; sau gustul lui), opțiunile fiind făcute cu merit de rigoare. Dar și cu risc asumat brav: „aceștia sunt poeții pe valoarea căro-

ra pariez” (p. 6); asta mai lăsînd, totuși, și hazardului o părticică, întrucît a avut un „acces limitat la cărțile nouăzeciștilor și douămiiștilor”. Eventualele absențe ce se pot reclama au, așadar, justificare pe ambele părți, și pe cea subiectivă, de gust, și pe cea obiectivă, de fapte.

După viziunea eroică asupra optzecismului din prima carte de portrete vine acum, în a doua, viziunea imperialistă sau anexionistă; optzecismul lui Chioaru cotopește fragilele teritorii pe care voiau să și le delimiteze nouăzeciștii și douămiiștii, anexîndu-le eminent: „douămiiștii reprezintă ultimul val dintr-o generație de creație care a început cu optzeciștii și a continuat cu nouăzeciștii, marcînd ceea ce /.../ s-ar putea numi perioada postmodernă a poeziei românești” (p. 5). Într-un fel (deși nu foarte decis) Chioaru revine la împărțirea originară, de la Thibaudet, a secolului în trei generații, punînd-o pe cea postmodernă să succedă celei „interbelice sau moderniste” și celei „postbelice, neo-moderniste”. Iar cum în structura cărților sale există și o funcție „decentrală”, s-ar părea că preia, pe tăcute, și raționalizarea lui Ulici privitoare la ruperea în trei secvențe „promoționale” a generației. Dar mare discuție și multe scrupule nu-și face el în diviziunea conceptuală a dezbaterei despre „generație”. Dacă limitele thibaudetiene pot părea înguste, vine numai decît Tudor Vianu și le fluidizează eficace. Oricum ar sta lucrurile, generația se salvează, iar unitatea ei – și mai sigur: „formarea conceptului postmodern de poezie începe cu poezii optzeciști, iar valurile '90 și 2000 au dus la îmbogățirea, nuanțarea și chiar la transformarea lui” (p. 6). Cu „îmbogățirea” și „nuanțarea” nu sînt primejdii, sînt lucruri normale în interiorul unui fenomen; „transformarea” poate însă deveni ceva delicat pentru extensia optzecismului ca postmodernism (relativă, căci și pentru Chioaru optzecismul e din trei părți). Ce-i drept, lumea literată e, în problema identității și jurisdicției ultimelor „generații”, net împărțită: partizanii optzecismului iau tot pe seama acestuia, în vreme ce militanții „douămiiști” (și doar după cum sună acest „concept” se vede din ce criză de definiție provine) vor să rupă și ei Iberia de continent. Desigur, toată lumea are argumente, destule ca lucrurile să rămînă după cum vrea fiecare. Radu Vancu (în *România literară*, nr. 40/2010) crede că Dumitru Chioaru, anexînd douămiiștii optzecismului, „apără și ilustrează o idee care /.../ se va impune”. Nu i-aș da, acum, mai multe șanse decît celelalte. Argumentele „anexioniste” ale lui Chioaru spun că, deși „au produs unele mutații radicale în privința ariei tematice și a posibilităților de expresie”, totuși, „ceva fundamental original în concepția de creație” a post-optzeciștilor „nu s-a produs” (p. 7), și ei intrînd în „cele trei direcții principale” ale optzecismului („postmodernismul,

neoexpresionismul și neoavangardismul”) și lăsînsu-se urmăriți de aceeași „obsesie a autenticității opusă tentației estetismului”; nuanța cea mai vizibil diferențiatoare ar fi adusă doar de „reliricizarea” poeziei „prin reorientarea atenției către substanța ontologică a discursului” (p. 8). Nu-i mai ușor azi de înfruntat argumentul chelului decît era pe vremuri, dar e posibil ca nuanța asta să fie decisivă pentru o ruptură de poetică (și, implicit, de generație). Căci „reontologizarea” față cu „textualizarea” (sau ce s-ar putea înțelege prin „înglobarea” a toate cele „în ființa de hîrtie a textului” optzecist, p. 7) e „transformare” gravă nu-maidecît; nu de tehnică, nu de discurs, ci de viziune și de rost al poeziei. Dacă „douămiiștii” vor face doar frondă trecătoare de grup, cum au făcut „nouăzeciștii”, poate că dreptatea se va ține după Chioaru și oamenii lui; dacă, din contră, vor trage cu vocație de această „nuanță”, s-ar prea putea să vedem apusul colonialismului optzecist.

Portretele lui Chioaru sînt „sintetice”, firește, urmărind toată creația poetică a autorilor și sublimînd notele specifice fiecăruia în cîte-o frază-acoladă, de tipul „Poezia lui Daniel Bănulescu oscilează între erotism și misticism, ambele tratate cu o vervă sclipitoare ce amestecă notația postmodernă a banalității cotidiene cu dicteul automat supra-realist, într-un discurs de regulă colocial” (p. 19). (Scrise la distanță, i

se întâmplă și lui, ca tuturor, să remarce uneori aceeași notă la mai mulți poeți; „melancolia virilă” a lui Daniel e o astfel de notă recurentă, ce trece de la poet la poet; suferă de ea și Iustin Panța și Ioan Radu Văcărescu, poate și alții). Nu lipsesc judecățile deschise de valoare, majoritatea optimiste, dar destule și sceptice, tranșant spuse, de nu riscant: „Mizînd exclusiv pe inteligență, formula poetică a lui Caius Dobrescu a ajuns prea devreme la sterilitate” (p. 35). Cînd nu-i place ceva, n-are ezitări: *Deadevă* a lui Caius Dobrescu nu-i „mai mult decît un exercițiu căznit de acomodare a scriiturii la oralitate” (p. 34). Cînd valul entuziasmului e mai mare, admirațiile scapără emfatic și Chioaru vorbește fără jenă ba de „capodoperă”, ba de o „formidabilă mostră de scriitură postmodernă” (la Galaicu-Păun). Sînt și cazuri în care nu se înțelege prea bine dacă judecata e de bine sau de rău; bunăoară, e semn bun (estetic vorbind) că poezia lui Marius Ianuș e „pe măsura vremurilor în care trăim”?! (p. 119). Sau a lui Vasile Leac – „oferta poetică a societății balcanice de consum”?! (p. 131). Departamentul „douămiist” are, desigur, o consistentă reprezentanță sibiană, dar partizanatul e mascat de criteriul alfabetic după care sînt aranjate portretele. Tratați cu franchețe și empatie, toți poeții ies cu portrete corecte; sînt, cu toții, identificabili din desenul lui Chioaru. N-aș putea spune cît de personale sînt observațiile lui Chioaru și cît de novatoare interpretările întrucît – sobru, elegant, ferm – Chioaru evită orice ceartă interpretativă cu alții. Asta, firește, pentru că e sigur întotdeauna pe ale lui.

*

Am încălcat ordinea editorială întrucît *Arta comparației* (Editura Limes, Cluj, 2009) iese din seria *developărilor*. E alt proiect, cu deschidere mai amplă, dinspre local spre universal. În bună parte el e fruct de pietate ardelenescă, de devoțiune „pentru literatura română din Ardeal” (p. 5). Ardelenismul lui Chioaru e strict pozitiv, mizînd pe „seriozitatea constructivă și sobrietatea stilistică” drept „trăsături fundamentale și distinctive pentru spiritul ardelenesc”. E o opțiune în buna tradiție a combatanței localiste, eminent autoflatante și emfatică (la cît sînt de „constructivi” și harnici nici nu-i de mirare că ardelenii au scris, bunăoară, toate istoriile noastre literare). Dar, în fine, consună cu a lui Mircea Zăciu și cu celebra zicere ardelenescă a lui Blaga. Și nu-i, poate, lucru drept să-i pretindem unui ardelenesc patent oarece scepticism à propos de ardelenism. Căci atunci cum și-ar mai exersa devoțiunea?!

Pornind cu baza în crezul ardelean, Chioaru merge din aproape spre departe, dinspre ardelenism spre universalitate (redușă, totuși, la central-europenism). Emblemele principale ale ardelenismului sînt, firește, Goga și cerchiștii (iar în succesiune, echinoxistii). Goga are parte de lecturi interogative, de lecturi care-l verifică din perspectiva actualității. Cu toată inima pusă în lectură, Chioaru nu forțază inutil actualizarea lui Goga. Nici chiar modernizarea lui, deși face o suavă tentativă, apropiindu-l de „poetii decadenti și simbolisti” prin negativizarea citadinismului. Adevărul e că bolile sămănătoriste de alean, tînjelile și tînguielile după paradise pierdute se mai pot încurca în nostalgiile simboliste (mai ales la partea femeiască a sămănătorismului). La Goga însă, mai puțin, căci tînjelile lui sînt unite cu imprecizia și cu repulsivitatea morală față de oraș, rămas mereu un Babilon al perdiției. Cu empatie și spontană și programatică sînt citați toți cerchiștii prezenți (doar eminențele) și chiar și echinoxistii (în selecție drastică). Portretele sînt admirative și descriptive, fără întîmpinări. Poate doar la Nicolae Balotă să se poată bănui, ascunsă sub o delegație impersonală, o oarece rețineră: „Cititorul de azi ar putea fi mai puțin satisfăcut de faptul că eseistul Nicolae Balotă pare, sub aspectul metodei și al terminologiei, a scrie în spiritul altor vremi” (p. 41). Cum „cititorul de azi” e, în cazul concret, Chioaru, e posibil ca rezervele astea să fie, de fapt, personale. Promovarea lui Ion Negoïtescu în șirul liderilor critici post-maioreșcieni (pe firul Lovinescu, Călinescu, Manolescu) ar fi avut, cu siguranță, nevoie de mai multă argumentație; poate că neoficilizarea lui printre criticii cu autoritate să nu se datoreze doar vremurilor, istoriei nefaste etc; va fi avut rol handicapant și tipul de critică practicat de Negoïtescu însuși, prea înzorzonat și cu entuziasme extrem de subite și – destule – imprevizibile.

„Efervescența intelectuală” pe care i-o remarcă Ștefan Borbély (în *Existența diafană*, Editura Ideea Europeană, 2011) se vede și în șirul de articole mai festive, în ritmul admirațiilor, dar mai cu seamă în momentele în care Chioaru se angajează în dispute. Abia aici devine el om de idee (din om bun în general), cînd e pus în situația de a riposta la o altă idee. În suita ardeleană însă, nu polemizează decît cu Gheorghe Crăciun – și nici aici prea întins, ci mai degrabă strict concis. Oricum, cu temeuri juste, observînd pe drept că „receptarea poeziei optzeciste numai prin prisma tranzitivității este /.../ o eroare” (p. 64) și că, sub febra demonstrației, „din teoretician al formulei anti-lirice, Crăciun devine un militant generaționist” (p. 65).

Subiectele mai deschise îl lasă și pe Chioaru să respire mai liber în idee (probabil că, totuși, critica rămîne pentru el o penitență). E ceea ce face meritul secțiunii a doua – *În căutarea Europei Centrale* –, dar mai ales al celei de-a treia, de intervenții în dezbateri de actualitate (*Babel după Babel*). Partea a doua investeste ardelenismul în central-europenism, cu argumente aduse din Goga, Blaga, Rebreanu, Radu Stanca, Cioran, citați în paralel cu central-europeni rezoluți (Ady, Rilke, Roth). Apropierea pe bază de mesianism a lui Goga și Ady Endre e o ipoteză bună de pornire, deși nu-i de tot adevărat că mesianismul, „prin alunecarea în naționalism”, în loc să-i despartă, „i-a unit durabil” (p. 81). Pînă la urmă tot i-a despărțit (din cauză că mesianismul lui Goga era „naționalist”, pe cînd al lui Ady mai degrabă „umanitar”). Unele argumente de afinitate sînt, însă, prea riscante, cum e cazul, mai patent, al „modernității viziunii” lui Blaga și Rilke, dedusă din „umanizarea divinului și nu din divinizarea umanului” (p. 95). Precum bine știe și Chioaru, fapta asta nu e modernă și nici nu-i are ca autori pe cei doi. Ce pot ei pune, laolaltă și separat, în acest caz e doar sentimentul participării personale la umanizarea divinului.

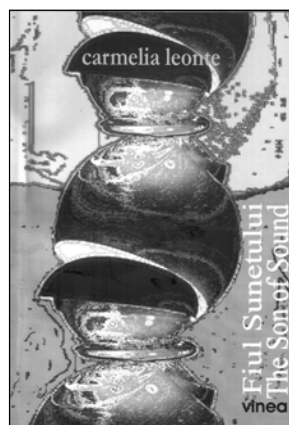
Descopăr din loc în loc și cîte-un Chioaru de surpriză. Bunăoară cînd face pe simpatizantul avangardei, pe care o deplînge pentru că „operele” nu i-au devenit „obiect de studiu aprofundat în școală” (p. 117). Dar care-s operele alea ale avangardei care chiar s-ar cuveni studiate aprofundat de școleri? Avangarda a existat, ce-i drept, numai că operele ei, din păcate, nu prea există. Decît ca moftologie literară, care, departe de a scăpa „oricărei încercări de raționalizare”, e cel mai lesne raționalizabilă, căci nu-i altceva decît rețetă de uluire. Un poet de melancolie rafinată cum e Chioaru chiar se impresionează de această „dezmembrare a lui Orfeu de către Bachante”?! (p. 122). Tocmai el, pe care Orfeu îl urmărește și-l obsedează tot timpul, de-a lungul și de-a latul mai tuturor comentariilor?!

Replay @ Forward

Ioan Moldovan

☞ POEZIA CARMELIEI LEONTE. Carmelia Leonte (n. la 15 febr. 1964, Vârfu-Câmpului, Botoșani) a publicat până acum volumele de versuri *Procesiunea de păpuși* (1996), *Melancolia pietrei* (Junimea, 2003), *Grația viespilor* *La grâce des guepes* (Junimea, 2009), a cărui versiune în limba franceză aparține Cludiei Pintescu și care beneficiază și de o comprehensivă prefață semnată de Emanuela Ilie, și *Fiul Sunetului/ The Son of Sound* (Vinea, 2010), cu traducerea în engleză a celor 33 de poeme care o compun aparținând autoarei. În prefața amintită, Emanuela Ilie semnalează consecvența poetei în privința formulei lirice, constând în „un admirabil exercițiu al cifrării și în egală măsură al descifrării metareferențialului, șanselor culturalului de a-și resuscita cele mai puternice resurse”, fie ele estetice ori existențiale. În acest sens, ea „convertește trăirile proprii, senzațiile, emoțiile de factură diversă, într-un fel de solemn, grave meditații transistorice” apelând îndeosebi la mitologia greacă și la cea creștină în universul cărora „poate descoperi irizări vizionare, spasme existențiale, revelații și alegorii sublime ale destinului etern”. Mai bine nu se poate circumscrie poetica de substituție a Carmeliei Leonte. Se pot aduce doar nuanțe și argumente demonstrative, ceea ce Emanuela Ilie nu întârzie a face: „Poezia Carmeliei Leonte lasă, așadar, impresia că trăirea imediată a unei

întâmplări a ființei este instantaneu filtrată printr-un fel de vocație contemplativă. Aceasta îi permite și să desfășoare, în unele texte, o imagerie complicată, o serie de scheme și mecanisme amintind de scenografiile marilor tragedieni, revalorizați prin intermediul unei intertextualități vii.” Or, tocmai lipsa de spontaneitate și apelul monoton la discursul cultural canonizat, o anume incapacitate de a-și juca propriul discurs, un fel de înfricoșare în fața pervertirii limbajului prin asumare personală par a fi aspectele „inactuale” ale poeziei Carmeliei Leonte.

O rostire solemnă, simili-mitică, exortativă, în compoziții „împietrite” parcă , concentrate și criptice, ca într-o „mază apatică” (pentru a uzita o sintagmă dintr-un poem), dau discursului liric aparența unui „lent ceremonial”, o anume ariditate, o uscăciune și o rugozitate de piatră. Obsesia pietrei, a osificării, a solzilor e centrală. Partea a doua a volumului *Melancolia pietrei* se numește *Osuar*.

Drama acestei poete mi se pare că rezidă în conflictul dintre un fond existențial-emoțional bogat în combustii și incapacitatea de a forja un limbaj liric pe măsură. Poate e vorba și de o anume repulsie de a confesa intimitatea, poate prestigiul esențialelor intimidează ingenuitatea, spontaneitatea, tendința de a risca expresivități neacreditate cultural. Abia când apelează la structuri discursive prozastice ființa personală a poetei se dezvăluie cu o libertate stilistică și imagistică de o mai atractivă expresivitate, permițând cititorului o accesare mai puțin „mascată” a spectacolului sufletesc și ideatic, eliberând-o pe poetă de o conștiință mereu cenzurativă datorită căreia la un moment dat, în *Procesiunea de păpuși*, ea mărturisește: „nici măcar pe mine nu mă puteam bănuși ca fiind cauza neliniștii mele”.

Din toată această situație a vieții imediate și personale riguros în afara discursului liric direct confesiv se perpetuează în poezia Carmeliei Leonte un întreg eșafodaj al rostirii poetice excedat de voci, roluri, monologuri, „scenografii” mitologice, firește substanțial nutrite de instrucția culturală a poetei. Eului biografic îi este substituit un eu „de împrumut”: Fedra, Iphigenia, Clitemnestra, Agamemnon, Oreste sunt „voci” ale autoarei. Deloc întâmplător (și în textele Carmeliei Leonte întâmplătorul e exclus, ceea ce e un exces contraproductiv, poetic vorbind) autoarea recunoaște: „nu voi mai putea scăpa din interiorul meu/ decât îmbrățișând o statuie”. În tot acest timp apar mereu semne ale „pulsățiilor continue,/ crispările în interior.” Un complex al „carapacei” marchează această poezie.

Cu gravitate, mereu cu gravitate, poeta cultivă o lapidaritate patetică într-un discurs liric de influență tragică ori biblică menit să diminueze sentimentul captivității, conștiința alterării multiple a realității și a limbajului omenesc, mereu în căutarea „unui limbaj/ mai presus de înțelegere”, dar căzând mereu în înțelegerile clasificate ale înțelegerii, într-o poezie căreia „îi lipsește doar mângâierea”.

✍ POEZIA VIOLETEI SAVU. Violeta Savu este autoarea volumelor de versuri *Refugii în liric* (2004), *Atocmiri* (2006) și, acum, *Din depărtare el mă vedea frumoasă* (București : Tracus Arte, 2011). Din 2007 este redactor la revista „Ateneu” unde publică recenzii și comentarii mai ales la cărți de poezie, dar și cronici plastice despre expoziții de artă contemporană. Despre recenta carte de versuri, Ioan Es Pop scrie pe pagina liminară: „La fiecare cuvânt scris în această carte trebuie subînțelese două tăceri care sunt camera lui de

rezonanță, poezia care ține-n spate poezia. În minimalistul poem «*promite-mi/ că-mi vei tămădui cicatricea / pe care orice femeie o ascunde/ nu din pudoare/ ci din abisul singurătății*» se-nchide o istorie personală și una care le privește pe toate fiicele Evei, de astăzi și din urmă cu zece mii de ani. Violeta Savu crede în poezia de dragoste și poezia de dragostea crede, la rândul ei, în ea.”

Poeziile Violetei Savu sunt caligrafii delicate ale unor emoții față de care poeta ia distanță pentru a le putea surprinde linia lirică și substanța imponderabilă. Distanțarea este însă doar o mască a revenirii repetate la locul, spațiul și aventura unei relații amoroase neîmplinite. Suprafața verbală a micilor compoziții pâlâie „umbrele obscure ale tristeții/ parcă e o plutire parcă/ e o visare a unui zbor”. Sinceritatea confesiunii se învâluie discretă în imaginarea unor mișcări lente ca de balet al cuplului atins de „o nelămurită tandrețe”.

Tânjirea gîngășă, întristarea romanțioasă, blânde reproșuri, amintiri fugoase, revolte topite în reverii catifelate asigură sunetul de fond al lirismului sentimental, împotriva căruia, uneori, poeta proiectează sfidător îndrăzneți ce vin parcă din alt film: „bărbatul căruia i-am atins cu degetele/ cu versurile albe cu buzele fremătânde sexul,/ care și el m-a atins cu degetele/ cu rănilor picurate cu buzele arse (...) ca și cum toate îmbrățișările au fost trucaje/ și limbile noastre nu s-ar fi împreunat/ niciodată în sincreza sărutului” (*el nu m-a iubit*). Ceea ce poate anunța ieșirea poetei din „refugiile” sale „în liric”, pentru o confruntare mai aspră cu sine și cu poezia.

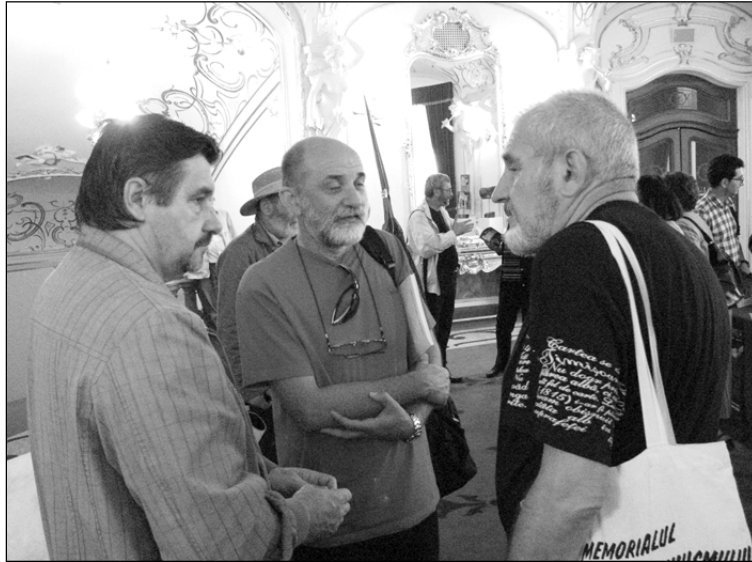

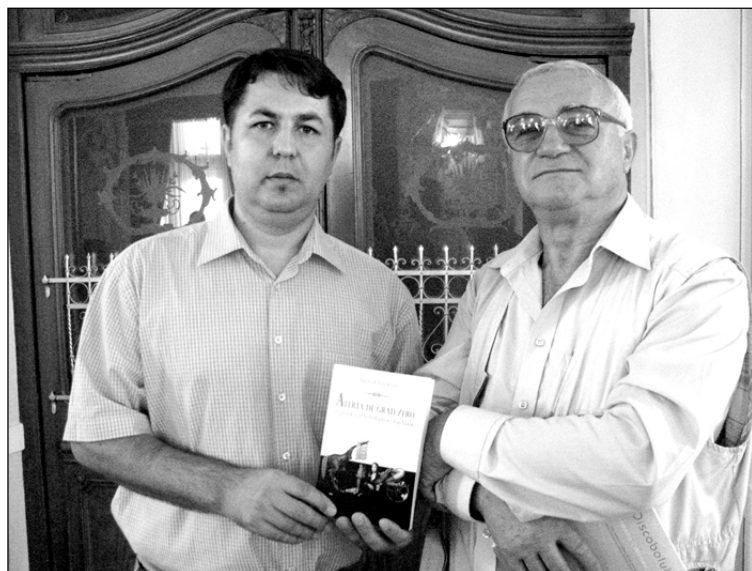
Mihai Șora și Ion Mureșan

Gavril Țărmure, Ion Mureșan, Ioan Moldovan

Gheorghe Mocuța, Doru Mareș și Viorel Marineasa

Igor Ursenco și Cornel Nistea

Cronica literară

Petru M. Haș

Sfânta îngrijorare

V. Leac,
Toți sînt îngrijorați,
colecția NEO, ed TracusArte,
București, 2010

Și iată-i cuprinși de griji, alarmați, neliniștiți, îngândurați. Oare ce gânduri îi frământă pe ei acolo? Cum se conturează ele? Ce țintesc? Desigur ceva foarte apropiat și pasager, deoarece trăiesc într-o lume ce li s-a proiectat limitată, o lume de comprimate. Poemul „Lucian”, editat anterior de V. Leac a conturat-o bine.

Deja Montesquieu scrie despre „îngrijorare”, când face paralela între contemporaneitatea sa și vechea poezie „de patimi și de liniște”: „Dacă noi cei dintii oameni am fi trăit ca voi, în orașe, poeții nu ne-ar fi putut înfățișa decât ceea ce vedem zi de zi cu îngrijorare (s.n) sau ceea ce simțim cu dezgust. Totul ar duhni a zgârcenie, ambiție și patimi mistuitoare. Nu ni s-ar vorbi cu detalii decât despre viața istovitoare în societate”.

Dar, pentru V. Leac, poemul este „un copil șmecher despre care ai impresia că știe secretul fericirii”. Suntem contraziși taman când creдем că fericirea e o chestiune de mult încheiată și ascunsă bine într-un sertar, ca să nu ne mai facă probleme în plus.

Poetul purcede în deslușirea lumii de la minim, de la copii. Primul text este scris pe mână „băiatului cu părul roșu” care se simte „un bilet pentru înlocuirea conversației”, se orientează cu „un binoclu”, e „naturalist nebun” și are „un pachet de marlboro da-i radio”. Pesemne tot el colaborează cu „surioara din fața cortului”, doar suntem în natură, la „un videoclip pentru o formație rock care cântă într-o plapumă uriașă”. Am fost deja aduși în cea mai îngrijorătoare realitate: „ – Cît de importantă e viața ta? Spune!”

Locul lui Lucian din amplul poem omonim este luat în „Toți sunt îngrijorați” de un oarecare S. Departă de a fi un K, S. are o stradă, un apartament în care putem citi „ce s-a mai întâmplat”, două prietene, timp liber, agendă, găsește un bilet (cu felurite indicații) „într-un roman gros, demodat”, „citește un posibil poem de Constantin Acosmei”, „ascultă o poveste”. Despre S. sunt chiar „amintiri”. Dar S. poate fi și reporter, un reporter de probleme inactuale îndeosebi, cum ar fi: literatura, geniul, inspirația, autorul. Poemul „S. face o anchetă” e de-a dreptul bubuitoare, cu adevărat...”îngrijorat”. În primul rând, „Literatura este o carte pe care doamna învățătoare o bagă în poșetă”. Să nu uităm, subiecții anchetei sunt toți copiii. După cum „Literatura este pentru copiii săraci care n-au calculator”. În fine, deducem, mai mult decât îngrijorați că literatura a devenit personaj de tragedie, sau, pentru temperați, de tragi-comedie. Dar cel mai îngrijorător răspuns, adevărat cu două fețe, se dă la 7 ani: „Literatura este ceva...este ceva...”

Tot așa, într-o anecdotă, literatură populară cu Învățătoarea și Bulă, avem o pertinentă, dar, din păcate, burlescă definiție a literaturii, în versuri rimate, emisă de celebrul personaj, pe care, din discreție, nu o cităm integral: „Literatura este atunci când Lenuța,/ Ne-arată...” Punctele de suspensie.

Cu geniul se complică problema, deoarece „Geniul este un om mic care intră pe ușă”. Alteori este chiar o narațiune cu câteva personaje: „Este un domn cu diplomat care are pe banchetă o păpușă și o broască țestoasă./ Broasca este moartă pentru că așa vrea doamna cu buline”. Dovadă că dispoziția compozițională este înnăscută. Dar ce mai face „doamna cu buline”?

La capitolul inspirație, deja copiii anchetați se resimt, astfel că „Dacă vorbești cu câinele, inspirația intră în el și dă din coadă”, și, ca dovadă, „Inspirația vine odată cu trecerea timpului”. Cât despre autor, „Autorul este un om gras”.

În timpul liber S. dă idei despre viață: „când studiezi mult și te rogi după câteva zile/ai impresia că ești mai tolerant”.

Copiii reporterului Seymour/Salinger sunt cu siguranță precoci, de s-au dedat la răspunsuri în legătură cu concepte care au făcut istorie și necesită studiu adult, astfel că ne trezim într-o anchetă puțin trucată.

V. Leac este deja un scriitor profesionist. Ce-i drept, în doi ani, poate ceva mai repede, are să fie cvadragenar. Utilizează toate mijloacele de informație/comunicare actuale, aceste doici sintetice ale noilor generații de autori.

Asistăm la gloria generațiilor care sub ochii noștri, se produc, vorba lui Urmuz, „prin sinteză”.

Lumea reificată indefinit, vidă, nimicul, iată țara în jurul căreia literatura se-nvârte mai ales în veacul trecut, deși precursori există încă din secolul al optsprezecelea. Individul uman devine el însuși obiect derizoriu: „stau în ploaie/ cu mâinile în buzunare/ număr mașinile care mă stropesc”. (S. citește un posibil poem...). Pesemne obiectul din „S. ascultă o poveste” este tocmai nimicul: „să presupunem că după viață nu există nimic/ doar acest obiect”.

Existența poate niciodată nu a fost atât de stereotipă, idealul atât de absent, concluziile atât de paradoxal-amuzante: „uneori îmi doresc să fiu o brichetă pierdută”; „în schimb tare mi-ar plăcea să fiu gaz/ într-o brichetă din plastic mat/.../chestia asta m-ar amuza la culme/ și nimeni nu și-ar da seama când sunt cu adevărat pe terminate/ când mă gândesc la lucrul acesta simt că înnebunesc de fericire”. (*sora unui copil de mîngî*).

Scriind la granița cu proza scurtă de calitate, poetul captivează de multe ori prin segmentul memorabil, încât cititorul adesea nu mai știe ce-ar trebui să facă, să-și ia zilele sau să râdă: „ - o să fim fericiți, așa-i? nici nu mă gândesc că n-o să fiu fericită. / - o să fim, nu te mai agita”. (*cum e*).

Textele intitulate „cum e” și „după” sunt germeni ai unei formidabile proze, la care I.L. Caragiale ar râde cu lacrimi.

Ca să rezumăm, spre a contracara invazia de situații ispititoare, vom spune că poetul schițează comedia comunicării actuale, fie aceasta contingentă sau exotică, la proporție mondială, și iată cum din spațiul orașului anodin ajungem în spațiul foarte vast al planetei anodine, spații în care cu toții suntem în mișcare, ne manifestăm, dar mai ales, suntem foarte importanți; atât de importanți, încât ne-am recâștigat adevărata demnitate: suntem demni de compasiune. Dar, într-o astfel de situație, cine să ne mai compătimizească?

Stranger ca noi nu mai e nimeni, decât biet universul adormit în stația de tramvai.

Ce ne vom face cu această omenire debusolată, care tot rătăcește pe nu se știe unde? Va mai fi cineva care să cânte și altcineva care să audă cântecul: „când se vor termina toți banii/ tu te vei întoarce la mine” (*fără obligații*)?

Cronica literară

Marius Miheț

Povestiri despre invazii

Doina Cetea,
Ierboaia,
Cluj-Napoca, Editura Dacia XXI, 2010

Există în volumul *Ierboaia* o intenționalitate clară: e alcătuit ca o trecere dinspre realismul psihologizant în fantastic, pentru a sfârși în reprezentări ale realismului magic. Narațiunile respectă și nu prea ordinea, iar de la un punct, adeziunea către modulațiile fantastice e mai mult decât evidentă. Impresia, după prima povestire, e că asistăm la scrierea unei simple schițe autobiografice, în care se pot recunoaște satul natal al autoarei și evenimentele tragice petrecute din familia ei, știute din mărturisiri și interviuri.

Deși se desparte ca personaj-narator de intimitatea cu biograficul, suprapunerea, pentru cunoscători, este certă. Cum spuneam, volumul e alcătuit ca o progresie, de la realismul descriptiv, cu accente nostalgice, la realismul psihologic cu tușe naturaliste – între acestea, patologicul este dominant -, virând apoi spre un realism scăldat în note thanatice cu prelungiri în fantastic. Inserțiile de realism magic, distribuit în filoane subtile, fuzionează cu absurdul și comicul. Fără îndoială că, citind numai prima proză, volumul poate contraria. Impresia e negativă, din cauza simplității debordante a prozei, aparent poticnită în locuri comune. Abia cu a doua povestire înțelegem pânza de păianjen în care ne angajează cu o discreție derutantă o scriitoare absorbită întru totul de magia thanatică a dublei existențe: reală și imaginară. Prima povestire, *Satul de vacanță*, înregistrează nostalgic transformarea unui loc idilic într-unul utilitar. Satul nașterii este în epoca modernă un simplu loc de vacanță, secăt de tradiție și lipsit de sentimentul apartenenței. Este un *sat-muzeu*, ce anunță o apocalipsă a istoriei dar și a memoriei

afective. *Satul de vacanță* este un album al degradării, un pastel al singurătății și al pustiului. Doina Cetea nu pare în acest incipit să facă transferul decisiv dinspre poezia ei spre proză. Acest lucru se petrece începând cu *Miresme amare*, o povestire ce descrie în cuvintele mamei drama arestării și execuției tatălui naratoarei, din cauza opoziției sale la colectivizare. Deodată cu această istorisire, limbajul capătă concretețe de viață iar sistemul stilistic este dinamizat prin verbializări percutante. Doina Cetea știe să întrețină un suspans, iar elementele biograficului și cele de ficțiune creează un tot verosimil. Proza respiră autenticitate. Notațiile scurte și precise determină o largă respirație a textului, și calitățile autoarei se întrevăd în talentul de a cuprinde în cuvinte puține calvarul unei colectivități ipostaziate într-o dramă de familie. Elementele simbolice ale naturii și satului sunt reluate descriptiv, reiterând thanaticul atotcuprinzător.

O povestire ce amintește de prima parte din *Ora 25* de C. V. Gheorghiu este *Dincolo de fereastră*. Un primar vicios, oportunist și malefic, denunță învățătorul satului - pentru acțiuni subversive - ca să profite de soția acestuia, Antonia. Este istoria unei obsesii, în care rezistența morală și intruziunea totalitarismului sunt rând pe rând baze ale psihologiei și surse ale devalorizării umanității. Nucleul intrigii îl constituie *ușurătatea activării răului*. Acest aspect este totodată o temă importantă a volumului. În depresia adâncită, Mitrofan violează o femeie ce aduce cu Antonia. Nu va recunoaște copilul rezultat, și nu are remușcări descoperind că e sora lui Vasile, cel mai bun prieten. Schimbat din funcție, el încearcă să exorcizeze atracția spre rău prin scris și extreme bahice, dar înnebunește în așteptarea sfârșitului. Reținem felul cum Doina Cetea construiește acest proces al dezumanizării, pornind de la dereglări etice. Finalul este, din nou, o stare de obscuritate, imprimată prin simbolurile morții: de la casa devenită închisoare, apoi cavou, la interogația destinului răzbunător. Încă o dată, drama unei colectivități vizează același incipit - trădarea aproapelui, precum și felul cum lipsa moralității distruge lumea, nu atât formele și metodele totalitarismului.

Cea mai complexă povestire este *Leontia*, atât compozițional, cât și în privința realizării artistice. Dacă în celelalte povestiri fantasticul se derula exclusiv în plan oniric, prin încrederea în puterea viselor, în *Leontia* el acaparează întreaga atmosferă. Doctorul Darius face o pasiune pentru o colegă stagiară, Leontia Popa. Iubirea se prăbușește în morbid odată cu demonizarea Leontiei, agresată și ghidată de fantomele din casa lui Darius. Ca în proza fantastică a lui Poe, dramele prezentului sunt efectul nociv al blestemului înaintașilor. Familiarizat și imun în relația

directă cu urgia casei, Darius nu face diferențele specifice între cele două lumi și e doar martorul unei noi tragedii desfășurate sub ochii lui. Leontia își ucide copilul și înnebunește, nesuportând tortura spiritelor rele. Totodată, această povestire furnizează și cea mai clară legătură cu realismul magic, când Darius cere Leontiei să ia impresia supranaturalului drept ceva firesc, ca o formă de normalitate. Din cauza acestei neputințe, Leontia cedează. Scenele difuze ale realității Leontiei amintesc de Remedios cea Frumoasă dintr-un *Veac de singurătate*, iar prizonieratul ei ține mai degrabă de o apartenență funciară la o altă lume, regăsită prin crimă și oroare, mai puțin prin iubire și împlinire maternă.

Doina Cetea reușește să întretină suspansul creat la marginea dintre fantastic și realism magic, mizând pe *ambiguitate*. Dintre simboluri, reținem orologiul - mărturie a legăturilor stigmatizate din familia lui Darius. Mai mult decât o sursă a timpului oprit și a coșmarescului, el este un mesager corporalizat al morții. Ca un referențiu al istoriilor, natura acoperă simbolic dramele prin elemente semnificative: în *Dincolo de fereastră*, mormintele-monumente captează obsesia trădării individuale, dar și proeminențele unui timp diabolic. Sunt mărturiile funebre ale dispariției unei lumi a inocenței. În *Leontia*, iedera și ierburile înalte ascund sau închid, asemeni unei cortine, scena unui spectacol ce amintește de tragediile grecești. O prelungire din acest imaginar coșmaresc e și *Corbii*. Bazată pe o aparentă experiență biografică, schița descrie o stranie urmărire a corbilor, ce amintește de proza lui Daphne du Maurier. De altfel, se poate spune că, asemeni scriitoarei britanice, filonul esențial al prozei Doinei Cetea și totodată nucleul tuturor prozelor ei îl constituie *invazia*.

Suspansul invadării firescului din *Corbii* ia sfârșit când naratoarea matură face legătura cu o traumă a copilăriei reactivată în actualitate. Lupta cu un corb de odinioară îi lasă un trofeu, o pană pe care în prezent înțelege să-și înapoieze pentru a regla un echilibru pierdut. Povestea derapează brusc în fantastic, mizând pe bine-cunoscuta ambiguitate. *Corbii* este poveste despre identitate și invazia uitării, de o simplitate seducătoare. Volumul se încheie cu o proză în egală măsură kafkiană și cehoviană, pliată pe un discret realism magic. *Cabina de duș* prezintă la modul comic-realist aventura instalării unei cade. Meșterii lucrează timp îndelungat, găzduiți în casa beneficiarei, iar la inaugurarea căzii, încercând-o, ei dispar. În fața dilemei, proprietara hotărăște vânzarea apartamentului. *Cabina de duș* este o pildă despre invazia realismului magic, prea neguros pentru a fi acceptat. Dar și o pildă despre trauma schimbării, care solicită, prin așteptare, dereglarea unei realități supra-

încărcate psihologic. Prezența fantasticului se face prin câteva simboluri difuze, ce amintesc de proza scurtă a lui Dumitru Țepeneag din anii `60: instalatorul care ține herculean vana deasupra capului, zborul ilogic de pe acoperiș al obiectelor, dispariția instalatorilor și a unei banale șepci uitată de un șofer inexistent, persistența mirosului de mere ca și cum s-ar pelungi din povestirea fantastică a lui Miki (unul dintre instalatori) etc. Ca în *Leontia*, un fum multicolor anunță, asemeni unei cortine nedefinite, încheierea unei scenete ce se prelungește în spectatori, provocând o stare amestecată de enigmatic, poeticitate și confuzie.

După câteva volume de povestiri pentru copii și două cărți de proză scurtă, Doina Cetea se dovedește o bună cunoscătoare a prozei poetice și fantastice. Foarte abilă în construcția și sugestia irealităților, Doina Cetea reușește mereu să realizeze fine intimități cu fantasticul și grotescul. Decodificarea existenței prin ambiguitatea invaziei și transfigurările thanaticului fantast sunt atuurile strategice ale unei prozatoare care sa amânat prea multă vreme.

Ecouri neașteptate

Din orice perspectivă am privi activitatea lui Horia Bădescu, un lucru e cert: întotdeauna a fost în toiul evenimentelor culturale. Studenția lui e marcată de implicarea în prima linie a echinoxistilor, imediat după facultate se angajează în presa audio-vizuală, devine apoi director de teatru și, după decembrie `89, diplomat cultural. Horia Bădescu este o istorie vie a fenomenului cultural auto-

Horia Bădescu,
O noapte cât o mie de nopți,
Cluj-Napoca, Editura Limes, 2011

hton. Nu cred să-i fi scăpat ceva elementar acestui scriitor discret și totodată productiv. Cu aproape 20 de traduceri în diferite limbi străine, opera lui și-a stabilit un destin arhicunoscut - al recunoașterii în afara țării. Acasă e asimilat doar de cei implicați direct în viața literară. „De vină” e și discreția lui contraproductivă. În Franța, romanul *Zborul găștei sălbatice* (tradus în 2000) s-a bucurat de o largă apreciere, la fel cel mai recent, *O noapte cât o mie de nopți*. Horia Bădescu a reușit o performanță rară, aceea de a fi tradus și receptat pozitiv în străinătate, deopotrivă ca poet și prozator.

Deși a debutat în proză acum 30 de ani, Horia Bădescu nu a reușit să se impună în peisajul romanului contemporan, fiind suspectat - cum poate e și firesc - de coabitări ireductibile cu propria poezie. La mijloc, ca de atâtea ori, e o problemă de context istoric. *Joia patimilor* (1981) apărea într-un timp al exploziei șaizeciștilor, iar perspectiva lui Bădescu nu era funciar diferită de imaginarul impus de adepții prozei parabolice ori artiste. Mai mult, al doilea roman - *Zborul găștei sălbatice* - s-a publicat taman în 1989... Abia anul acesta s-a retipărit *Joia patimilor*, după ce, în 1993, ediția trecuse neobservată. N-aș fi insistat asupra prozei unui poet remarcabil dacă nu ar fi apărut *O noapte cât o mie de nopți*, un microroman parabolă de o frumusețe stranie. Horia Bădescu se dovedește un prozator extrem de talentat în construcția de atmosfere simbolice. Cartea prinde și seduce, textul are carnație și mister. Doar atunci când tonalitățile se răsfrâng exclusiv asupra umanului ceva-ceva din farmecul instituit se desface în perspective clarobscur. Dar să explic. Încadrat de o iarnă apăsătoare, Serafim Onu se întoarce în locurile natale pentru a participa la înmormântarea maestrului din tinerete, profesorul Milan, însă descoperă că întârziase doi ani, din pricina unei greșeli notariale. Ratând ritualul înmormântării, el reface - captiv în iarna locului altădată paradisiac - un exercițiu de reamintire în camera misticului învățător. Nici Elina, iubita de odinioară, nu-l convinge să rămână. Pleacă cu un tren straniu, cu pasageri vorbăreți și enigmatice, pentru a se trezi ca dintr-un vis în brațele Elinei.

Memoria neîmblânzită

Dacă prima parte este o amplă plonjare în teritoriile memoriei, cea de-a doua este un fel de spațiu purgatorial, în care eroul trebuie să deprindă sensul personal ascultând spovedaniile unor condamnați la singurătate. La urma urmei, romanul este o pledoarie pentru mărturi-

sire, o carte despre vina tragică. Deși poartă un nume simbolic, Serafim Onu (sugerând o negare a condiției sau un joc de cuvinte - Onu ar putea fi „Omul” generic) uită să „zboare” în trecut și mai ales în propria interioritate. Or, reamintirea nu e ceva ce se învață, ci revelația pură. De aceea el rezistă chiar și atunci când memoria corporală îl seduce sau când se prelungește în teritoriile oniricului. Serafim Onu nu acceptă procesul personal al memoriei nici atunci când drumul spre sine este definitiv.

Horia Bădescu face ce știe mai bine, cum ne pregătise și în celelalte romane: valorizează ontologicul. Ființa nu se trezește nici prin voluptate, nici prin scufundare în inconștient fără o prealabilă solicitare a memoriei.

De fapt, tensiunea preliminară este cea a prezentului ca formă de negare absurdă a trecutului. Tânărul Serafim respinge confesiunea ca modalitate de cunoaștere pentru că trecutul nu are sensuri traductibile în planul ideal. La maturitate, același ucenic sceptic reevaluează maieutica unui maestru cu „ochi de Dumnezeu izgonit”. Pentru Milan, refuzul mărturisirii de sine înseamnă, nici mai mult nici mai puțin, inexistență. A fi înseamnă a te povesti. Trecutul trebuie nu doar învins prin înțelegere, ci exorcizat. Aceasta este lecția lui Milan.

O noapte cât o mie de nopți este o parabolă a întoarcerii. O carte despre acele oglinzi ale memoriei care restituie imagini, uneori neschimbate, alteori deformate, pentru că cei ce le depozitează uită sau tăgăduiesc procesul reamintirii. Horia Bădescu organizează procesul revelator printr-o sumă de madeleine: de la cufărul plin de cărți, manuscrisul arab, Elina și redescoperirea iubirii, la regresia onirică. Vremea iernatică uniformizează totul ca și cum memoria dezvăluie doar lucrurile care merită revăzute ori reevaluate. Istoria este recuperată sincopeat de către cititor, mereu derutat de un narator oscilant. Astfel, intriga nu înseamnă ratarea unui ritual, nici întoarcerea propriu-zisă, cât reactivarea unor amintiri suspendate. Cu ani în urmă, Elina fusese violată, iar Serafim-iubitul va fi alungat din Siliștea de poltronerie și mândria de a-și accepta iubita după drama suferită. Nu poate uita cicatricea de pe chipul ei și aceasta rămâne simbolul lașității lui. Deși înfruntă un anumit tip de pericol, el se sustrage adevăratei provocări, a iubirii și vieții în general.

Cele mai bune pagini ale cărții surprind aceste succesiuni de lumi ce năvălesc într-un prezent încremenit. Horia Bădescu este un scriitor atent la poeticile tăcerii. El mizează totul pe psihologia rememorării. Misterul acestor povești mereu suprapuse și refuzate din *O noapte cât o mie de nopți* este sintetizat de Elina - corporalizare a așteptării înseși -

rămasă prizoniera unei fatalități. Ea mărturisește, ca un refren profetic: „ceea ce n-a fost are să fie și ce este a fost dintotdeauna”. Expresia definește întreg romanul. Totodată, Serafim simte „cum îl înghițea noaptea, ducându-l cu ea în pustiul întunericului din care părea că nimic n-avea să se mai întoarcă. O noapte cât o mie de nopți sau o mie și una de nopți cât o noapte, cum ar fi zis Milan! O noapte sau o mie de nopți în care viața trebuia cumpărată cu vorbe ori, mai degrabă, cu alte vieți, tot atât de reale și tot atât de iluzorii ca și viața lui”. Prin urmare, multiple raportări simbolice. Mai întâi aforismul Elinei redimensionează verdicul Ecleziastului, apoi leagă acest comandament ultimativ de *necesitate*. Între a trăi și a povesti la nesfârșit se derulează raiul, infernul sau un purgatoriu al așteptării. Ajuns în acest punct nodal al narațiunii, Serafim nu mai este fiul rătăcitor sau străinul depersonalizat, ci individul care așteaptă la granița dintre viață și moarte. Ce nu înțelege el este exact lecția maestrului de altădată, felul cum spovedania aduce cu sine Sensul totalizator. Horia Bădescu realizează fără stridente acest spațiu atemporal, începând cu odaia lui Milan, casa Elinei, imaginea satului neschimbat și așa mai departe. În fond, spune naratorul, „vârsta și timpul sunt doar o problemă de memorie”. La acest rezultat ajunge Serafim și în privința vieții.

Infernul sunt poveștile nespuse

Partea a doua a romanului exemplifică dimensiunea metafictională. Asistăm la un fel de Șeherezadă simbolică a morții. Spațiul aduce cu imaginarul lui Sartre - un tren cu indivizi ce traversează o memorie pentru a-și definitiva o condiție pierdută. În universul lui Bădescu, așteptarea nu e altceva decât o „poveste despre ea însăși”. Lui Serafim nu-i rămâne decât să aștepte încheierea istorisirilor colegilor de compartiment. Nu întâmplător lui i se amână orice intervenție. El *trebuie* să aștepte, trebuie să înțeleagă sensul pentru a porni memoria ființei. Poveștile din tren sunt tot atâtea parabole despre așteptare, viață și moarte, unele elaborate artistic, altele transmise sintetic, asemeni unor secvențe fugitive ale memoriei. Timpul devine obsesia narațiunilor, pentru că, spune profesorul Maxențiu, nu locuim în timp, ci timpul ne locuiește. Povestea lui Maxențiu este una a regăsirii timpului individual, când identitatea fărâmițată se reface intraductibil pentru memorie. Ceasul primit în dar este un suflet al timpului personal, dar și un talisman al conversiilor temporale. Tot despre un prizonierat, de astă dată politic,

vorbește generalul Zagura. O parabolă a lumilor ostile, dar și a formelor carceralului. Evadat dintr-un lagăr din Deltă, personajul lui Zagura devine prizonierul Ulinei, un fel de Lostrită, o „femeie a nisipurilor”. Experiența e una a renașterii, pentru că Ulina e mai degrabă maternă și protectoare, iar bărbatul un neputincios. Nu lipsesc ecourile din Eliade, Bănulescu și Voiculescu. Reținem că legendele și miturile se nasc din suferință, iar memoria este deopotrivă paradis și colonie penitenciară. Alt narator, Olimpia povestește scurt o anecdotă a morții unui vecin, aflat mereu în așteptarea unui telefon neconectat. Tot o raportare la obsesie, timp și așteptare este și istorisirea lui Calistru, exilat în Paris după 1990 pentru a crea în libertate. Tabloul său, replică la *Strigătul* lui Münch, trebuie distrus pentru că invadează realul și distruge imaginarul receptorului. În vecinătatea realismului magic se află și narațiunea Salomeei despre dispariția Eulampiei -femeia care și-a pierdut chipul în viață și l-a recuperat în moarte. Sunt povești ce alunecă pe panta fantasticului ori îmbrățișează soluțiile realismului magic.

Cea mai complexă relatare aparține doctorului Velciu, aflat într-un prizonierat al meseriei, al bolii fără vindecare, dar și al iubirii nefelicite. Jocul de cărți cu un personaj straniu salvează comunitatea infestată, nu și soția - sacrificiul necesar. Sunt povești care se spun o singură dată și într-un singur fel, spune cineva. Asemeni unei incantații. Pentru că fiecare umblă cu moartea în suflet, suntem atenționați. Lumea prozei lui Horia Bădescu este un câmp minat. Niciodată nu știm de unde țâșnesc nelămuririle ființei simbolice. De fapt, în *O noapte cât o mie de nopți* am asistat la un *Banchet* morbid, thanatic, în care singuraticii în fața morții nareză istoriile propriilor neliniști existențiale, un moratoriu comun sub semnul unei spovedanii în drumul spre moarte. „Nimeni nu înțelege nimic până la capăt”, recunoaște finalmente Serafim. Dacă ceva nu se poate povesti nu e viață - aici e problema și speranța călătorilor. Pentru că „lumea e așa cum o vizezi”, Serafim se trezește ca un Dionis alături de Elina și textul-viață al lui Al Bassani.

Horia Bădescu prezintă în *O noapte cât o mie de nopți* un inventar al realităților simbolice pentru orice devenire amânată ori ignorată. Interesează felul cum se unifică nostalgiile ființei cu simbolurile livrate pe diferite paliere existențiale. Vom fi martorii acestor treceri inițiatice de la biologic la cosmic, de la grotesc la iubire și de la tăceri la mărturisiri complete. Spațiul închis rămâne pentru Horia Bădescu decorul ideal pentru camuflarea interogațiilor așteptării, pentru pregătirea morții și al călătoriilor interioare. Dacă lumea azilului din *Zborul găștei sălbatice* are multe în comun cu *Nebunul și floarea* lui R. Guga, cea din

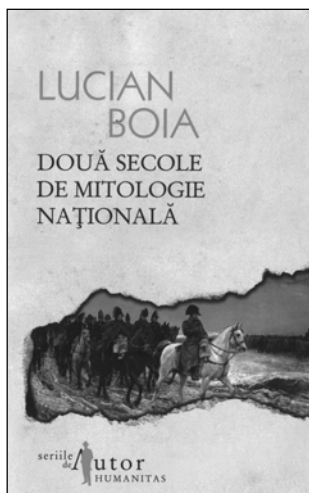

Marius Miheț

O noapte cât o mie de nopți este o reluare a existențialiștilor francezi. Definitorii pentru imaginarul lui Horia Bădescu rămân sensul morții, prizonieratul iluziei, labrinticul și clarobscurul. De asemenea, personajele, în toate romanele lui, au o relație specială cu *misterul evanescenței*, și ele lasă mereu impresia că știu mai mult, că așteaptă reacții adecvate din partea ascultătorilor. *O noapte cât o mie de nopți* este un roman irezistibil în multe privințe, de care nu veți scăpa multă vreme, ca de un poem fantastic de real al unei morți niciodată așteptate.

Două secole de mitologie națională de Lucian Boia

*Națiunea este unul dintre marile mituri moderne. Așa sună prima frază din cartea Două secole de mitologie națională, scrisă de profesorul Lucian Boia și apărută în seria de autor de la Editura Humanitas. Și cum orice mit presupune, în mod obligatoriu, operațiunea de demitizare, e firesc ca în viitor să ne așteptăm la ieșirea din *era națiunilor*. Există, crede semnatul cărții, deja numeroase indicii în acest sens. Pe care e foarte probabil ca dezvoltările ulterioare ale faptelor să le amplifice. Cu un amendament necesar ce apare evidențiat în capitolul de Conclu-*

zii al cărții: *Sfârșitul națiunii nu înseamnă sfârșitul elementelor sale constitutive (multe dintre acestea venind de departe, dintr-o epocă anterioară Națiunii: etnie, limbă, religie, fără a mai vorbi de acele trăsături aproape de nedefinit însă cât se poate de sensibile: marca spirituală a unei comunități). Dar va veni vremea când aceste elemente nu vor mai alcătui un ansamblu rigid și exclusiv, strict delimitat de ceilalți și transfigurat într-un fel de religie. De altfel, chiar logica conflictuală, încă prezentă într-o bună parte a lumii - ca și la scara întregii planete - pare mai puțin aliniată modelului național exclusiv. În orice caz, s-a diversificat considerabil. Sunt tendințe centrifuge ale minorităților, înfruntări religioase, acțiuni teroriste provocate de grupuri restrânse, disensiuni între bogații și săracii lumii, conflicte între civilizații...Nici unitatea, nici dezbinarea nu mai joacă în principal cartea națiunii.*

Și atunci, națiunea, în sensul strict al cuvântului, nu va fi fost decât o etapă pe lungul drum al omenirii...

Între aceste limite temporale, cea inferioară ușor de precizat din punct de vedere istoric și cea superioară pretându-se nu atât la profeții, cât la aproximații pe deplin îndreptățite de jocul intelectual se desfășoară cariera unui concept a cărui dinamică, dar și fatală devenire în mit o urmărește în eseuul său Lucian Boia. Un eseu, nu o operă de erudiție riguros științifică, consacrat nu

națiunilor, ci *națiunii*, nu mitologiilor naționale, ci *mitologiei naționale*. Cartea își are numeroase origini în alte două anterioare - celebra, controversata *Istorie și mit în conștiința românească și Jocul cu trecutul. Istoria între adevăr și ficțiune*. Ambele apărute tot la *Humanitas*. E socotită de autorul însuși drept consfințirea unui *moment de ori al sintezei*. Sintează bazată pe premisa că națiunea este o formă de solidaritate și de identitate proprie epocii moderne, cu o bogată concentrare de sensuri. Poate tocmai de aceea, autorul simte necesitatea de a reveni adesea asupra conceptului, de a-i îmbogăți definiția pe măsură ce demersul său cultural se adâncește și dobândește un plus de altitudine. De unde o progresivă enumerare a descriptorilor. Și asta fiindcă e greu, e imposibil să spui ce înseamnă națiunea în absolut tocmai deoarece nu există concepte absolute. Sigur e că națiunea presupune existența unei sume de trăsături și de valori detectabile de la un moment istoric încolo, mai exact cândva prin secolul al XVIII lea, cu diferențe specifice de plasare în timp în Occidentul european ori în Statele Unite ale Americii, în Estul Europei și în Centrul Bătrânului Continent, ori în zonele unde s-a produs ceva mai târziu dezmembrarea structurilor coloniale. Națiunea se fundamentează pe un sens totalizant, se bazează pe o anume solidaritate și presupune, în opinia autorului volumului o singură condiție obligatorie care se cheamă *voința de a fi*. Căci, scrie Lucian Boia, *limba, religia, teritoriul, istoria, structurile economice nu pun, fiecare în parte, vreo condiție obligatorie*. Deși, admite eseistul, *limba este... primul criteriu și unicul cu adevărat deosebitor*. Numai că și criteriul lingvistic nu funcționează peste tot riguros la fel. Într-un fel s-a manifestat el în Franța, într-altul în Germania. Sunt și situații când limba nu folosește la nimic.

Cazul Austriei ai cărei locuitori vorbesc germana precum germanii, numai că austrieicii au decis să existe ca națiune separată. Evreii au devenit o națiune doar după constituirea Statului Israel, până atunci fiind o *comunitate cultural-religioasă, răspândită în întreaga lume*. Le lipsea până în acel moment nu doar teritoriul, ci și comunitatea lingvistică. După înființarea Statului a fost reactivată o limbă până atunci socotită moartă-ebraica.

Națiunea nu poate exista în absența istoriei naționale. Iar aici intrăm pe un teritoriu delicat, cel al *naționalizării istoriei*, un teritoriu intens disputat de cele două mari școli istorice din România. Școli în sensul de universități, cea bucureșteană și cea clujeană, la care se adaugă *sateliții* lor. Dispută ce s-a manifestat ca atare, într-o formă destul de acută, când a apărut pentru prima oară în România (1997) *Istorie și mit în conștiința românească*. Națiunea fuzionează cu statul și atunci, dintr-un concept esențialmente democratic dobândește o anume proeminență fermentul de autoritate care totuși există în ea. Un autoritarism asociat democratismului ei originar. Autoritatea se manifestă ca atare în momentele de încercare maximă, așa cum e războiul. *Aux armes, citoyens!* - exclamă *La Marseillaise*. În război se exacerbează naționalismul, analizat și el în carte. La fel cum e comentat și internaționalismul pe care au mizat multă vreme ideologiile de stângă, dar mai cu seamă cele de extremă stângă. Începând cu acel *Proletari din toate țările, uniți-vă!* de la mijlocul secolului al XIX lea. Până la internaționalismul proletar pe care au mizat Lenin și Stalin. Pus încă din anii 30 ai secolului trecut în slujba Rusiei Sovietice, unde a început exact în perioada menționată să se manifeste un naționalism de o rară violență. *Țările intrate mai apoi în orbita sovietică* - scrie profesorul Lucian Boia - *au îmbrățișat,*

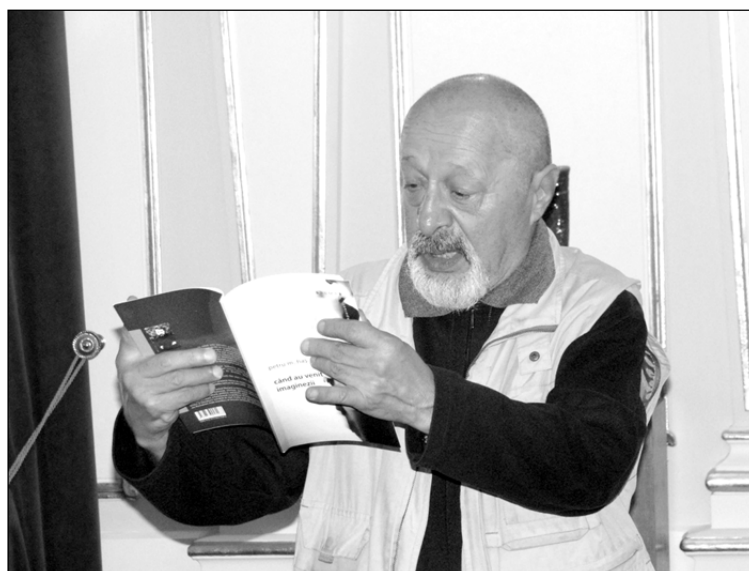
evident, internaționalismul, ceea ce corespundea atât teoriei cât și intereselor Moscovei. Mai apoi comunismul a căpătat tente naționaliste tot mai evidente. Despre cartea naționalistă jucată de Ceaușescu știm deja multe. Știm îndeajuns și despre naționalismul bulgar, manifestat într-o țară extrem de fidelă Moscovei și dus la extrem de un lider până la sfârșit supus acesteia, Todor Jivkov, care a vrut și a pus la punct cu duritate bulgarizarea turcilor. Germania de Est, iarăși o mare fidelă a Moscovei, a dorit să se deosebească de Ger-

mania de Vest străduindu-se din răspuneri să își definească o identitate istorică și națională. Peste tot în țările comuniste naționalismul a fost identificat drept un element de contrabalansare a eșecului lui economic. Cartea aduce numeroase dovezi în acest sens. Merită cunoscute.

Eseul profesorului Boia e viu, bogat în idei, convingător în asociații ideatice. Se slujește de argumente care au calitatea de a te pune pe gânduri. Stimulând reflecția înseamnă că și-a atins scopul. Indiciu ce recomandă lectura.

Mihai Vieru și Mircea Stâncel

Petru M. Haș

ediția a XXI-a

ZILELE REVISTEI FAMILIA

oradea, 30 septembrie - 2 octombrie 2011

Spectacolul poeziei

VINERI, 30 SEPTEMBRIE

ora 18, Sala Mare a Primăriei
Deschiderea festivă
Prezentarea invitaților

Mihai Șora - Aniversare

SÂMBĂȚĂ, 1 OCTOMBRIE

ora 11, Holul Teatrului de Stat
Lansări de carte

ora 19, Teatrul Arcadia

Recital de poezie

DUMINICĂ, 2 OCTOMBRIE

ora 10, Redacția Revistei Familia
Dialegă în redacție

ora 20, Teatrul de Stat

Spectacol de gală

Invitat de onoare

MIHAI ȘORA

ZRF - XXI

Horia Bădescu

Ești aici

In memoria actorului Laurent Terzieff

Aștepti
în mijlocul vidului.
Ca un grăunte de nisip
în deșertul deșertului
aștepti.
Nimic de jur-împrejur,
nimic !
Doar cercul de lumină care te-nchide
și privirea care despre ea și despre tine
dă seamă.

Ești aici,
în pustietatea pustiită a scenei,
o aștepti.
Ea vine din nori,
din pământ vine,
de nicăierea și de pretutindeni :
din inima ta,
din carne,
din sânge,
din tine vine ea, suferința,
din tine, om care-așteaptă
în pustietatea pustiită a scenei
să fie el însuși,
demn de ceea ce mult mai puternic decât el

este
și mai esențial decât însăși esența-i.
Ești aici,
o aștepti,
aștepti îngerul care să-ți vestească
binecuvântata povară
a suferinței care va crește în tine,
om care pe sine însuși
se-așteaptă.

* * *

Zilele sunt bătrâne
de-acum.
Ninge
cum în ziua dintâi după
facere,
ninge ca-n somnul copiilor
și-al țăranilor duși,
ninge cu lespezi de lumină,
cu lacrima cerului ninge
și cu plânsul țăranii,
ninge cu netimp și cu fărădelume
și fărădetine.
Mîine va fi ziua a doua
și pe urmă o alta
și încă
și va ninge,
până la capătul capătului va ninge
și până la fărădecapătul capătului.
E ziua dintâi după facere;
zilele sunt bătrâne
de-acum.

* * *

E în lăuntrul tău
precum văzduhul care doarme
în păsări,

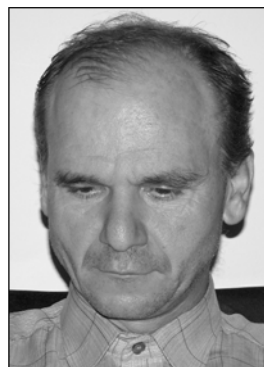
nu poți întreba aripa despre stările
hăului,
cum ai trece crucea prin apă
e răstignirea ei între două
vântoase,
n-ai cum să afli câtă spaimă e-n aerul care măsoară
fluxul căderii,
plânstul ei e plânsetul ploii
când izbește țărâna;
nimic nu rămâne mai mult decât este
memoria vidului.
E în lăuntru tău
precum văzduhul care doarme
în păsări.

* * *

Goale de ele sunt hainele vântului,
goală de sine-i sinea luminii
fără de carne sângeră spinii;
cuvânt tăcerii-i tăcerea cuvântului.
Nu-i de povară greul pământului,
nu e de-o clipă clipa trecută,
nu-i de născare ce-a nenăscută
cuvânt tăcerii-i tăcerea cuvântului.
Al său nu este cântecul cântului,
drumul nu-și are în el drumeții,
fără de ceață-i obrazul ceții,
cuvânt tăcerii-i tăcerea cuvântului,
ne-nveșmântat este trupul veșmântului;
goale de ele sunt hainele vântului.

ZRF - XXI

Ioan Biroaş

cayenne

nu l-am crezut deşi
îmi dăduse douăzeci şi cinci de lei să pot vedea

peste ani hainele îi luceau
pecum coperta unei căţi noi
sufletul său era în cayenne zicea
dar nu l-am crezut
iar când s-a întors
călca parcă pe fire de păianjen

nu l-am crezut nici măcar
atunci când l-am zărit
plătindu-şi la bar
ultimele datorii
faţă de viaţă

biserica

după ce am făcut ocolul oraşului în 80 ani
fiul meu m-a întrebat dacă
n-ar fi timpul să mă întorc acasă

poate - dar pînă atunci e pace pe stradă
triburile migratoare s-au retras
lăsînd doar în zare un birt care mă aşteaptă cuminte
ca un loc de închinăciune

în nacelă

I.

deasupra ta, pe capul tău stă același om de hîrtie, de pămînt
ești tu, ești ancora lui,
el e ușor, un puf, un zmeu ce flutură sus nepăsător, tot mai sus
în aerul turbionar, rece, răscolitor,
pe catalige te înalți alergînd după el cu capul pe spate cu
plămîinii plini de aerul tare
de miresmele vii sau moarte ce nu știi de unde vin
și unde se duc,
intră în sîngele tău gîlgîind în bulboane adînci,
în inima pe care o știi că-i acolo
fără să o vezi însă vreodată,
un paznic de far ce arde tăcut în carnea trupului tău
un dumnezeu mic, mic îngropat pe veci de viu în tine
el îți umflă încă venele tîmplei dimineața
și îți dezleagă limba în care taci sau vorbești
mai mult singur cîteodată în așternutul iubitei
deseori „o floare de titan pe un loc mort” ori cenușa
în scrumieră, dar tu te-ai fost lăsat de fumat demult,
vinul sec singur singurătatea însăși pe care o deguști
iubita tînără nu adoarme niciodată în prezența ta
nici creierul înaintea unui nou paradox „ploaia în sus
umflînd norii” în timp ce grăbești pasul
chiar în fața ta e o bunicuță de vată
cu creștetul alb imponderabilă ca un val de abur
acum în acest sfîrșit de ianuarie un țipăt moale
un pumn în apă

un spin în aerul serii
o unghie în carnea lăptoasă a unui nou născut
un scuipat hindus, o declarație de dragoste
între infanți,
pielea ușor iluminată de shiva
ca un manuscris încă nedescifrat de neofiți.

II.

te văd iarăși sus în nacelă cum urci
direct din gura mea în fiecare dimineață
și nu te mai întorci niciodată pe dîmbul verde
de pămînt nou-nouț pe care stau singur
așteptîndu-te.
te aștept cu spatele sau cu fața, într-o parte sau în genunchi
alergînd tîrîș prin măracini printre consoanele șuierătoare
ce îți înțepă auzul moale prins în placenta unei limbi
mult mai mari degetele mioape au învățat să o vorbească
însă încet
precum ai duce la ochi orice, tot pămîntul
cu lumina lunii cu tot.

III.

fiecare ascunde în fond ceva în sîngele său
o piramidă tulbure cu vîrfurile îngropate
ori transparentă înveșmîntînd o grămăjoară albă de oase.
ceva ce-ți iese în cele din urmă pe piele
ca o cerneală simpatică,
pe degetul mare, arătător, mijlociu, inelar, pe palma
deschisă, pe pagina cărții
necitite încă nici măcar de cel care o scrie întîi fără sunete,
fără litere, fără silabe, un chaos
e doar acolo un abur pe gură
un scuipat în noroiul
alb de hîrtie.

IV.

o, dar raiul genunchilor tăi albi ascunși
sub pînza subțire a rochiei

Vasile Dan

---

nu mai lipsește decît un guguștiuc ce s-a înecat
singur înghițindu-și propriul său nume.
acum e seară ușa casei se-nchide singură
iar geamul se-nfundă cu întuneric
cauți o cheie albă
o ceață la coborîrea în depresiune.

V.

tu ai inimă tu
ai sînge verde
în trup
precum norii primăvara
tu ai unghii ascuțite
precum zeii incestuoși
tu ai gura închisă
nu spui nimic
tu nu spui niciodată nimic
tu ești.

Oglinda fluidă

în locul meu un altul se naște în fiecare clipă,
sare peste groapa de aer în care trăim împreună,
umblă în cap precum yoghinii cu picioarele pe cer,
îmi îmbracă repede pielea în care eu însumi ard noapte de noapte,
n-avem decît o inimă în care stăm legați strîns
precum siamezii galbeni din pacific,
o singură gură, un singur nod în gît,
cînd dorm celălalt e treaz și-mi umblă cu bocancii prin viscere
m-acoperă, mă dă deoparte,
o singură viață avem îmi spune,
știe să rîdă sănătos precum un orb în fața catedralei proaspăt tîrnosite,
el stă pe pămînt uscat, eu plutesc pe o mlaștină ca o plantă
migratoare cu rădăcinile în apă,
semnez asta
cu o picătură de sînge precum o lentilă de contact tactil,
eu mă uit în ochii lui care sînt ochii mei
și văd un copil născut in vitro precum singurul fiu

al lui Dumnezeu,
noaptea aud inima cum bate în vena albăstrie din tâmplă,
iar dimineața îmi amintesc brusc
de o căpiță de abur la munte ce urcă la cer
ca o respirație în sfârșit liberă.
ușa de iarbă în casa în care se umflă întunericul,
iar tu ca un cub minuscul de zahăr căzut în ea ca în ceașca de ceai auriu,
îți fuge pământul de sub picioare,
nici nașterea ta nu-i hotărîrea ta, nici moartea
pe care o văd doar popîndăii galbeni dimineața în două picioare,
o întâmplare din timpul vieții mele scrise înainte de nașterea mea
te leagă de el,
despre asta e vorba, alun, magnolie, vișin cu sînge în floare,
urcăm muntele așa cum îl urcă un copac într-un picior
direct din cîmpie.
degetele pot fi niște ochi mai buni
decît ochii ficși ai pisicii urmărind vrabia roșie ce-și scaldă penetul
în praful galben de peste nil sub nori ce vin nisipoși din deșert,
eu sînt acel copil care strigă că arborii au aripi
ce cresc direct din pământ,
că norii zboară trași de el doar cu un firicel de foc,
ascuns în căușul palmei,
cerul e tot o frunză uscată în levitație urcînd, coborînd,
în care stă învelit ca într-o aură însuși Dumnezeu,
lipsa gravitației e singura libertate pe care o poți în sfârșit obține,
trupul e un lest mult prea greu, o piatră de moară la picioarele unui nou
născut,
apoi, în fine, un penet acolo,
un puf suflat de vînt, scuipat din gura lui Dumnezeu
cînd se face ziuă, fiindcă dimineața-i atunci cînd te ridici pe brînci,
acum la cîtiva metri de tine,
cu inima ușoară inundînd lacomă ca un muson lăuntric pornit din
nimic,
jos între leandri în floare, mușcate fragede și crini în narcoză
se ascunde mic și puternic un vierme, un adevăr,
singurul treaz ce stă la pîndă,
liber vrea să fii, liber,
el ne privește inima, ne citește pe buze
chiar și atunci cînd nu vorbim,
stă puțin deasupra noastră cînd facem sex

Vasile Dan

---

mijlocind totul.

nezzy, nezzy, numele tău în care mă strecor,
precum hrana în sîngele animal,
cîntă zeiță mînia ce-l prinse pe ahile cel iute de picior cîntă
zeiță din fluier puterea lui care crește vai mincinoasă foarte,
cobori în sus luceafăr blînd
alunecînd pe-o rază ultravioletă
prin epiderma înnorată în care stăm amîndoi înveliți
în jurul inimii care-i un hoț la drumul mare
pîndind răbdătoare la fiecare colț.

Oglinda fluidă

ei bine, ieri era luni iar azi e sîmbăta
omului liber plimbîndu-și cîinele său legat
de el fără nici un lanț.
azi e întoarcerea ceasului înapoi
cu douăzeci și patru de ore, cu o săptămînă, cu o lună,
cu un an, cu toți acești ani pe care îi are oricine în buzunarul
de la spate.
administratorul spitalului municipal: azi
doctorul este pacientul ideal.
ziua-i de ceață prin ea umbrele fug înapoi
înainte de răsărit.
nu mai căuta aici, nici acolo, nici dincolo în spate,
cerul e tare, pămîntul e moale, cartea are patru picioare ori
aripi gata de zbor,
cartea e grea,
cu plumb în fiecare literă,
cartea e ușoară, în levitație, desfoliată.
un om cu cinci capete pe umeri, nu unul singur,
poetul pessoa în varianta lui dinu
flamînd, heteronimele oricui în poeme.
împăratul chien lung în cele patru
tezaure din care a ars
arborele său genealogic ascuns în trei mii de manuscrise
despre seminția sa manciuriană
și sfîntul anton de padova inspirînd pruncul
de cinci luni să vorbească dintr-o dată

forțind cu o clipă mai repede ziua de sîmbătă
căci azi este luni.

dar eu sînt prizonierul sexului tău
căci asta am vrut să spun,
sclavul epocii de aur
din care nimeni nu a putut evada.
Dumnezeu este sexul absolut, hermafroditul original,
glorie, glorie ție,
căci am adormit pe o mîină, am adormit pe un picior,
pe o idee, pe un deget, pe un fir de păr
ce stă să se rupă.
Dumnezeu întoarce roata la punctul zero,
care e cel de start.
înainte de a-i vedea fața îi aud vocea pe muntele
tabor
de unde cobor singur cu zece porunci, doar atît
cît să te iau de mîină precum pe un bătrîn la trecerea
străzii unde întotdeauna ajung numai eu.

ZRF - XXI

Gellu Dorian

Altă viață a mea

Am căzut în sângele ei și acolo am fost botezat
cu numele bunicului ale cărui urme le simt prin vene
ca pe niște biserici mute
atunci când cerului i se fură hainele și Dumnezeu se vede peste tot
gol în scîncetul meu pe care abia acum îl înțeleg -

fuoare albe de cînepă gri
ținea mama în brațe,
funii de hăldani jupuiți arunca tata spre mine,
cristelnița era toată un cer albăstrui pe care-l ținea botezătorul în
degete,
ce lacrimi vesele jucau în ochi,
ce buze pline de hohote,
ce piele de catifea -

abia căzut în sângele ei,
altă viață mi se pregătea în altă parte,
vioaie, moartea zîmbea de departe, tolănită pe un milion de pahare -

fuoare albe de cînepă gri,
funii de hăldani jupuiți,
cer îngropat în cristelniță,
viața începea să semene cu mine,
moartea i se îngemăna...

Locul

Așa am locuit zile în șir, vesel prin bodegi scunde prin care
lumina se furișă în ochi
din mucul lumînării nestinse vreodată,
deloc singur, vreau să spun, cum se întâmplă să fie în lume
când lumea este acasă -

dar după ce a plecat lumea de acasă,
s-a făcut atîta loc liber în jurul meu
că am devenit mic, mic de tot, încît prin ochii mei
nu mai încăpea lumina aceea subțire și rece
din care cobora întunericul ca un păianjen
în jurul ferestrei pe care n-a mai șters-o nimeni
de cînd mîinile hoinăresc în altă lume
și ea plecată de acasă și adunată acolo
ca într-un zигurat, bălălăind ce nici Dumnezeu nu mai înțelege -

apoi am locuit trist chiar în catedrala din mine...

Ion

Nu l-am mai văzut pe acel om care mi-a turnat primul pahar
și cu el am mers așa ani în șir fără să-mi usuc buzele -

s-au auzit sumedenii de povești despre el,
niciuna atît de frumoasă precum cea pe care o știu numai eu -

dar nici acea poveste nu o mai știu atît de bine,
pentru că mîinile au uitat să țină paharul,
iar buzele mi s-au uscat ca albia unui rîu, crăpată ca pielea de porc
pe care el o întindea cu nuietele de alun
și o lăsa peste garduri ca pe un zmeu pe care nu-l mai trăgea nimeni
de sfori -

s-ar spune că a trecut viața altui om prea repede Akeronul,
iar a lui stă în luntrea lui Caron
și nu are cu ce o plăti -
i-aș fi aruncat niște bani în contul celui pahar ce nu s-a mai golit

Gellu Dorian

---

niciodată,
însă se mai spune că a iubit o mie de femei
ca pe una singură,
știi și acum locul din luncă unde a prins o fată și i-a dat drumul de sub
el femeie,
se mai spune că s-ar fi pocăit și duce spre cer
turme de stele,
nimeni nu l-a văzut vreodată astfel,
toți însă l-au văzut mort cu mâna întinsă spre cer,
numai eu zac aici, cu paharul gol, cu buzele uscate
și nu știu cum să-l înduplec pe Caron să-l treacă dincolo,
unde l-aș putea vedea vesel ca în acea zi când, prunc fiind,
mi-a întins paharul și cu el trec prin lume
însetat mereu de gloria lui...

Își făceau de lucru prin viața mea

Înțeleg abia acum, la vârsta când nu-mi mai fac probleme prea mari cu
mine,
de ce ascundeau totul, pînă când și de cei ai casei,
zahărul tos, vînat ca vînăta, slănina și cîrnațul,
merele și perele,
pînă când și de mine, preferatul lor în clipe de hîrjoană,
de parcă aș fi fost străin bolșevic întîrziat în sat după eliberare,
da, le era frică, trecuseră prin război, prin foamete,
iar acum pămîntul nu mai era al lor,
deși cîntau
aceleași mierle peste el, deși prindeau cu aceleași plase potîrnichile
pe care le puneau pe masă preceptorilor
în timp ce noi înghițeam în sec
și chicoteam cu gura altora
pentru că peste a noastră primeam dosuri de palme pline de noduri,
abia acum știu de ce își făceau de lucru prin viața mea,
pentru că sub păturile unei astfel de vieți
poți găsi dormind trupul tău
care s-ar putea trezi și pune întrebări ale căror răspunsuri stau
îngropate în ei...

Nici atunci, nici acum

Într-o ordine, nu întâmplătoare, am așezat tot ce urma să fie făcut
și nu voi mai face -

statul într-o rină, așa să treacă timpul, cum am văzut că făceau
bătrînii pe marginea șanțului duminica, atenți cu ochii
sub fusta Tincăi precum într-un heleșteu din care, din cînd în cînd,
sărea zvîrluga tocmai în nările lor umflate ca baloanele la urechile
broaștelor,

apoi toată săptămîna era sărbătoare,
numai noaptea era de lucru prin somn cînd mă vedeam înotînd
prin pescărie după zvîrluga Tincuței, demult întoarsă pe cele două
fețe
prin tigaia cu ulei încins la care eu nu puteam ajunge,

nici atunci n-am putut-o privi, nici acum n-o pot privi în ochi
așa cum o priveam sub fustă ascuns în boscheții din ochii unui bătrîn
dornic să-i facă felul chiar acolo
în ciotca de babe prin ale căror heleștee nu mai sărea zvîrluga,

ori alergatul prin cînepă după picioarele Olgăi,
ai cărei sîni zvîcneau sub bluză,
iar spicele împînzeau Muntele lui Venus
pe care de atîtea mii de ori nu l-am urcat,

dar nici această bucurie n-a putut fi prea mare, după ce sub coate
s-a așezat o masă de la care nimeni nu s-a mai ridicat pe picioarele lui...

Vorbă să fie

Cînd peste sîinii ei lăsam mîna să lunece, mîna să lunece,
mîna să lunece,
lunece,
trupul ei de mult era așternut în care dormeam
scuturat în zori pe fereastră,
alunecînd în cer ca-n trupul ei nesfîrșit, nesfîrșit,
nesfîrșit,

Gellu Dorian

---

de unde nu mă mai întorceam,
sîinii ei fiindu-mi aripi pînă la capăt, pînă la capăt,
pînă la capăt,

dar aceasta este o poveste pe care n-aş vrea s-o mai spun,
cu toate că inima mea îmi povesteşte mereu,
îmi povesteşte mereu,
îmi povesteşte mereu,
că trupul meu nu-i mai ajunge
şi se împrăştie în alte o mie de trupuri ale căror inimi
îmi spun aceeaşi poveste,
oricît de mult aş vrea să uit, să uit, să uit
pînă ce iarăşi să-mi aduc aminte...

ZRF - XXI

Silviu Guga

Scrisoarea de pe acoperișul casei

Lui Mihai Șora, la 95 de ani

G. L.: Despre Cioran nu se poate scrie literatură.

S. G.: Ba da!

(Dintr-o scenetă imaginară cu personaje reale)

Toți rășinărenii s-au bucurat că Luț, feciorul popii Emilian,
s-a întors acasă.
Da, da! Luț s-a întors și s-a suit pe acoperișul casei.
Groparul care, în copilărie, i-a dat craniile din vechiul cimitir
să se joace cu ele țurca, i-a pus scara
și Luț s-a urcat cu mare grijă.
De pe acoperișul casei mai întâi a privit Coasta Boacii.
Ce peisaj mioritic!
Apoi s-a uitat în curtea vicinului
unde Mărioara, care-l vindecase de insomnie,
făcea baie în ciubăr.
Ce sâni frumoși avea!
Ca să nu se dezzechilibreze și să cadă
și să zică lumea că s-a sinucis
și-a mutat privirea în curtea bisericii
unde baba Saveta plivea straturile de flori.
Apoi vede ieșind din cârciumă pe Văsălie.
Ce fain înjura noul regim!
Atunci a înțeles de ce l-a luat în târbacă
Dorin Todoran că l-a laudat pe Iliescu.
Oricum pe acoperișul casei
era mai bine decât în mansarda de la Paris.

Silviu Guga

Putea să-și strângă mai ușor amintirile,
respira mai ușor aerul disperării
Atins de nimbul amărăciunii.
Despre tot confortul ăsta
s-a apucat să ne scrie o scrisoare.
Dar vine unul și strigă:
– Dă-te mă jos de pe acoperișul casei!
– Jamais! Jamais! Jamais!
îi răspunde Emil Cioran.

Lansări de carte în foaiorul Teatrului *Regina Maria*, Oradea

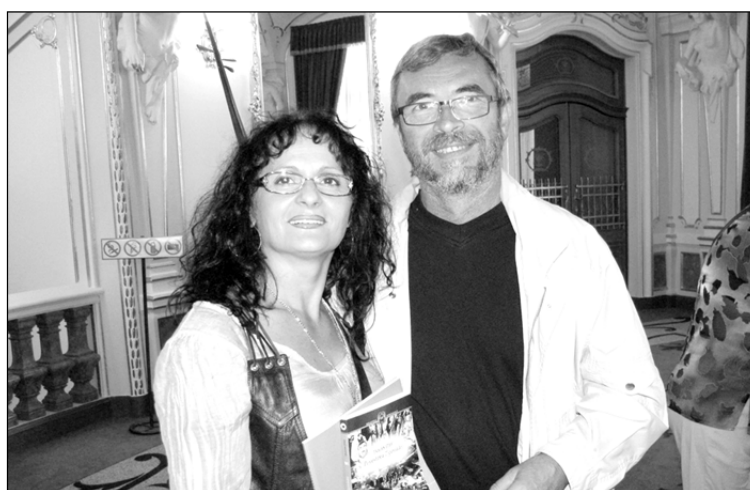

Miron Beteg și Mircea Pricăjan

Daniel Săuca

Vioara Bara și Traian Ștef

ZRF - XXI

Gheorghe Mocuța

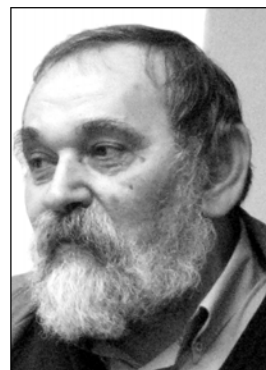

vine bunicul

vine bunicul în puterea nopții
să-mi povestească visul care l-a trezit la realitate
vine bunicul înfiorat cu gura uscată
să-și lege singurătatea de insomniile mele
la optzeci și patru de ani memoria i se zvârcolește ca la
patruzeci și opt
mă privește dintr-o parte cu ochiul sănătos
cu cristalinul nou-nouț
iar cu celălalt încă mai orbecăie prin stepele rusești.
orfanul din el
evocă muncile copilăriei între duișia tatălui
și răutatea mașterei care ascundea pâinea de copii
apoi caută tâlcul visului ciudat cu iliescu
cu puii de găină pe care îi așază ca într-un puzzle imaginar
din care numai moartea lipsește -
îi dă târcoale dar nu-l poate speria.
vine bunicul să-mi spună că moartea
s-o fi speriat
*că nu i-am văzut fața
și a luat-o la sănătoasa spre fundul grădinii
pe unde au făcut câinii o gaură în gard
mâine trebuie s-o repar
noapte bună.*

ZRF - XXI

Aurel Pantea

* * *

se dedică domnului Mihai Șora

Dragostea cade cu gura în țărână,
de peste tot adună peisaje epuizate ochiul necruțător,
și totuși nu lăsa nici o șansă morții să se nască,

iubirile vin din pribegii îndelungi, poartă
urmele refuzurilor, mulți adorm
lângă crima savârșită, și totuși
nu lăsa nici o șansă morții să se nască,

timpul viu își arată durerea mare,
din cei plecați se înalță priviri ce au înțeles totul,
prețul plătit pentru a fi viu se transmite mai departe,
mai departe, și totuși
nu lăsa nici o șansă morții să se nască,

injectează în noi veacul de morfină
placizi avatari, femeia și bărbatul găsesc, în cele din urmă,
locul unde au început singurătățile lor oxidante, din viețile lor
ies în serii vietăți fugace, și totuși
nu lăsa nici o șansă morții să se nască

ZRF - XXI

Lucian Scurtu

Dacă tu ai avea

Dacă tu ai avea trupul de sticlă aş putea să-ți văd sufletul
aşa cum e el, înlănțuit,
aş putea să-i văd fața schimonosită, mâinile cerând îndurare,
aş putea să-i fac semne, să-mi facă semne.
Dacă tu ai avea trupul de sticlă aş putea să-ți văd inima,
mic șobolan aflat în transă,
plămânul, mică romă oprind înaintarea migratorilor cu ajutorul
retorilor din lyceu.
Dacă tu ai avea trupul de sticlă aş putea să-ți văd sângele
cum bolborosește la încheieturi, cum fierbe în vasele comunicante
cu materia din afara lui,
aş putea să-ți văd albastrele vene cum pompează frica spre miezul lamei
care amenință.
Dar trupul tău nu e din sticlă, trupul tău e dintr-o carne aparte
ce-și schimbă gustul de la o eclipsă la alta, de la un mileniu la altul,
(astăzi a avut gustul acrișor, de macriș, semn că primăvara a venit
și durerile au înflorit o dată cu cireșii și ulmii).
Dacă tu ai avea trupul de sticlă m-aș vedea pe mine în el
holbându-se la cel care sunt acum, așa cum stau în odaie și scriu
pe pielea ta:
*se ascute lama înserării / pe mătasea venei – o rindea / lustruie abisul
enervării / cu o gheară rece, de cățea / lasă udul dulce, copilandra, /
pe lichenul moale, maroniu / mușcă egolatră, avisandra / răsturnată
toată în sicriu / fierbe-n alambicuri aliajul / etajat cocon în mineral, /
risipit suav peste bandajul / oțelit de visul visceral.*

Simonie

Arderea din temelii a trupului ei și transformarea lui în cenușă
au luat sfârșit repede,
drept urmare am putut vedea grămăjoara de cenușă
sub forma unei foarte mici piramide,
am plâns, am așteptat cu răbdare să se răcească,
am suflat în ea cu toată ardoarea, cu toată puterea,
un vânticel a împrăștiat-o în cele patru zări
după care am dat imediat în nebunie, nebunia a dat în spic,
spicul în floare, floarea în roduri zemoase,
motiv pentru care *ea* a șoptit „când vei muri,
pe tine te vor plânge doar streșini de case!”.

Despre divinități mai mărunte

În ziua aceea mi-am îngăduit unele libertăți față de zei și față de oameni,
drept urmare am îndemnat șobolanul să cotrobăie o galerie
până sub podeaua odăii *ei*,
ca un miner cu lămpașul aprins am înaintat temător prin tenebra ascunsă
pe sub piața ferdinand, palatul ullmann, muzeul țării crișurilor,
sinagoga ortodoxă,
așa cum înaintez par o cârțiță postmodernă, puțin mai elevată,
mai atentă la detalii și amănunte,
număr pașii oamenilor posomorâți de deasupra și uneori le aud
conversațiile cotidiene, nimicuri de adormit copii, banalități,
doar atunci când ea se îndreaptă spre liceul vuia se cutremură pământul
și galeria stă să se prăbușească peste mine,
ea știe că doar eu i-am reconstituit trupul din resturile scrumului rămas
de la incinerare,
că doar eu am ținut doliul cel mai lung pentru vâsla care a adus-o la mal.
Alteori îmi lipesc urechea de dușumeaua bătătorită a odăii
și o aud suspinând,
știi, atunci șterge praful de pe frunza unui *sicomor* sau îmi citește
poemele
pe care le înțelege numai în lipsa mea, dar nu în prezența mea,
iată de ce ar fi mai bine să dispar definitiv în măruntaiele pământului,
în excavațiile lăsate de alesele dorințe care să împăieze până la refuz
galeria,
să o umple ca pe un sac cu păr, cu contrarii, cu mucegai,

în ea să-mi găsesc de-a pururi liniștea și sfârșitul,
înfășurat în șalul *ei* lung cât moartea, negru cât antracitul.

Consemnări din camera obscură

„Cordonul rochiei tale negre l-am înfășurat la gâtul acelei lebede albe!”,
îi spun ei în timp ce rătăcim pe țărmul unei mări foarte îndepărtate de
noi,
ea îmi răspunde că mai avem mult până la vârsta de aur a omenirii,
„corbul care zboară mereu deasupra noastră poartă la o gheară inelul tău,
iar la alta inelul meu !”, îi mai spun, dar ea îmi arată că inelul îi este
pe deget,
„astăzi vom conduce pe ultimul drum această înserare unică!”,
dar ea îmi spune că vrea să sufere de aceeași boală ca și a mea,
„ascultă! foșnetul acestui arin este asemănător cu cel al rochiei tale,
se aude până în pergam!”,
dar ea nu ascultă, ea îmi reproșează un cuvânt spus acum o mie de ani,
„oare de ce în depărtări se aprind luminile moscovei?”, o întreb uluit,
„pentru ca tu să fii costache conachi!”, îmi răspunde
printre lacrimi amare, incendii și șoapte
lângă sânii ei ce sângerează mici picuri de lapte.

Anomalii indecente

Ani de zile mi-am privit ghearele până ce ele au devenit mâini,
mi-am privit labele până ce ele au devenit picioare,
botul până ce el a devenit gură de rostit înțelesuri,
și abia mai apoi starea de grație când am zărit-o
lângă fosta uzină mecanică,
purta aceeași rochie roșie deși nu mai era timpul mandarinelor,
același lăntișor la picior (oare sclava cui era acum?),
același voal pe care l-am târât odată ca pe un trofeu în spatele
carului meu de vânătoare,
i-am spus „soarele care apune astăzi nu este același cu cel care
răsare mâine!”, a tăcut, m-a privit în ochi,
și-a strecurat ușor mâna prin decolteul rochiei pentru a-mi oferi
unicul măr rămas de la facerea lumii,
rotund precum sânul soniei marmeladova.

Ziua aceea a fost mileniul dinastiei mele.

ZRF - XXI

Traian Ștef

Fațada cea fericită

Am încheiat operațiunea de finisare
A mortarelor a tencuiei nobile pe fațada casei
Și pe alte lucruri le-am pus la index
Gata făcute
Parcă nu mi-a mai rămas nimic de gospodărit
Ba m-a apucat un fel de lene de sfirșeală
Îmi place să zic a unui țăran în prag de iarnă

Totuși
Ar trebui să văd dacă nu au căzut prin unghere
Amănunte sau idei uitate
Poate ceva îndeletniciri mai înalte
Dumnezeiești dacă se poate
După ce le-am înghesuit pe toate în timpul
Care pînă acum mi se părea elastic

Poate ar trebui să scriu ceva cuvinte
Pe Biblia strămoșească numele să mi-l scriu
Lîngă Nicolae Vasile Gheorghe chiar dacă al meu
Nu e de sfinți
Sau ceva poeme pe care nimeni nu mi le cere
Nimeni nu-mi dă bice pe spatele gol să le scriu
Pentru care nu-mi cere nimeni facturi proiecte
Rapoarte finale la care nu se uită trecătorii
Ca la învelitoarea cu polistiren și tencuială nobilă
A unei fațade fericite

Nu fi supărat pentru asta îmi spune un prieten
Nu toți mor cînd termină de făcut ce și-au propus
Încearcă să cucerești o femeie
Bine zic și cu Femeia în Roz cum rămîne

Cîntec la flaut

Un nebun cîntînd la flaut
Sau cel puțin așa se spune despre acel bărbat
Cu părul vîlvoi și hainele ponosite
Că este nebun l-am mai văzut și eu
Cîntînd pe strada principală în fața unei vitrine
Și am privit cum mai ales tinerele femei
Se apleacă să lase în pălăria
De la piciorul care bate ritmul o hîrtie de un leu
În timp ce majoritatea trece mai departe
Sau aruncă o monedă de la înălțimea milei lor

Un nebun cîntînd la flaut
Gata să adoarmă în aburul sunetelor
Îmbătat ca poetul romantic de o umbră nocturnă
Dacă nu de alcooluri
Pe retină i se lipesc foite de aur cînd pare
Că în salon intră regele și regina
În minte îi răsar ciocîrlia gata să se înalțe
La cer urmărind veștile stinse

Își amintește că a mai cîntat odată la flaut
Că a mai trăit o dată aceste întîmplări
Că același cal nechezînd l-a prins cu dinții
De singurul lui veston de iarnă de vară
De primăvară de toamnă și s-a ridicat cu el
Pînă deasupra norilor printre stoluri de berze
Și de atunci tot zboară
Și nu mai cade numai se leagănă
Și cîntă și tuturor li se pare că la flaut cîntă

Cum intră ceața în noi

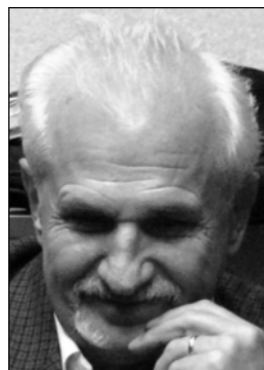
Ai pielea zbîrcită și acesta e un semn
Că locuitorul ei ar vrea să se retragă
Și cine i-ar putea lua locul
Un suflet mai vesel un corp mai rozaliu
Un șobolan rătăcit și înfricoșat
Prin galeriile inundate

Ceața ca într-o depresiune
Ca balerina într-o lebădă
Intră în noi și sîntem așa de fericiți
Ca o albeață care înflorește
Și vede tot ce nu se poate vedea
Și știe tot ce s-a știut pînă atunci
Și luminează tot ce nu mai are nevoie
De vedere

Așa se întinde pielea zbîrcită
Ca firul pe care umblă saltimbancul
Care tocmai s-a lipsit de forța
Pe care o dă gravitația ca să-și ia zborul
Și tu citești mai departe despre vameșii
Corupți și contrabandă
Cartea o ții în mîini pentru
Cînd vor veni să ne tragă sacul de cînepă
Peste ochii albiți
Cumînți

ZRF - XXI

Radu Ulmeanu

Început de lume

sunt mai deschis spre lume decât moartea spre viață
am pete mari de sânge pe obraji
și îngerii îmi flutură în preajmă
ca păsări uriașe

nevroza sâmburelui care naște universul
se oglindește stins în ochii mei
spre-a dovedi că bezna e gravidă
de lumină

după cum eu sunt gravid de ființa
femeii iubite
și țeasta stă să-mi plesnească
pentru a face loc zeiței împlătoșate

să pășească scuturându-și sandalele
pe nisipurile mișcătoare
de stele

Îngerul nopții

A venit la mine îngerul nopții
poleit cu lumină de lună.
Stătea de vorbă cu viii, cu morții,
adunați la un loc împreună.

Vocea lui spulberată de vânt
ajungea cu greu până la mine.
Îmi dădea motive să mă-nspăimânt,
vorbind grav, în distih, în terține.

Părea după chip a fi Dante, Petrarca
chiar Eminescu, la rigoare.
Prezență de foc orbitor ca pe arca
ancestrală, dar numai răcoare.

Părea plăsmuit din bunătate și milă
deși avea ochii de sânge
împărțea un surâs peste mulțimea cea vilă
hohotind, în tenebre, a plânge.

Atingea uneori pe câte unul pe umăr
ba cu-n toiag, ba cu mâna
chemându-ne aproape, fără de număr,
slujbașul, roaba, stăpâna.

Iar pe mine, atingându-mă lin
pe frunte, doar cu-o privire,
m-a făcut încetoșat să suspin
ca după o dulce-amintire.

Mi-a desfăcut sufletul în palma întinsă
spre mine, luminând de departe,
m-a chemat și pe mine să vin să
mă împace cu viață, cu moarte.

Toate fiind una în ochiul de foc -
destin, sfârșit, priveghere,
cenușă și lut, margine și mijloc,
nebulie, cântec, tăcere...

ZRF - XXI

Igor Ursenco

Out of body experience (1)

orice metaforă e O pasăre
în colivie care-și înfruntă liniștită vizitatorii
de la menajerie. Un pește-spadă

trădat de propriul Rîu
ce îi străbătea pînă de curînd
solzii alunecoși. Ca o Căpușă

mi se lipesc de creier, lăsîndu-l
vîrf de Everest dezoxigenat, apoi îl replasează
cu intestinele
prinzîndu-mă în palma sa: Cheia și
Lacătul aceleiași disperări
suspendate în metroul

aglomerat

de viitoarele Victime sigure
ale teroriștilor
însingurați

Pașalîcul România

Cu spaimete și soarta reîncălzite
de-a valma în oalele zilei de ieri, te așteaptă
orașul-în-care-nu-ai-mai-fost și nu

vei fi murit
vreodată cu gândul la rădăcinile ereditare. Așa cum se întâmplă
cu toți cei care înving
legea gravitației doar ținându-se cu ambele mâini
de nas. Așa se explică enigmele istoriei: dintre

toți cuceritorii lumii,
doar turcii au fost cei mai sensibili
la nurea Colentinelor. Dar nu vei dezvălui
adevărul pînă în ziua
în care te veu strecura prin bulevardele
Capitaliei ce duc previzibil spre gurile de canalizare
și cele de metrou, dar
sfirșești
invariabil ajungînd
în Piața Matache. La final

de săptămână acolo intră grăbiți doar bătrînii
cu bani și tinerii
cu speranțe, fără ca niciunii
să observe cum prin ei trece ritualic
aceeași femeie
cu coasa. Românii veniți cu trenul

din Nordul țării ies din vagoane
rași la față
de ceasul morții, înaintînd
prin corpul
românilor din Sud odată cu mîlul
tinereții veșnice extrase din Techirgiol. La asfințit

Bulevardul Averescu e tot
numai o Deltă
patriotică cu pescăruși, cormorani și pești
la fiecare colț al său
care dă în străzile dosite. *Stația terminus* coincide

cu Cimitirul Vesel din Săpînța ori sloboade rădăcini
aeriene în Capitala cea mai apropiată
de frecvența akașă. Odată ajuns

pe peron, te pomenești singur
cuc pe o insulă izolată
de democrația
vecinilor de la frontieră, dar nu te lași
pînă nu găsești pe cineva suficient
de speriat cît să-l botezi
cu una din zilele
săptămîinii. Acum poți

să ții mai departe jurnalul
de unde Robinson Crusoe intrase
ireversibil în panică
severă. Și cum semaforul

clipește roșu
în ochii tuturor, treci de cercurile
Afumaților mai repede
ca Ulisse, cu toate dovezile evidenței materiale
ale cormoranilor și peștilor
de la capătul străzii. E suficient doar cu mîinile

fierbinți să îți smulgi inima
de lup dacic, și uite cum *spahiile*
își vor întîmpina zorii
cu capetele
înfipte în lăncile distribuite egal
pe ambele sensuri
ale Autostrăzii Soarelui

ZRF - XXI

Lucian Vasilescu

Țara mea, viața mea, dragostea mea
- despre modesta mea ratare personală -

dragii mei, vă scriu din mine însumi, unde am ajuns cu bine. vremea, pe aici,
e frumoasă.
apa e liniștită. locuiesc la același etaj cu doi oameni drăguți: un tâmpit și-o tâmpită.

* * *

cred că m-am zdrelit destul de rău de colțul dimineții în care m-am născut.
altfel de ce s-ar așterne peste toate zilele mele nopțile, altfel de ce s-ar ascunde
de cheile mele toate porțile?
altfel de ce-ar tremura în mine viața de frică?

că vine altul și mi-o ridică.

altfel de ce atunci când alunec în oglindă mi se face milă?
așa, ca un sprit: trei părți de vin și oleacă de silă.

dar încă mai stau în picioare, și asta e bine, încă respir, încă văd,
încă mă mir că nu am uitat nimic despre tine.
deși nici măcar nu te-am cunoscut: rătăcită cum ești într-un viitor care pentru mine-a trecut.

cred că m-am zdrelit destul de rău de colțul dimineții în care m-am

născut.
mai cred și că într-o zi, cândva, o să mă vindec și eu de viața asta
în care mă tot prăbușesc. c-o să încep și pentru mine ceva.

în lumea fioroasă de sub ceresc.

* * *

m-am întrebat de mai multe ori la ce bun, apoi m-am luat cu treaba.
am cărat în cărcă lucruri, oameni și întâmplări.
pe mine însumi, adeseori.

acum trăiesc în altă parte, citesc o altă carte, scriu,
cum alții prooroceau în pustie, scriu și eu în pustiu,
în nisipul pe care-l va linge marea.
în nisipul vecin cu disperarea.
lumea se duce de râpă. eu aș vrea să rămân. să rămân.
peste pustia nisipurilor singur stăpân.

oare din întâmplare, în limba mea, *dimineață* rimează cu *greață*?
oare din întâmplare, în țara mea, lumina e întuneric?
oare din întâmplare viața mea e întunecată feeric?
oare din întâmplare tinerețea mi s-a scurs, printre degete, ca o apă?
oare din întâmplare din acum și aici nimeni nu scapă?

demult, credeam că viitorul vine el, nu c-o să mi-l dea cineva.
demult, credeam și eu în viața din filmele de cinema.
unde totul se naște din beznă și sfârșește-n lumină.
cum credeam c-o să mi se-ntâmpale și mie, în viața mea.

iar ea de drag, mă gândeam, de rămas bun, îmi spunea,
mă îmbrățișa.

* * *

în țara mea e o veșnică primăvară. în țara mea înfloresc toate bubele
pământului.
tot aici, de mai bine de cincizeci de ani, îmi locuiesc și eu neputința.
nevolnicia.
neîmplinirile. umilința.
aici mă simt eu acasă. un preș de șters picioarele la intrarea din dos.

Lucian Vasilescu

---

aici mă descompun de mai bine de jumătate de veac. aici mă afund, zi de zi, tot mai jos.

în țara mea răsună codrul de manele. și viața mea joacă îndrăcit după ele.
în țara mea apele susură în ritm de manea. și viața mea se scurge-n hazna,
odată cu ea. durerea mi s-a schimbat în plăcere, arsura o simt
ca pe-o mângâiere.

mă rog și eu, ca tot omul. dar icoana la care mă rog s-a tocit și s-a șters. mă
rog la o ramă goală. mă rog fierbinte, ca un cazan cu smoală. țara mea mă
iubește.
mă strânge în gheare. îmi adapă zilele cu disperare.

aflu, zi de zi, de la suferință, că-s viu. aflu, noapte de noapte, că trăiesc în
pustiu.
și asta e bine. mă îmbărbătează. îmi confirmă că n-am ajuns în zadar la
amiază.

în arenă, dumnezeu zdrăngăne din clopoței, costumat în arlechin. când a
sosit,
a spus c-o să facă doar câteva tumbe, c-o să stea puțin. cât să-i vedem și noi
pe îngeri umblând pe sârmă. zburând la zidul morții. plutind la trapez,
sărind
de colo-colo prin cercuri de foc. așa a spus și de atunci cercul n-a mai ple-
cat
deloc.

din girofaruri, stelele sclipesc deasupra noastră, pe cer. în limba mea
cuvintele cad bolnave, se umflă de puroi, apoi pier. viața e,
de la un capăt la altul, o feerie. un accident fără supraviețuitori.
o poezie din care cuvintelor li se croiesc sicrie.
în țara mea eu sunt un răspuns, dar n-am întrebare.
în țara mea locuiesc un coșmar cu ieșite la mare.

..*

se săvârșise timpul. nimic nu mai trecea.
doar printre blocuri, seara,
maneaua adia.

în vremea asta eu îmi descălțam bocancii de cetățean.
cântam din piciorușe, cântam ca la pian.
pe borduri, prin băltoace.
eram murit, în timpul vieții mele;
pândeam la semafor să treacă
blonde, despletite, decapotate manele.

se săvârșise timpul. nimic nu mai venea.
doar sus în cer, cum steaua,
zvâcnea câte-o manea.

în vremea aste eu număram arginții
pe care-mi arvunisem copiii și părinții.
părea că mă desparte de ei o veșnicie,
cum albul dintre strofe desparte-o poezie.

se săvârșise timpul, nimic nu începea.
orașu-ntreg albise
trăgând pe nas manea.

în vremea asta eu îmi ascuțeam simțurile
și venele. cu cuțitul.
boram curcubeie, spoiam asfințitul.
se săvârșise timpul. nimic nu mai sfârșea.

*pășeam ca pe o altă planetă
imensă, străină și grea.*

* * *

în chiar clipa de dinainte de a mă naște, prin fața ochilor mi-a străfulgerat
moartea întreagă. m-am opintit înapoi, în pântecul mamei,
împotrivindu-mă.
dar m-au dibuit și tot m-am născut. și sfârșitul a luat-o, atunci, de la
început.

eram bătrân destul, mă străduiam să uit. să răzuiesc pereții de amintiri.
să mă cufund în noapte curată și liniștit.
ca o coală albă de hârtie. pe care nu s-a așezat încă cerneală.
pe care nu s-a ușurat încă nici o poezie.

Lucian Vasilescu

---

de uitat, însă, nu puteam uita nimic. beam mult, puțin câte puțin, un pic câte un pic. mi se părea atunci că nici n-am ce uita. mi se părea că viața asta a mea mai fusese cândva și-a altcuiva. care se lepădase de ea. că viața mea mai fusese odată trăită, că de-aia e ea acum așa ponosită.

când mă trezeam, toată moartea prin fața ochilor îmi străfulgera. toată moartea, care doar dânsa avea să fie numai și numai a mea.

drăguța de dânsa, draga de ea.

* * *

când a început, viața mea a început de sus. ca o promisiune. ca un răsărit de soare la apus. zeii, congestionați la față, suflau în goarne. în parcări, toate mașinile cântau în cor, din alarme.

când eram eu mic, țara mea era mare. se întindea de la mine și până hăt, la hotare. unde avea vecini – niște oameni care vorbeau altă limbă, niște străini.

cu cât creșteam, țara mea se făcea tot mai mică. într-o vreme, ea se întindea de la mine și încă puțin după strada mea. unde avea vecini – niște oameni care vorbeau altă limbă, niște străini.

acum, la cincizeci de ani, țara mea s-a boțit de tot și-a încăput, toată, în mine. se întinde de la cap la picioare și are unghii la hotare. acum e fericită: toți îi sunt vecini – niște oameni care vorbesc altă limbă, niște străini.

îmi amintesc că atunci când a început, viața mea a început de sus. ca o promisiune. ca un răsărit de soare la apus. zeii, congestionați la față, suflau în goarne. în parcări, toate mașinile cântau în cor, din alarme.

dar timpul, ca tot timpul, a trecut. nimic nu mai este acum ca la început. zeii ori au murit, ori au plecat – nimeni nu știe. mașinile, și ele, au ruginit. pe ecran mai pâlpaie doar cuvântul *sfârșit*.

acum, țara mea-și doarme somnul de veci, chircită în cripta de carne,

* * *

printre cutele valurilor se va aşterne tăcerea.
acolo se vor aduna, la odihnă, cuvintele.
tocite şi ştirbe.. se vor înţelege-ntre ele doar din priviri.
se vor ţine de mână. se vor mângâia.
inimă către inimă. faţă către faţă.

*(cuvântul aici îmbrăţişează cuvântul departe,
cuvântul viaţă sărută pe gură cuvântul moarte)*

acum înţeleg cum printre cutele valurilor se va aşterne tăcerea.
ca zăpada pe-o urmă de pas. ca şi cum, după ce că nimic n-am avut,
nimic ne-a rămas.

doar cele două limbi de la ceas. care învârt, ca o elice,
lumea-nainte.

iar înainte-am fost noi: un cimitir năpădit de cuvinte,

* * *

asta de-acum pesemne că se cheamă singurătate. asta, când până şi
umbra mea
chicoteşte cu alţii la masă. ei o ciupesc de fund. ea roşeşte, se prefăce
sfioasă.
răsăritul e acru. stelele cad, una câte una, în derizoriu.
dimineaţa abia se mai ţine-n picioare. îngână un cântec. încetişor.
într-o odaie vecină, pentru o vodcă, noaptea face pentru ultima oară
amor.
niciodată n-am murit mai frumos ca în toamna aceasta. înghit cu smere-
nie
ultima cuminecătură de diazepam.
nu credeam să-nvăţ a trăi vreodată.
n-am crezut şi nici n-am,

* * *

munţi de oase, câmpii de carne, râuri de sânge. o mare de votcă.
şi prea puţină speranţă. geografia fizică a vârstei mele

Lucian Vasilescu

---

pe care-o străbat legănat de ambulanță. legat de un pat.
nici nu mai știu de când nu mi s-a mai întâmplat nici o întâmplare.
nici nu mai știu de când n-am mai turnat nici o vodcă în mare.
sunt un adult responsabil. mă prefac că sunt viu și o fac impecabil.
nu mai întâlnesc, în calea mea, nici o întrebare. mi-e, zi de zi, o poftă neb-
ună
să mai torn și eu o vodcă în mare. să crească în jurul meu copaci de fum.
să stau la o masă cu alții, la un capăt de lume, la început de drum.
să povestim despre cum o să fie. în viitor, la periferie.
să scoatem, cu iuțea de mână,
tot felul de vise din pălărie. până târziu, până departe, în copilărie.
să cerem ce ni se cuvine și să căpătăm. să cerem încă o votcă. s-o ră-
turnăm.
și încă și încă una. să umplem marea unde se va îmbăia luna.
nu știu cum a fost: ne-au alungat sau ne-am ridicat de la masă.
am mers ce-am mers,
până ne-am prăbușit. am visat ce-am visat până ni s-a acrit.
înainte s-a ascuns de noi – atunci am apucat înapoi.
am mers așa, de multe, multe ori, de luni până joi. de luni până joi.
până când, la o răscruce, s-a făcut vineri. și-mi amintesc atât:

eram frumoși, eram și tineri și încă nu murise nimeni,

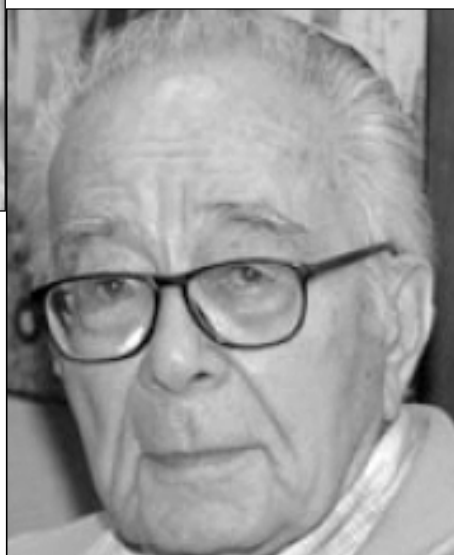
* * *

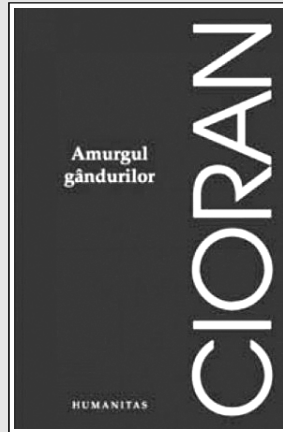
dragii mei, a trecut ceva vreme de când n-am mai scris. dar totul e bine
iar eu
sunt cuminte, cum am promis. mă mulțumesc cu puțin, duc o viață
tihnită.
locuim la același etaj – doi tâmpiți și-o tâmpită

UN DOSAR EMIL CIORAN

alcătuit de
MIHAI ȘORA și LUIZA PALANCIUC

- François Mauriac - *Bloc-notes* (fragment) (1957)
- Cioran - Scrisoare-răspuns adresată lui François Mauriac (1957)
- Claude Mauriac - *Unul din cei mai buni scriitori francezi...*(1957)
- Gabriel Marcel - *Un aliat în răspăr* (1969)
- François Fejtö - „Mă îndoiesc, deci exist“ (2009)
- Mihai Şora - *Omul și umbra lui*

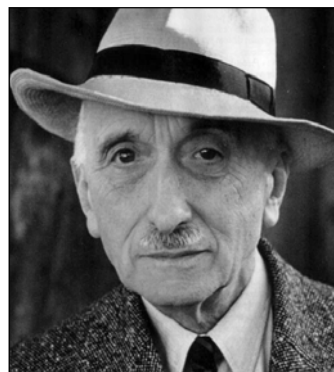

Un dosar Emil Cioran

François Mauriac

Bloc-notes

- fragment -

Duminica Paștilor, 1957

„E, azi, cea mai frumoasă zi din zilele de Paști.“

De câte ori n-am repetat versul acesta al lui Francis Jammes!

Noaptea trecută, n-am fost la Înviere. Am citit cu voce tare, la gura sobei, prorocirile din Sâmbăta Mare și sublimul „exulter“, invocarea nopții luminate, martoră a biruinței asupra morții. Dimineața, clopotele din vale alungă ceața. Ce ciudat că, la întoarcerea de la slujbă, în această zi a Învierii, am citit tocmai prefața lui E.M. Cioran la niște texte alese din Joseph de Maistre... Nu cred că poți arăta un dispreț mai mare față de o doctrină decât acela al lui Cioran față de creștinism, împingând îndrăzneala până la a denunța „mediocritatea bleagă a Evangheliilor“!

Pofta de a scandaliza și de a irita pe care Cioran o împărtășește cu Joseph de Maistre sare în ochi: mărturisesc că mă simt mai puțin rănit

François Mauriac s-a născut în anul 1885, la Bordeaux, într-o familie din înalta burghezie catolică, a cărei descriere minuțioasă apare în întreaga sa operă romanescă. După primii ani de studii în orașul natal, pleacă la Paris, unde va intra la École des Chartes. În 1909, publică volumul de poeme *Les Mains jointes* [*Cu mâinile împreunate*], care va fi bine primit de către critici, în special de Maurice Barrès. Recunoașterea publică va veni însă mai târziu, odată cu *Le Baiser au lépreux* [*Sărutându-l pe lepros...*], din 1922, și *Thérèse Desqueyroux*, din 1927. În anul 1933, devine membru al Academiei Franceze. Face parte din mișcarea de Rezistență, în timpul celui de-al doilea război mondial, fiind unul din apropiații Generalului de Gaulle. În 1952, primește Premiul Nobel pentru literatură. A fost, în anii șaizeci, editorialist la publicațiile *L'Express* și *Le Figaro littéraire*. Se stinge la Paris în 1970.

Referința originală:

François Mauriac - *Bloc-notes*, Fragment, Paris, Éditions du Seuil, 1993.

de blasfemia lui, decât sunt sensibil la rigoarea acestei gândiri și a acestui stil. Ce moralist, ce critic din Franța se poate, astăzi, apropia de românul acesta care a ales să scrie și să gândească în franțuzește? Mă bucur că un asemenea tăgăduitor ajunge să fie atras de către nobilul de dincolo de munți, care l-a slăvit pe călău și a divinizat războiul: excesul, lipsa aceasta de măsură la contele de Maistre, acest „nu“ aruncat în obraz lumii moderne se întâlnesc cu un „nu“ aruncat lumii întregi de către Cioran.

Mai este și faptul că Joseph de Maistre conturează, în trăsături puternice, figura unui catolicism intransigent, incredibil, respingător, așa cum și-l poate dori cineva care îl detestă. Nu este mai puțin adevărat că onestitatea intelectuală a lui Cioran îl obligă să admită că între catolicismul lui de Maistre și credința misticilor se deschide un mare hău. Admite acest lucru, dar fără să insiste asupra lui.

Or, tocmai aici se află cheia: e prea puțin să spui despre această îngrozitoare doctrină că se deosebește de aceea a Fericirilor practicate de toți sfinții care au crezut în iubire și care au murit *din iubire*, în sensul cel mai strict al cuvântului. Ea nu este nici măcar o caricatură a acesteia, care s-ar mulțumi să-i slujească adevărata înfățișare; ci se constituie, din capul locului, ca o negare, punct cu punct. Iar dacă, așa cum s-ar cuveni să credem,

acest mare gentleman care va fi fost Joseph de Maistre era, totuși, un creștin autentic, atunci poate că, în taina rugăciunii lui, se va fi dezvăluit și o altă parte din el însuși decât aceea care izbucnește în scrierile sale – și care e oribilă. Căci nu partea cea mai rea o ținem întotdeauna în chingi.

Oricum ar sta lucrurile, lui Joseph de Maistre i-l prefer pe Cioran, după cum mă simt mai aproape, în zilele noastre, de cutare păgân sau de cutare desfrânat, decât de mulți dintre frații mei întru credință.

X... nu mi-ar inspira nici măcar un sfert din disprețul pe care îl resimt când îl văd adunând bani dolidora, dacă nu și-ar spune creștin și n-ar trăi pe seama creștinismului. Și m-aș suporta mai ușor pe mine însumi dacă n-aș ști ceea ce știu despre Hristos.

În schimb, negatorul Cioran nu mă supără câtuși de puțin, deoarece nu aștept, din parte-i, decât onestitatea intelectuală – de care nu duce lipsă, și talentul – pe care îl are cu prisosință. Mi se pare însă destul de ușuratic atunci când socotește declinul creștinismului drept o evidență ce nu mai are nevoie de nicio demonstrație. Îi propun să-și îndrepte privirea spre un fapt contemporan, cum ar fi, de pildă, războiul din Algeria. Să observe comportamentul unor soldați creștini – același, după mai bine de optsprezece secole, ca cel al legionarilor români care se împărtășiseră din Evanghelie și refuzau să-l preaslăvească pe Caesar. Decrepitudinea a atins structurile Bisericii. Dar tăria unui acid nu cunoaște stricăciune.

Împărăția lui Dumnezeu n-a fost niciodată altceva decât un dram de drojdie risipită în aluat, până și în vremurile în care creștinismul era biruitor din punct de vedere politic, iar Cezarii se puseseră în slujba Crucii. În nicio clipă a istoriei, lumea n-a fost și nici nu va fi creștină. Crucea va reprezenta întotdeauna o sminteală în ochii ei și un scandal; și așa a și fost mereu, chiar și în timpul Regilor foarte creștini. Dar drojdia nu i-a lipsit lumii niciodată. Nici nu-i va lipsi.

Un dosar Emil Cioran

E. M. Cioran

Răspuns adresat lui François Mauriac

Hotelul Majory,
Strada Monsieur le Prince, nr. 20

Paris, 29 aprilie 1957

Scumpe Maestre,

Observațiile Dumneavoastră referitoare la mica mea prefață căpătând, pentru mine, importanța unui ultimatum, îmi dau seama că vă datorez o explicație. Sunt cu atât mai dispus să fac așa ceva, cu cât forma de credință care vă este proprie este și singura de care eu, unul, sunt atașat: într-adevăr, n-ați opus mereu zbaterele mântuirii și dezbaterile îndoielii? Scepticul nu are niciun avantaj asupra credinciosului: unul duce în cârcă povara perplexităților sale, celălalt – pe aceea a certitudinilor. Oricum am întoarce-o, de fiecare dată ne expunem ameteții, ne lovim de ceea-ce-nu-poate-fi-susținut.

„Mediocritatea bleagă a Evangheliilor“ – pe bună dreptate îmi reproșați o asemenea formulare. Și totuși, poate un fiu de popă să vorbească altfel? Din chiar clipa în care am început să mă definesc, am făcut-o ca o reacție împotriva adevărilor tatălui meu; am făcut-o împotriva creștinismului. Acestui motiv exterior i se adaugă un altul, de natu-

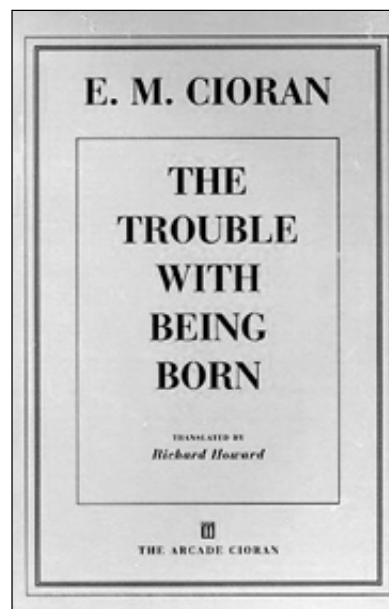
Referința originală:

E.M. Cioran – *Réponse à François Mauriac*, în *Cahiers de l'Herne François Mauriac*, no. 48, dir. Jean Touzot, 1985.

ră intimă: inaptitudinea mea de a-l înțelege pe Hristos; aş spune chiar: de a mi-l închipui. Dumnezeu, în schimb, n-a încetat niciodată să mă bântuie și să mă chinuie; m-a blagoslovit cu suferințe care au devenit prețul zilelor mele, un nesferat dezastru, un iad care mă răscumpără în ochii mei. Dar dacă l-am păstrat în mintea mea, nu l-am păstrat și în inimă: niciodată n-am ajuns să-l iubesc... *Un credincios lipșit de har*, așa mă văd pe mine. Acest paradox, sunt convins, nu vă va face să surâdeți, căci fără doar și poate cunoașteți clipele în care ai da întregul univers în schimbul unei rugăciuni, dar în care niciun cuvânt nu face una cu taina, în care rămâi ca străfulgerat pe pragul unei chemări, fiind tot atât de departe de tine însuși ca de restul universului.

Nu voi da niciodată de capăt inventarierii neputințelor mele. Și, în fond, ele nici nu contează! Simt că trebuie să mă opresc aici și să ajung la esențial: să vă mulțumesc că m-ați tulburat și să vă asigur de foarte caldă mea admirație,

E. M. Cioran

Un dosar Emil Cioran

Claude Mauriac

Unul dintre cei mai buni scriitori francezi...

Unul dintre cei mai buni scriitori francezi de astăzi este un român exilat. Deocamdată, doar câțiva îl cunosc: primii admiratori, înaintea sosirii multor alora. Este vorba de E.M. Cioran, autor a trei eseuri publicate la Editura Gallimard, *Précis de décomposition* (1949), *Syllogismes de l'amertume* (1952), *La Tentation d'exister* (1956).

Puțini autori francezi știu să folosească limba noastră cu o asemenea măiestrie. Cioran, care nu crede în nimic, nu se poate împiedica să creadă în frumusețea limbii. A da importanță verbului, iată una din slăbiciunile pe care le mărturisește el însuși: o ruptură, printre altele, de care

Claude Mauriac (1914-1996) este fiul cel mai mare al scriitorului François Mauriac; autor al unei opere ample, multiforme – de la eseu, critică literară și cinematografică, la roman ori gazetărie politică. A fost, imediat după eliberarea Franței, în 1944, secretarul Generalului de Gaulle; înființează revista *Liberté de l'esprit*, pe care o va conduce până în 1953. Ține cronică cinematografică în *Le Figaro littéraire*; articolele vor fi reunite în volumele *L'Amour du cinéma* (Paris, Éditions Albin Michel, 1954) și *Petite littérature du cinéma* (Paris, Éditions le Cerf, 1957). În 1959, primește Premiul Médicis, pentru romanul *Le Dîner en ville* (Paris, Éditions Albin Michel). Critica îl atașează „noului roman”, mai cu seamă datorită tehnicilor narative și cercetărilor legate de conceptul de *aliteratură*, pe care îl introduce, în aceeași perioadă, publicând volumele *L'Alittérature contemporaine* (Paris, Éditions Albin Michel, 1957) și *De la littérature à l'alittérature* (Paris, Éditions Grasset, 1969). Cea mai consistentă și novatoare dintre opere rămâne *Le Temps immobile*, un „jurnal romanesc” în zece volume, editate între anii 1974 și 1988, la Grasset. Scrie și publică, de asemenea, piese de teatru, eseuri literare despre Malraux (1946), Breton (1949), Proust (1953), iar, în anii '90, încheie jurnalul printr-o serie de patru volume așezate sub titlul generic *Le Temps accompli*.

Referința originală:

Claude Mauriac – «L'un des meilleurs écrivains français...», în *L'Alittérature contemporaine*, Paris, Éditions Albin Michel, 1957.

Unul dintre cei mai buni scriitori francezi...

pare atinsă continuitatea scepticismului său. Neantului lumii îi corespunde, după Cioran, acela al cuvântului. Vidul disimulat de lucruri se regăsește în spatele cuvintelor care le numesc:

„Când, singuri printre cuvinte, nu ne simțim în stare să le comunicăm nici cea mai mică vibrație și ne par tot atât de uscate, tot atât de degradate ca noi înșine, când tăcerea spiritului este și mai apăsătoare decât aceea a obiectelor, atunci coborâm până în punctul în care groaza de inumanitatea noastră ne copleșește. Dezrădăcinați, îndepărtați de evidențele noastre, ne invadează dintr-odată această scârbă de propriul limbaj, care ne aruncă în muțenie – clipă de amețeală când doar poezia ajunge să ne mângâie de pierderea certitudinilor și de invazia îndoielilor.“

Fără doar și poate. Dar ce bine e spus... Cioran nu se iartă pe sine de faptul că scrie în continuare. Doar tăcerea e măreață. El aparține aceluși soi de oameni care, deși nu nesocotesc acest lucru, nu pot, totuși, să renunțe nici la cuvânt, nici, mai ales, la scris. Cioran-disperatul este un om de litere. Contradicție pe care o resimte. Prilej reînnoit de a se lua pe sine în derâdere, nu fără un grăunte de complezență. Știind prea bine că recurge la un nou subterfugiu, îi dă iarăși în vileag ridicolul, complice fiind cu această parte mincinoasă a lui însuși, pe care o arată încă o dată cu degetul. Și așa mai departe: coborând tot mai mult în negație, Cioran întâlnește neconținut în el o fărâmă de legătură cu viața, pe care nu izbutește să o suprimă.

Nicio altă limbă decât franceza nu i-ar fi putut fi de un asemenea ajutor în efortul de elucidare reiterat mereu. Cioran *s-a identificat cu geniul unui limbaj specializat în suspinele intelectului, limbaj pentru care ceea ce nu este cerebral devine ori suspect, ori nul*. Însăși perfecțiunea limbii franceze îi marchează limitele. Autorul cărții *La Tentation d'exister* ne aduce aminte de neputința limbii noastre de a traduce *Iliada* și *Biblia*, Shakespeare ori Cervantes. „Sublimul, oribilul, blasfemia sau strigătul, limba franceză nu le întrebuițează decât pentru a le stâlci în retorică.“ Terapie salvatoare pentru un străin obișnuit cu idiomuri a căror plasticitate putea lăsa impresia unei forțe nestăvilite asupra lumii pe care o făceau și mai absconsă în pretenția lor de a o limpezi.

Decadența Occidentului este resimțită de Cioran în mod cu totul aparte. El se solidarizează cu ceea ce, puțin câte puțin, sapă civilizația din care își extrage substanța. Nici măcar Franța nu scapă întotdeauna de blestemățiile lui. Luciditatea aceasta rea, această lipsă de indulgență, refuzul speranței într-un viitor mai bun, E.M. Cioran le îndreaptă, înainte de toate, împotriva lui însuși. Nouă ocazie de a se adânci și mai

mult în negație. Osândind tot ce iubește, își face sieși din ce în ce mai rău. Ne vine să spunem că este chiar o plăcere. Găsim, în el, o doză de masochism. Nimeni nu poate rămâne indiferent până la capăt în privința lumii și a sinelui propriu. Tocmai zgândărindu-și rănilor își întreține Cioran o senzualitate care, atât pentru el, cât și pentru ceilalți, face imposibilă ataraxia. În prefața pe care o scrie la o culegere de texte ale acestuia, îl admiră pe Joseph de Maistre pentru că a disprețuit „procesul pe care i l-au intentat lui Dumnezeu revolta, rânjetul și deznădejdea“. Intensitatea dezgustului de care dă dovadă de Maistre îl fascinează:

„Era vorba de un imperativ, de o condiție indispensabilă fecundității echilibrului său, în lipsa căreia ar fi căzut pradă sterilității – acest blestem al gânditorilor care nu catadicesc să-și cultive dezacordurile nici cu semenii, nici cu ei înșiși.“

Cioran știe prea bine despre ce și despre cine vorbește.

Autorul cărții *La Tentation d'exister* caută neîncetat să se umilească pe sine și să se calce în picioare. Nu însă fără o tainică mândrie:

„Ahtiat să mă las cotropit de netrebnicie, îi invidiam pe toți cei care se lăsau pradă sarcasmelor, scuipatului semenilor și care, adunând rușine peste rușine, nu ratau nicio ocazie de a se însingura. Ajunsesem, în felul acesta, să-mi fac din Iuda un ideal...“

Cuvântul *voluptate* este adesea asociat de către Cioran cu înfrângerea, cu nevolnicia, cu amărăciunea, cu descompunerea. Îi place să se ruineze pe sine. Iată la ce bucurii rare, la ce ciudate delicii ne îmbie:

„Într-o bună zi, cine știe?, poate-ți va fi dată plăcerea de a lua la țintă o idee, de a trage asupra-i, de a o vedea căzând, după care să pornești de la capăt, cu o altă idee, până la ultima; dorința aceasta de a te apleca asupra unei ființe, de a o devia de la vechile ei poftes, de la viciile ei de odinioară, ca să-i impui altele, mai dăunătoare, ca să se ducă de râpă; dorința de a te înverșuna împotriva unei epoci ori împotriva unei civilizații, de a năvăli asupra timpului însuși și de a-i martiriza clipele, de a te întoarce, pe urmă, împotriva-ți, de a-ți pune la caznă amintirile și ambițiile, gâfâind; dorința de a împuți aerul ca să te înăbuși mai bine.“

Tot felul de chinuri visate, născute din suferințe reale și care, după toate aparențele, nu sunt chiar morale. Pesemne că cel care scrie atât de bine și des despre lipsa aerului ajunge chiar să se înăbușe. Cât privește masochismul, îl găsim, așa cum era de așteptat, colorat de sadism. Cioran consideră că „sângele nostru e căldicel, iar poftesle prea ținute-n

---

Unul dintre cei mai buni scriitori francezi...

frâu“. Îi place faptul că, „la momentele sale de vârf“, creștinismul a fost sângheros, că *a strălucit prin masacre*. Vandalismul îl încântă. Isteria Evului Mediu (sau ceea ce numește el așa) i se pare demnă de admirat. Cât despre pustnici, pe aceștia îi invidiază că au știut atât de bine *să vină de hac puținătății relexor de care suferă*.

„Lăsat pe seama lui, trupul ne închide într-un orizont mărginit. La cea mai mică durere, el ne ascute percepțiile și ne lărgeste perspectiva: sufletul este rodul chinurilor pe care le suportă sau le administrează.“

Chin! Iată cuvântul-cheie mult așteptat. Îl regăsim la o bună parte dintre autorii noștri. Cioran explică pe larg:

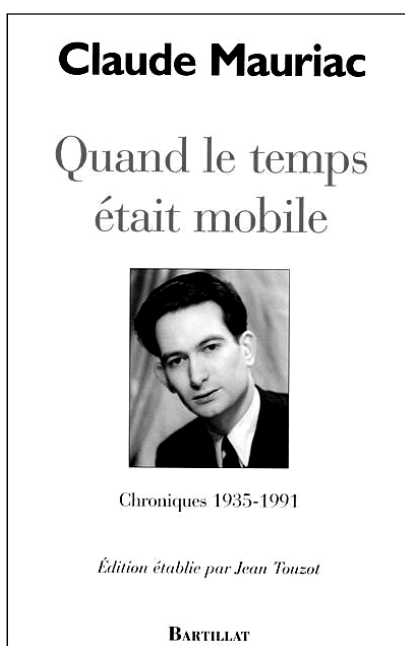
„Noi, muritorii de rând, care nu ne putem îngădui luxul de-a fi cruzi cu semenii, trebuie să fim cruzi cu noi înșine, cu trupul și cu sufletul nostru; asupra lor trebuie să ne înverșunăm ca să scăpăm de groază. Tiranul din noi se înfioară: simte nevoia să facă ceva, să se ușureze de turbarea lui, să se răzbune; și se răzbună asupra-ne. Așa cere modestia stării în care ne aflăm. În mijlocul spaimelor, se ivește mereu câte un Nero care, în lipsa unui imperiu, n-ar fi putut năpăstui și tortura decât propria-i conștiință.“

Cerc vicios: recădem în masochism. Cioran visează la „o gândire acidă, capabilă să se strecoare în miezul lucrurilor ca să le dezorganizeze, să le perforizeze, să le traverseze; [visează la] o carte ale cărei silabe, înverșunându-se împotriva hârtiei, le-ar veni de hac și literaturii, și cititorilor; [visează la] o carte-carnaval și apocalipsă a Literelor, ultimum al mârșăviei Verbului.“

Nou teoretician al aliteraturii, el își continuă, totuși, minuțioasa broderie.

Franța epuizându-se tot mai mult în sânul unei civilizații aflate ea însăși în descompunere (o spune Cioran, iar noi îi acceptăm postulatul), nici limba ei nu se poate sustrage degenerării. Autorul cărții *La Tentation d'exister* citează aceste cuvinte ale lui Joseph de Maistre: „Orice degradare individuală sau națională este pe loc anunțată de o degradare riguros proporțională în limbaj.“ Degradare despre care E. M. Cioran scrie fraze frumoase. Deși ne asigură că franceza se află în declin, el ne dovedește contrarul, tocmai prin frumusețea, precizia și accentul unei limbi care, nici măcar în epocile ei clasice, n-a fost cu nimic mai riguroasă, nici mai eficientă. Putem afirma, în ceea ce-l privește, exact ceea ce ne spune el însuși despre La Bruyère: a pune punct și virgulă ține de obsesie. Dar, în vreme ce, de punct și virgulă, se folosește cu îndemănare, semnul exclamării îl întrebuițează cât mai rar

posibil, socotindu-l drept un recurs abuziv al romanticilor.

Faptul că tocmai un român se servește de limba noastră cu o asemenea desăvârșire îl va liniști pe francezul iritat, dacă nu chiar rănit de severitatea verdictelor lui Cioran referitoare la țara noastră. Severitate de care nu este cruțată nicio altă națiune din lume (cu excepția popoului evreu), ba chiar *nimic altceva* din lume, nici chiar lumea însăși, nici - în lume - propria-i patrie. Spun acestea pentru toți compatrioții mei care ar fi neplăcut surprinși de fraze precum: „Ridurile unei națiuni sunt la fel de vizibile ca cele ale unui individ.“ Sau: „Națiune a gestului, națiune teatrală, Franței îi place să se joace întocmai cum îi place să aibă public. S-a săturat de toate, îi vine să părăsească scena și nu mai aspiră decât *la decorurile uitării*.“ Datorită pasiunii sale pentru teatru, cititorul va fi descoperit deja, în chiar stilul său, că Cioran este de-al casei, de-al nostru. Aidoma nouă, are și el are gustul atitudinii. Nu renunță să-și forțeze gândirea dacă ritmul unei fraze frumoase o cere.

Doar evreii scapă, așadar, verdictului de faliment formulat de autorul nostru, cu o plăcere prea scrâșnită ca să nu fie disperată. Capitolul pe care li-l consacră, *Un popor de singuratici*, este unul dintre cele mai frumoase din *La Tentation d'exister*. Niciodată nu s-a scris ceva atât de inteligent, nici care să fi coborât atât de adânc în problematica

---

Unul dintre cei mai buni scriitori francezi...

acestei etnii pe cât de nenorocite, pe atât de admirabile. Cioran suferea de pe urma faptului că aparține unui popor *fără Istorie*. „Cum poți fi român?” era, ne asigură el, o întrebare căreia nu-i putea răspunde decât printr-o neîncetată tortură: „Urându-i pe-ai mei, țara mea, pe țăranii aceia aflați în afara timpului și vrăjiți de lenevia lor, aproape strălucitori în propria amorțeală, mi-era rușine că mă trag din ei, îi renegam, refuzam să fiu părtaș la sub-veșnicia lor, la certitudinile lor de larve înțepenite, la visătoarea lor geologică.” Țara lui, *a cărei existență, în mod evident, nu rima cu nimic, îi apărea ca un fel de rezumat al nimicniciei sau ca o materializare a ceea ce nici măcar nu poate fi conceput*. „Să faci parte din așa ceva, ce lecție de smerenie și de sarcasm, ce blestem, ce lepră!” Mai târziu, Cioran se va reconcilia cu România –, conivență, complicitate care, în loc să îi ridice, și pe unul, și pe cealaltă, în mintea lui, i-a înjosit pe amândoi. Patriei sale, Cioran nu-i datorează doar *neurastenia țărănească*. Nu doar „cele mai frumoase și mai sigure eșecuri ale sale, ci și această aptitudine de a-și masca lașitățile, de a-și tezauriza remușcărilor”, de care, știm bine (și el de asemenea), se simte atras peste poate: „Îmi dau seama de avantajul de a aparține unei țări mici, de a trăi în absența unui fundal, cu dezinvoltura unui saltimbanc, a unui idiot sau a unui sfânt...” În alt loc, ne împărtășește acest secret foarte personal prefăcându-se că-l evocă pe Joseph de Maistre: „Un gânditor se îmbogățește cu tot ceea ce îi scapă, cu tot ce i se sustrage: dacă i se întâmplă să-și piardă patria, ce mare plocon!”

Totuși, Cioran a găsit și mai nenorociți (și mai *exilați*) decât el însuși: „E o pacoste să fii om; dar ce pacoste să fii evreu! Așa se face că evreul are privilegiul de a trăi *de două ori* condiția umană.” Se bucură că evreii sunt de neîntrecut în materie de sarcasm. Se bucură de faptul că decadența nu-i atinge câtuși de puțin, câtă vreme istoria lor se desfășoară în afara Istoriei. Un oraș fără evrei este un oraș mort. Omul este un evreu *nedus până la capăt*.

Ceea ce detestau nemții la evrei era împlinirea visului, universalitatea pe care ei înșiși nu o puteau atinge. Orice ar face și oriunde, misiunea evreilor este aceea de a sta de veghe. La urma urmei, deși temeinic ancorati în lume, la drept vorbind, nu fac parte din ea... Tot atâtea formule lămuritoare pe care autorul le explicitează ori de câte ori este nevoie, și care își câștigă o greutate aparte în aceste vremuri când poporul evreu, cu patria în sfârșit regăsită, încearcă să se insereze în Istorie și să se descotorosească de „imemorialul său statut de străin”. E. M. Cioran, care nu vorbește niciodată despre altceva decât despre sine însuși, chiar și atunci când comentează, celebrează și glorifică marea durere evreias-

că, Cioran – pentru care nu există alt secret și alt destin decât ale sale, căci este dintre cei pe care îi fascinează propria moarte și care nu se pot gândi la nimic altceva – mărturisește că este recunoscător „acestor îmblânzitori ai abisului“ că l-au făcut să întrevadă avantajul de a nu fi descumpănit niciodată, de a nu ceda *voluptății de a deveni o epavă*: „Gândindu-te la refuzul lor de a eșua, îți vine să faci ca ei, știind prea bine, totuși, că este o zadarnică pretenție, că soarta noastră este de a ne duce de râpă, de a răspunde chemării hăului.“

„Când ești pe punctul de a capitula, nu există sfat mai bun, nu există îndreptar mai bun decât acela al rezistenței lor! De câte ori, în timp ce-mi rumegam propria dispariție, nu m-am gândit la îndărătnicia lor, la încăpățănarea lor, la atât de reconfortanta pe cât de inexplicabila lor poftă de a fi! Le datorez numeroase reveniri pe linia de plutire, numeroase compromisuri cu non-evidența trăirii.“

Poftă de a fi care nu l-a părăsit în pofida înverșunării de a spulbera ceea ce mai rămăsese în el neștirbit de certitudinea neantului. De unde și efortul final care a dat titlul cărții sale, această acceptare a nestinsei, a neostoitei, a nepieritoarei *ispite de a exista*. Sastisit de atâta „răfuială cu neantul“, Cioran are pretenția de *a recuceri privilegiile delirului*, privilegiu a căror taină n-o pierduse, de altfel, întru totul. Nu încetează să tragă nădejde că va sfârși, totuși, prin „a inhăța existența.“ Solidarizându-se cu eșecurile sale, el se preface că alege ceea ce, de fapt, îi este impus: o speranță de nezdruccinat. Subterfugiu, recunoscut ca atare, dar nu lipsit de putere –, acționând și asupra cititorului, care observă din afară această luptă a unui muribund împotriva morții. Fiecare dintre noi este un agonizant. Nu încetăm să murim. Lupta lui Cioran este cu atât mai *a noastră*, cu cât facem parte din aceeași rasă lucidă din care face și el parte.

Căci despre o „rasă“ este vorba – și încă una cu foarte mulți reprezentanți. Suntem numeroși aceia care am renunțat la ceea ce Cioran numește superstiția Eului. Și, cu toate că nu încetăm „să ne tot lovim de noi înșine“, nu mai rumegăm la nesfârșit „propria diferență“. Nimic esențial nu ne deosebește, nimeni nu este de neînlocuit; suntem poate doar ceva mai deștepți sau mai prostănaci unii decât alții. De unde rezultă că toți scriem mereu aceleași cărți. A-l cita pe Cioran înseamnă a oferi cel mai strălucit comentariu posibil al romanului și eseului modern, fie că este vorba despre Beckett, fie de Bataille. Regăsim chiar cuvintele de care ne-am folosit, și cele mai dragi, mai nemiloase dintre certitudinile noastre. Să fie, din capul locului, limpede: *suntem nimeni*.

Unul dintre cei mai buni scriitori francezi...

„Revanșă a lipsurilor noastre în privința naivității, frăgezimii, nădejzii și prostiei, «simțul psihologic» – cea mai de seamă dintre achiziții – ne-a transformat în autospectatori. Aceasta să fie, oare, cea mai mare achiziție a noastră? Dată fiind incapacitatea noastră metafizică, lucrul pare evident, după cum evident pare a fi și faptul că e singurul soi de profunzime de care suntem vrednici. Dar, dacă depășim psihologia, întreaga «viață lăuntrică» ia înfățișarea unei meteorologii afective ale cărei schimbări n-au niciun fel de însemnătate. La ce bun să dai atenție scâlbâielilor unor stafii, înfățișărilor unei aparențe? [...] «Eul» este privilegiul exclusiv al acelor care nu merg până la capătul propriei ființe. [...] Fulgerător, dincoace de tot ce există, mă simt alunecând spre punctul de inexistență a fiecărui obiect. Eul: o etichetă.“

Din toate acestea se poate deduce o anumită idee despre literatură sau, mai degrabă, despre aliteratură, care – de la Beckett la Robbe-Grillet, trecând prin numeroși cercetători mai obscuri, și prin Cioran – este pe punctul de a reinnoi actul însuși al scrierii. Vremea frivolității a trecut. Dar și aceea a unei anumite seriozități profesionale. Într-o epocă adesea lipsită de orice urmă de credință religioasă, nu mai există scriitori care să poată fi interesați dacă nu ating și metafizica. Romancierul se dedică în mod exclusiv unui *esențial* despre care știe el însuși că este relativ și înșelător, dar ale cărui aparențe – singura realitate la îndemâna lui – îl fascinează. „Să oglindești viața cu de-amănuntul, să cobori stupefacția la rang de anecdotă, ce chin pentru spirit!“ De unde – în măsura posibilului – refuzul de a cădea în pitoresc, în poezie, în sentimentalism. Până și umbra marchizei lui Valéry îi va apărea ca un fel de concesie făcută romancierului zilelor noastre. Desigur că nu o va putea nesocoti, după cum nu va putea evita nici descrieri și mai greu de iertat. Capcanei menite să înhațe impalpabilul trebuie să-i oferi un cadru. Și mai trebuie să fii și citit, ba chiar înțeles. Trei cititori sunt, oare, de ajuns?

Cioran scrie, pe bună dreptate: „Cel mai grozav lucru la un artist sunt ideile sale despre ceea ce ar fi putut să facă. El își este, sieși, critic.“ Mai mult: „Nu este lipsit de semnificație nici faptul că singurele romane demne de interes sunt tocmai acelea în care – odată concediat universul – nu se mai petrece nimic.“ Fără îndoială. Dar, din acest punct, eu, unul, nu mai am aceeași părere ca el, în privința acestor romane „încântător de ilizibile, fără cap, nici coadă, putând tot la fel de bine să se oprească la prima frază ori să continue pe zeci de mii de pagini.“

„Povestirii care suprimă povestea, obiectul, îi corespunde o asceză a intelectului, o meditație *lipsită de conținut*. Spiritul se vede redus la actul prin care este spirit – și nimic mai mult. Toate aceste activități îl readuc la sine însuși, la această desfășurare staționară care îl împiedică să se agațe de lucruri. Niciun fel de cunoaștere, niciun fel de acțiune...“

Această *aventură în ininteligibil* nu ne ispitește câtuși de puțin. Păstrăm nostalgia lui *a cuprinde, a prinde*. De unde și atenția noastră față de obiectele pe care refuzăm, după exemplul lui Robbe-Grillet, să le trimitem în surghiun. De unde și această nevoie de a ne agăța de lucruri, de n-ar fi decât de aparențele lor – precum și de alte oglindiri, ca, de pildă, gândurile –, născute din senzațiile puse în ordine și comentate. „*Înțelesul* începe să se ofilească.“ Ajunși în acest punct, socotim că se impune să ne despărțim de Cioran, precum și de anumiți scriitori pe care, fără să-i numescă, îi salută din mers. „Dacă artistul de astăzi se refugiază în obscuritate este pentru că nu mai poate inova doar cu ajutorul a *ceea ce știe să facă*.“ Înainte chiar de Joyce ori Proust, lucrul acesta fusese deja afirmat. Or, atât Proust, cât și Joyce și-au făcut apariția. Și alții vor veni după ei. În ce ne privește, nu renunțăm să vedem și să aflăm cât mai mult din ceea ce vedem și am apucat să știm.

În felul acesta, verificăm din nou, chiar și pentru aliteratori, faptul că totul se sfârșește în literatură... Cioran respinge lumea exterioară, a cărei irealitate o arată cu degetul, repetă obsesiv refrenul morții, pentru ca, într-un final, să propună disperării sale, drept remediu, o licărire de speranță, fie și amăgitoare. Dar neîncetat revine la problemele cuvântului. Iar eu însumi, care dau seamă acum despre cartea lui, îi scot și mai mult în evidență trăsătura literară, insistând cu precădere asupra a ceea ce, în ea, trimite doar la problematica expresiei. Căci, într-un univers în care adevărul și-a dat duhul, nimic nu ne mai mângâie, nimic nu ne mai amuză, în afara acestui cântec de leagăn pe care ni-l îngânăm nouă înșine și care nu poate fi alcătuit decât din cuvinte. Acestea sunt ceea ce Cioran, ca bun metafizician al neantului, numește *axiomele amurgului*.

Un dosar Emil Cioran

Gabriel Marcel

Un aliat în răspăr

Cum mi-aș putea îngădui să rămân deoparte când îi este adus un asemenea omagiu unuia dintre oamenii cărora le apreciez atât de mult și mintea, și caracterul? Trebuie să adaug însă că vocea mea riscă să pară discordantă unuia sau altuia dintre admiratorii ori apologeții săi. Căci sunt nevoit, pentru a nu contraveni celei mai elementare prohibități, să formulez următoarea afirmație paradoxală: opera scrisă a acestui om, pe care îl admir și îl iubesc într-o asemenea măsură, încât mi se întâmplă să-i fac confesiuni, cel mai adesea mă înfioară; iar acest lucru este adevărat mai cu seamă în privința cărții apărute recent sub titlul *Le Mauvais Demiurge*. Așa stând lucrurile, mă văd constrâns să mă angajez într-un soi de explicație dificilă, atât cu el, cât și cu mine însumi.

Desigur, ar exista un mijloc comod de a rezolva, în aparență, contradicția: el ar consta, de pildă, în a spune – ceea ce în sine ar fi exact – că admir stilul lui E.M. Cioran și că dezacordul se referă la conținut. Este cât se poate de adevărat că, prin fermitatea, rigoarea scriiturii, autorul *Tratatului de descompunere* ne face adesea să ne gândim la un Nietzsche cât mai sardonic, acela din *Omenesc, prea omenesc* sau din *Călătorul și umbra lui* –, un Nietzsche care ar fi fost marcat de Dosto-

Gabriel Marcel (1889-1973) – filosof, dramaturg și muzician francez, afiliat existențialismului creștin; este autorul unei opere considerabile, cu surse filosofice în Schopenhauer, Kierkegaard, Nietzsche; membru al Academiei de științe morale și politice, din 1952. *Jurnalul metafizic* (Paris, Éditions Gallimard, 1927), o formă nemediată, autobiografică, de a gândi existența, va influența o generație întreagă de filosofi, de la Jean Wahl, Paul Ricœur, la Jean-Paul Sartre.

Referința originală:

Gabriel Marcel – « Un allié à contre-courant », în *Le Monde*, 28 iunie 1969.

ievski mult mai în adâncime decât putea să fie *adevăratul* Nietzsche. Dar această distincție între formă și conținut mi se pare, ca mai totdeauna, că trebuie să fie eliminată. Cu E.M. Cioran, suntem în prezența unui martor al acuzării dintre cei mai înverșunați, cei mai vehemenți, care au apărut vreodată de-a lungul interminabilului proces deschis între om și lume, ori Dumnezeu, din chiar clipa ivirii anomaliei fără seamăn care este gândirea. Și ceea ce nu poate fi contestat este, pentru a întrebuița un termen de care s-a abuzat, *autenticitatea* acestei mărturii. Se înțelege de la sine, de altfel, că mărturia nu e doar îndreptată împotriva celuilalt, împotriva unui acuzat oarecare, ci că este cel puțin în aceeași măsură îndreptată chiar împotriva celui care o formulează. Ea apare drept strigătul de nestăpânit al conștiinței ulcerate. Da, într-adevăr, *ulcerată*: acest cuvânt traduce, cred eu, foarte exact, impresia pe care eu însumi o resimt când citesc *Le Mauvais Démon*, și în mod deosebit textul intitulat *Rencontres avec le suicide*. Îl evocam adineaori pe Dostoievski: cum să nu regăsești, în paginile acestea, urma lui Kirilov? Dar am impresia că am ajuns mai departe, mult mai departe, pe o cale coborând spre disperarea fără drept de apel.

Scrupulul acesta, însă, care nu mă surprinde, deoarece îl cunosc personal pe autor și îi știu generozitatea deseori dovedită, rămâne inteligibil într-o lume nu doar absurdă, ci funciar criminală, pe care el pare a-și fi luat sarcina de a o inventaria. Cazul lui E.M. Cioran devine, aici, infinit mai tulburător și mai complicat decât acela al unui Albert Camus. Am asistat împreună, dacă îmi aduc bine aminte, la repetiția generală a piesei *Les Justes*, iar, la ieșire, mi-a spus: „Gândiți-vă doar o clipă la *Demonii* și vă veți da seama că nu rămâne nimic din ceea ce am văzut adineaori.“ Aveam să-mi amintesc mai târziu aceste cuvinte, atunci când Camus a făcut frumoasa lui adaptare după *Demonii*.

Dacă spun că acest caz al lui Cioran este infinit mai grav, lucrul se datorează faptului că niciodată el nu s-ar declara satisfăcut cu acest termen de mijloc care pare a-l mulțumi pe autorul piesei *La Chute*, începând cu eseul *L'Homme révolté*. Cioran, în ce-l privește, rămâne un ireductibil, și adaug că această ireductibilitate, care atât de des mă înfioară – repet: deoarece ea se traduce prin afirmații mai totdeauna excesive, în denigrarea a tot ce există, inclusiv a sinelui propriu –, nu este, totuși, mai puțin strâns legată de ceea ce admir la unul dintre oamenii cei mai incoruptibili pe care mi-a fost dat să-i întâlnesc. Am putea să încercăm aici să enumerăm formele sub care se înfățișează corupția în lumea înconjurătoare. Toate – sau aproape toate – sunt legate de preocuparea de sine: fie că e vorba de asemănare sau de diferențiere.

Dar această preocupare este cu totul străină autorului cărților *La Tentation d'exister* sau *Histoire et Utopie*. Cuvântul *puritate* este unul dintre acelea pe care ai ezita, eventual, să i le aplici, pentru bunul motiv că trezește în mod aproape spontan imagini luminoase ori ingenue care, aici, n-au niciun corespondent. Dar să nu existe, oare, și un alt fel de puritate – puritate care să nu aparțină decât focului și incandescenței? Este, dacă se poate spune astfel, *puritatea ca act*, cum, oare, să nu ardă ea?

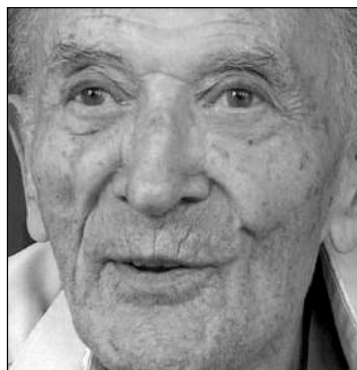
Și, în continuarea acestor simple remarci, am putea ajunge, cred, să ne punem întrebări, cu oarece anxietate, asupra a ceea ce îl leagă, în mod tainic, pe autor de scrierile sale. Niciunde, după părerea mea, întrebarea referitoare la finalitatea proprie a actului de a scrie nu se pune într-un fel atât de supărător pentru spirit, chiar dacă el este îndreptat doar spre un număr mic, spre un "happy few", după cum am amintit deja, ceea ce mi se pare a fi evidența însăși. Dar încă nu ne-am lămurit în ce privește eliberarea ori catharsisul vizat în cazul de față. Un lucru este sigur: este vorba de o intervenție adevărată, nicidecum de o simplă atitudine ori de vreo mască. Dar, în același timp, cum să nu simți, fie și într-un mod confuz, că autorul, deși absolut sincer, nu coincide, în străfundul lui, cu acest rechizitoriu fără milă care-și propune devastarea spiritelor și a inimilor? Oare nu se întâmplă totul ca și cum intenția cea mai adâncă, dar și cea mai nemărturisită, ar fi, tocmai dimpotrivă, de a face să țâșnească, din adâncul inviolabil al sufletelor, un protest tăcut menit să restabilească, dincolo de tumultul sarcasmelor și al blasfemiilor, conștiința mereu trează a unei ordini și a unei plenitudini?

Oricât de ciudată și de paradoxală ar fi această ipoteză, ea este singura care poate da socoteală, după mine, de despărțirea atât de dureros resimțită dintre prețuirea nedezmințită a omului, a prietenului, și respingerea unei gândiri sub care nu mi-aș putea pune semnătura fără să reneg toate rațiunile mele de a trăi.

Un dosar Emil Cioran

François Fejtő

„Mă îndoiesc, deci exist“

Fiul (ultra)sceptic al unui preot de țară din inima Carpaților se războia mereu cu Îngerul și comenta *Ecclesiastul*, despre care spunea că este una din cărțile sale preferate. Cioran l-a pomenit adeseori pe Dumnezeu. O călugăriță i-a atras odată atenția, spunându-i că ei, de pildă, nu-i plăcea să abuzeze de acest nume... „Nu oricine are șansa să fie dezgustat de El“, i-a răspuns Cioran. I-am pus câteva întrebări în legătură cu această temă. I-am adus aminte că Ionesco, în timpul unui interviu televizat, a evocat propriile-i experiențe mistice și că mi-a mărturisit, într-o bună zi: „Cred în Dumnezeu, dar mi-ar plăcea să fie altfel.“ „Da, mi-a răspuns Cioran, în comparație cu mine, Ionescu e un credincios. În ce mă privește, eu sunt cu desăvârșire sceptic, ros de îndoieli. Și totuși, religia m-a atras întotdeauna. Mi-e cu neputință să cred, dar sunt foarte sensibil la problemele pe care ni le pune religia. Cine n-a apucat niciodată pe calea religiei e o ființă vidă. Un sărac cu duhul... Ce este istoria, dacă

François Fejtő (1909-2008) – jurnalist și politolog de origine maghiară; își începe cariera la Budapesta, unde publică, în anii treizeci, articole politice în cotidianul *Népszava*. Constant apărător al multiculturalismului, apropiat de stânga marxistă, este nevoit să emigreze în Franța, în anul 1938; intră, în timpul celui de-al doilea război mondial, în Rezistența franceză. În 1952, publică *L'Histoire des démocraties populaires* (Paris, Éditions du Seuil), volum care va marca începutul carierei sale editoriale și îl va face cunoscut. Apropiat al lui Camus, al lui Emmanuel Mounier, al lui Edgar Morin; până la sfârșitul anilor șaptezeci, va lucra ca jurnalist la agenția France-Presse; ulterior, va fi profesor la Institutul de Studii Politice din Paris. Este printre cei dintâi intelectuali care denunță, în Occidentul stângist, crimele stalinismului.

Referința originală:

François Fejtő – « Je doute, donc je suis », in *Cahiers de l'Herne Cioran*, dir. Laurence Tacou, Vincent Piednoir, Paris, Éditions de l'Herne, 2009, p. 346.

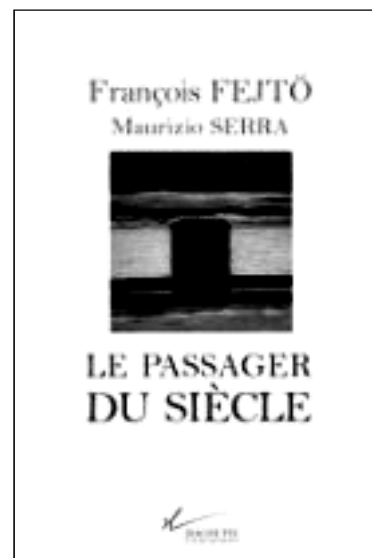
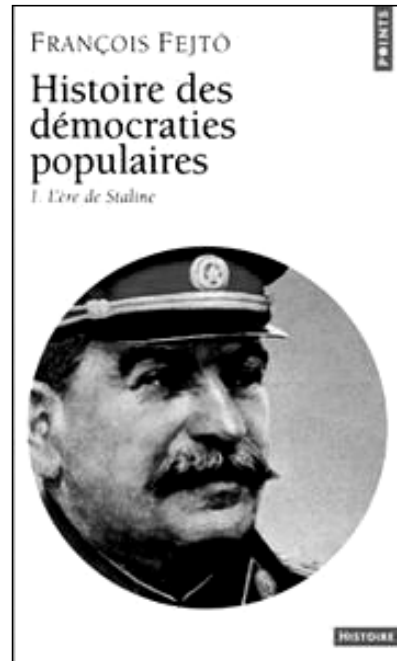

„Mă îndoiesc, deci exist“

nu un fluviu nesfârșit al păcatului strămoșesc?“

Vorbeam despre *Faust*-ul lui Goethe și despre *Tragedia omului*, a maghiarului Madách Imre, pe care tatăl său – după cum îmi spunea Cioran – îl citise în original și îl ținea la mare preț. „În *Faust*, diavolul este sluga lui Dumnezeu. Mă și întreb uneori dacă nu cumva tocmai contrarul este adevărat, adică Dumnezeu îl servește pe diavol. Căci dacă admitem că demonul, diavolul este acela care stă la cârma lumii, atunci totul se explică. Tocmai dimpotrivă: dacă Dumnezeu este acela care domnește, atunci chiar că nu se mai înțelege nimic.“

Cioran n-a fost scutit de „ghinionista clarviziune“ în privința morții. Moartea a fost obsesia lui, o obsesie permanentă, unul din laitmotivele operei sale. A scris pagini tulburătoare despre ultimele zile ale lui Tolstoi, despre criza, despre convertirea marelui bătrân. Decăderea era aceea care îl înspăimânta pe Cioran. Ar fi vrut să moară senin și refuza cu mândrie să revină la credința părintelui său, după cum refuza și revenirea la limba maternă. „Prietenul din depărtări“ l-a întrebat odată dacă-și păstrase prejudecățile din tinerețe în privința „micii noastre vecine din Vest“, Ungaria. I-a răspuns trimițându-i copia câtorva dintre cele mai frumoase pagini din *Histoire et utopie* (1960), carte scrisă sub im-

presia revoltei maghiare din 1956. Readucea în atenție groaza pe care i-o inspiraseră, în tinerețea sa transilvăneană, jandarmii unguri care, la începutul războiului din 1914, îl deportaseră pe tatăl său, bănuț de separatism (într-adevăr, tatăl său fusese închis într-un lagăr din Ungaria occidentală). „Din cauza lui, îi uram pe toți ungurii, cu o pasiune maghiară – în sensul cel mai tare al cuvântului.“ „Asta ca să vedeți ce mult mă interesau, adăugă el. Mai târziu, împrejurările căpătând alt curs, nu mai aveam motive să-i detest.“

Pe urmă, referindu-se la insurecția maghiară din '56, mi-a spus aceste fraze superbe: „Cine se revoltă, cine se răscoală? Rareori sclavul; mai mereu opresorul devenit sclav. Ungurii cunosc îndeaproape tirania, pentru că ei înșiși au exercitat-o cu o competență desăvârșită: minoritățile vechii monarhii ar putea depune mărturie. Deoarece au știut, în trecutul lor, să-și joace atât de bine rolul de stăpâni, maghiarii sunt, acum, mai puțin dispuși să suporte sclavia decât orice altă nație din Europa centrală... Dar noi, românii, dragul meu prieten, care, până-n ziua de azi, n-am avut norocul să fim opresori, nu-l putem avea nici pe acela de a fi revoltați. Lipsiți de această dublă fericire, noi ne ducem lanțurile cu mare grijă...“

Mi-a mărturisit că, de fapt, regreta dispariția monarhiei austro-ungare. Avea oroare de naționalismele marilor și micilor popoare. Dădea tot mai mult târcoale ideii morții. „N-ar fi fost nicio pagubă dacă aș fi murit tânăr, la vârsta de douăzeci și cinci de ani, de pildă... Scrisesem deja cartea despre disperare...“

Din fericire pentru noi, i-a mai rămas destul timp ca să scrie multe cărți care vor rămâne tot atâția martori ai geniului autorului lor și ai crizei civilizației noastre.

Un dosar Emil Cioran

Mihai Şora

Cioran: omul și umbra lui

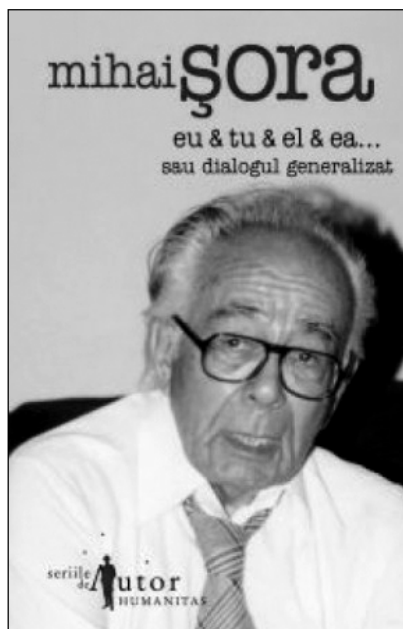
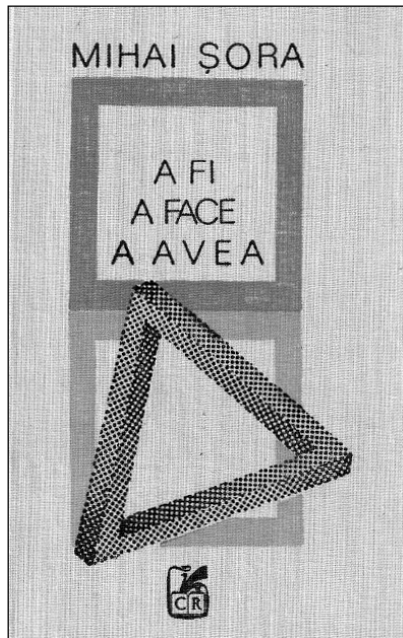

„Este un privilegiu să trăiești în răzbel cu vremea ta.
La tot pasul, ești conștient că nu gândești ca restul
lumii. Starea aceasta de neasemănare acută, oricât
de sărăcăcioasă ți s-ar părea, oricât de searbădă, este
înzestrată măcar cu un statut filosofic, pe care
zadarnic l-ai căuta în gândurile îndreptate spre ceea
ce tocmai se întâmplă.“

E. M. Cioran, *De l'incomément d'être né*,
Paris, Éditions Gallimard, 1973, p. 189-190.

Ființa adevărată a lui Cioran pare a se ascunde în spatele unui scepticism fervent; uneori, cu o ingenuitate de-a dreptul derutantă. Dar justetea stilului său, relevanța gândului nu pot fi niciodată prinse pe picior greșit. Precizia vocabularului, siguranța demonstrației îl încântă pe cititor, deși nu pentru aceleași motive care i-ar putea fi pe plac autorului însuși. Cioran pare a fi dat deoparte cele două modele de filosofi care ilustrează istoria gândirii: atât modelul înțeleptului antic, abolit de creștinism, cât și acela al activității filosofice devenite, din *vitală*, o activitate *profesionalizată* (în sensul instituțional al cuvântului): pentru unul motiv că Cioran este un marginal.

Un fir roșu pare, totuși, a-i străbate (și conduce) opera: Cioran este un singuratic care, deși formulează mereu fragmentar, gândește sintetic – tot atâtea străfulgerări. Ni se arată foarte apropiat, dar vine de foarte departe. Într-un anume fel, este un anarhist a cărui menire pare a fi să nege cultura occidentală, ba este chiar de-a dreptul un nihilist (din stirpea nihilismului grecesc, pe care atât de bine îl intuise Nietzsche). Dar Cioran este și un ascet – asceza fiind tocmai dovada înzestrărilor sale.

Toate acestea, Cioran le ştie; ştie că preţul împlinirii şi al mântuirii este ascetismul – adică: sacrificiul, strădania, singurătatea, continua luptă împotriva ispitelor de fiecare clipă (de n-ar fi decât *ispita de a exista*) şi a satisfacerii instinctelor. În chiar acest punct se încheagă legătura dintre el şi acei cititori care – fie şi numai o dată în viaţă – au refuzat să abdice în confruntarea lor cu ispitele. O legătură „de mântuire” sau, mai precis: primordială, în pofida tuturor negliobiilor care i-ar putea, eventual, separa – şi care niciodată nu vor fi complet evacuate din spaţiul public. Nu este vorba, aici, nici de acea „distanţă-apropiată”, de vecinătatea grijulie să păstreze distanţa *cuvenită*, această politicoasă (ori condescendentă) intimitate, – toate coborând din conştiinţa vitală a unei ierarhii absolute.

Dar a spune despre Cioran că este omul fragmentului, al fărâmelor, nu înseamnă deloc a spune că este şi acela al dezordinii, al amestecului necondiţionat. Găsim, la Cioran, o coerenţă fără cusur în tot ceea ce aşterne pe hârtie, – fapt cu atât mai elocvent, cu cât această coerenţă stă chiar la temelia „esteticii” lui, la temelia a ceea ce îndeobşte poartă numele de „stilul Cioran”. Iar cuvântul care i se potriveşte cel mai bine stilului acestuia este cuvântul *fulgurantă*. O fulgurantă întru totul paradoxală, de altfel; deoarece, aşa cum prea bine

știm din propria-i mărturisire, scrisul nu este, pentru el, un act spontan, lipsit de piedici, făcut din pură plăcere. Ci este – mai degrabă – un colac de salvare. Și tocmai pentru că este așa ceva, tocmai de aceea nu suportă nici aproximația, nici cârpeala.

Acest tip de scriitură pare a fi singurul în stare să spulbere lipsa de însemnătate și somnul dogmatic în care oricine poate sfârși prin a se împotmoli. Un scris tăios ca briciul. De aici și concentrarea, senzația de comprimare – care este altceva decât fragmentaritatea propriu-zisă, în pofida perspectivelor panoramice pe care le deschide. Căci perspective *există* întotdeauna: fiecare frază a lui Cioran ar putea fi considerată și ca început a *altceva*, al unui gând mai elaborat (în amănunte implicite, referințe explicite), mai amplu așadar, ba chiar mai încărcat de trimiteri istorice sau de altă natură. Între închiderea (*i.e.* rotunjimea) frazei formulate (o puțință *actualizată*) și nesfârșita deschidere a nesfârșitului acestuia rămâne mereu un spațiu nedeterminat, care se cere umplut de cititorul însuși.

Fulguranța cioraniană „trezește“ limbajul și îl menține, apoi, în stare de veghe. Spiritul apare ca aspirat de violența fulgerului care dă brusc în vileag imensele panouri de întuneric, brăzdate de la un capăt la celălalt, dezvăluind, totodată, crâmpeie din ceea ce ne-ar rămâne în veci ascuns – încremenit cum este în magma limbii. Limba aceasta, atât de nobilă, dar și atât de înțepenită: limba franceză, iat-o trezindu-se, ca din senin, cuprinsă de un soi de furnicătură – și nu mai e chip s-o închizi într-o cușcă oarecare, nici să-i expui veșmintele aurite în vitrinele vreunui muzeu național.

Genul fragmentar își are marii lui maeștri: Pascal, Novalis ori Wittgenstein, ca să nu-i amintesc decât pe aceștia. Iar afinitățile – mărturisite ori trecute sub tăcere – pe care Cioran le are cu acești „fragmentariști“ îl plasează mai degrabă în prelungirea *lor* decât în aceea a moralizatorilor. Tocmai această capacitate de a ne surprinde, ba chiar de a ne înspăimânta, este plină de sens. Cum plină de sens este *fulguranța*: o libertate frenetică, dar nu mai puțin lucidă sau orgolioasă.

S-ar cuveni să citim frazele lui Cioran ca pe niște incantații. Însă incantația ne duce cu gândul la acele teorii după care limbajul omenesc ar fi de origine divină. Multă lume consideră asemenea teorii drept pură fantasmagorie. Dar să nu ne pierdem cu firea. Pentru că Cioran e omul îndoielii, al ezitărilor. Mai bine decât oricine, el își dă seama că trăim la o răscruce critică a istoriei lumii. Totul se află într-o stare de criză, toate

lucrurile sunt supuse criticii: morala, ca și religia, libertatea individuală și organizarea socială, amploarea intervenției statului, regimul economic, ideea însăși de națiune și avantajele independenței acesteia ori a integrării, împreună cu alte națiuni, în spații economice și politice mai întinse. Și, ca spirit pur ce se află a fi, nu încetează să se tot neliniștească, să aștearnă pe hârtie frază după frază, să-și reitereze fără istov spaimele, enunțându-le și denunțându-le dintr-o suflare.

Întrebarea pe care am fi îndreptățiți să ne-o punem este dacă acestui demers radical, sacadat, al lui Cioran îi va fi răspunzând o fragmentare a lumii înseși. La urma urmei, Pascal era și el un om al vremii lui, ba chiar unul al fragmentului. O alchimie a mâniei pare a însufleți pe dinăuntru tot ce iese de sub condeiul lui Cioran; a-i însufleți *opera* – de vreme ce *omul* Cioran e tot ce se poate imagina mai de soi pe lume. Nicidecum un bodogănit înrăit.

Mi s-a mai întâmplat să amintesc grija lui plină de delicate atenții pentru aproapele său, generozitatea lui spontană, pentru a nu reveni acum asupra ei. Ceea ce aș vrea, totuși, să adaug ar fi lucrul următor: omenia îi este consubstanțială; nimic prefăcut, la Cioran, nimic simulat ori afectat – în viața de zi cu zi. Și nu mă pot împiedica să-mi dau pe loc seama că prietenia lui cu un Fondane, de pildă, – o prietenie încărcată de *respect*, dacă punem la socoteală diferența de vârstă dintre ei (treisprezece ani îi separă) – își găsește motivarea profundă tocmai în trăsăturile de caracter care îi apropie: ferveala și sinceritatea relației. Aș aminti, aici, și *pudoarea* lui Cioran – ori de câte ori venea vorba despre ceea ce făcuse pentru salvarea lui Fondane, atunci când Fondane a fost arestat și închis la Drancy. O pudoare deloc simulată: într-adevăr, Cioran nu era dintre aceia cărora le place să se umfle în pene, laudându-se cu prietenii pe care și le făcuseră ori cu faptele lor generoase. Trebuia să-l *obligi* cumva – ba chiar să-l *forțezi* – ca să-și dea pe față dovezile prieteniei. Pentru cazul punctual al prieteniei lui cu Fondane, prilejul s-a ivit mai târziu, într-o convorbire cu Arta Lucescu-Boutcher, care a avut loc la începutul anilor '90, și din care reiese acea afinitate profundă dintre el și Fondane, precum și ceea ce l-a legat de acesta, pe deasupra curgerii timpului și a verdictelor implacabile, impuse de Istorie¹.

Că Cioran nu este un doctrinar, acest lucru pare evident pentru orice cititor al lui. S-ar putea chiar ca, tocmai în privința aceasta, omul

1: Vezi dosarul *Fondane – Cioran*, publicat în revista „Apostrof”, septembrie 2011.

Cioran să fie *empatic* cu scriitorul Cioran. Nici urmă de dogmă la acesta – ba chiar un refuz cvasi-explicit și voluntar al sistemului și al „sistematicului“ în general, căruia îi denunță mereu faptul însuși al *închiderii*. Dar acest „defăimător“ universal care este *autorul* Cioran nu se întâlnește cu *omul* Cioran decât în măsura în care, atât unul, cât și celălalt, resping prejudecățile.

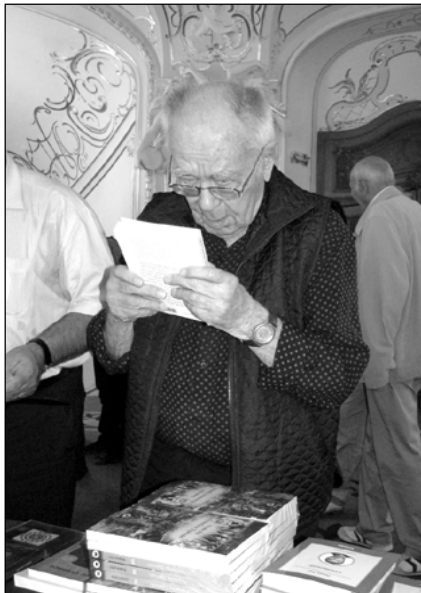
Cioran-groparul, Cioran-morbidul, scotocitor prin cotloanele ființei, *acest* Cioran nu este, nici el, lipsit de interes; dimpotrivă, – el însuși luându-se, de altfel, pe sine, drept un „simplu“ hoit în așteptarea disecției de către acești medici legiști care sunt exegeții. Dar – pentru cei cărora le-a fost dat să-l cunoască față către față și să descopere acel *alt* Cioran – nicio exegeză, oricât de subtilă ar fi ea, oricât de nuanțată în corespondențe livrești, nu-i va da de capăt. Pentru bunul motiv că nicio exegeză *nu va fi în stare* să dea socoteală de ceea ce este *de-neistovit* în *ființa* lui Cioran – și anume: *generozitatea*. Uneori, ca din întâmplare, poți da peste „indici“ ai ei, parcurgându-i opera, mai ales în cartea intitulată *Exercices d'admiration* (pe care un Culiianu, de pildă, fără niciun temei, a subapreciat-o). Dar generozitatea la care mă refer nu este ceva *literar*, deci pretându-se la o transpunere fictivă, ci este – cum tocmai încercam să arăt – o generozitate consubstanțială cu ființa lui Cioran însuși, capabil de a iubi, de a admira și de a aduce laude nefățarnice (în chiar viața-cea-de-toate-zilele), cu aceeași fervoare și cu aceeași strălucire de care dă dovadă blestemând în scrierile sale.

Noblețea aceasta este la fel de intensă în viața lui de zi cu zi precum este în opera sa – chiar dacă, acolo, apare *altcumva* orientată. Și – fără îndoială – *aici* trebuie căutată cea mai subtilă parte a „tainei“ numite Cioran. Iar această taină nu va descrește decât pe măsură ce toți cei ce mai pot încă depune mărturie despre *omul* Cioran se vor fi stins din viață, locul lor fiind luat de exegeți. S-ar putea ca atunci să nu mai fie pu-se la socoteală decât urmele lăsate pe hârtie de condeiul lui acid; cele ale existenței sale (suave) de muritor printre muritori vor fi fost cu totul șterse de trecerea timpului.

Rareș Moldovan

Mihai Șora

Adriana Barna

Pagini de jurnal

Daniel Săuca

29 august 2008, Sebeș

La nuntă la A. Lectură din „Jurnalul Național”, „Sex”, Mircea Eliade, „Oceanografie”: „Se uită că singurele fapte care impresionau pe oameni până la Socrate – și care impresionează încă și astăzi, în alte zone – erau creația, viața, ritmul vital. Și că tot ceea ce se leagă de această creație – ca și de reciproca ei spirituală, de regenerare – nu putea fi decât promovat, laudat și ilustrat”.

3 septembrie 2008

Tablou bulgăresc în drum spre Balcic: ardei, lanuri (?) de ardei, energie eoliană.

3 octombrie 2008, Istanbul

Călătorie epuizantă. Participarea la festivalul internațional de folclor de la Kars a fost ratată din pricini neasumate. Penibil. La Istanbul am aflat că, de fapt, festivalul are loc la Kars, la 1.400 de km de malurile Bosforului, iar Kars nu este numele unui cartier din Istanbul. Colac peste pupăză, șoferii nu vor să stăm măcar câteva ore prin oraș. După un somn „dus”, într-un hotel de lux, singurul pe care l-am găsit înspre dimineață, am plecat spre Zalău. De parcă nici nu am fi fost pe unde le-au rămas capetele Brâncovenilor...

Zalău, 28 decembrie 2008

EVZ de sâmbătă, 27 dec. 2008: „Cărtărescu, apreciat în Țara Nobelului”. „ (...) Cărtărescu își are locul printre candidații la Premiul Nobel pe

Daniel Săuca

---

cale să devină la fel de permanenți ca secretarul permanent al Academiei (...). „Primire cu adevărat trimufală” ar fi zis „criticii din țara unde se acordă Nobelul pentru scriitori, cea mai înaltă distincție din lume” ... Oare de ce nu cred aceste „texte”? Propagandă.

* * *

Constantin Noica, în „Carte de înțelepciune”, cf. EVZ: „Frica de Domnul face înțelepciunea. Religia se interesează de Domnul, filosofia de frică” ... Frica de a crede?...

Zalău, 31 decembrie 2008

Ziare.com: „Predicții 2009: Boc se va înțelege cu Băsescu, dar va avea o relație tensionată cu Geoană”. Halal predicție... Adevărul.ro, Andrei Pleșu, „Două feluri de necredință”. Un „comentariu” pe site-ul cu pricina la articolul menționat: „Koby, 31 dec. 2008, ora 19:55. Înțeleg din articolul necăjit al d-lui Pleșu că domnia sa se situează între cele două extreme, pe un loc călduț, aflat între ireligiozitatea totală (?) și reliogizitatea care vorbește despre neam și Iisus Hristos”. Nicio implicare spirituală serioasă nu este călduță. Poate fi asemenea unui furnal încălzit sau a unui ghețar, dar nu călduță.

Zalău, 1 ianuarie 2009

Revăd *Tăcerea mieilor*. De Anul Nou, în piața centrală a Zalăului, împreună cu fetele. „Focul de artificii”. De ce oare prea-multor oameni le plac asemenea jenante spectacole? Mircea Dumitrescu, într-o cronică, desființează *Tăcerea*... Și *Cetatea Filmului*: „Hollywood este cel mai mare și mai consecvent producător și furnizor de mediocrități”. Revăd și *Patimile lui Hristos*, regizat de Mel Gibson, care ar fi „cel mai controversat film al ultimilor zece ani”.

Câmpina, Hotel „Casa Tineretului”, 7 nov. 2008, ora 23

Întins în pat, într-o cameră insalubră, într-un așa-zis hotel, construcție de pe vremea cealaltă, „modernizată” pe ici, pe colo, „la senzori”, cei de „lumină”, pe holuri. Se aprinde lumina doar când treci prin dreptul senzorilor cu pricina. Singur în camera cu miros de mucegai, după ce A.P.,

de la Satu Mare, a plecat mai repede acasă. Afectat de moartea mamei sale. Discurs Obama. Dorm prea mult. Teoretic, am ajuns la jumătatea vârstei fizice. Cumplit ?!

Joi, 22 ianuarie 2009, ora 13,30, „Albă ca Zăpada”

Din nou la „Albă ca Zăpada”. În drum spre casă, pentru a duce fetele la dans. La CNS, unde, de altfel, țin un curs, „Clubul de presă”. Poate că trebuie să mă ocup mai mult de „cadrele” teoretice ale jurnalismului. A doua bere. Cu urechile înfundate. Presat de urgențe: referate, disertație, Asociația Jurnaliștilor, mirajul unui post în speranța, deșartă?, liniștii necesare „creației”. De parcă nu poți scrie decât atunci când ești liniștit. Prea nervos, prea agitat. Urmărit de versul:

Pe cer îngerii mătură norii

Și dacă acest vers s-a mai scris? Obsesie: „Cartierul vestic al iadului”. Legat de mâini și de neuroni. Disperare. Un Zalău putrezit.

Marți, 26 mai 2009

Singur în restaurantul „Unicum”. Niciun alt client. La o bere, în speranța că-mi va trece durerea de cap, rodul, destul de probabil, a celor cinci – șase cafele băute până atunci. Am terminat „Cartierul vestic al iadului”.

„Twin Peaks”, miercuri, 3 iunie 2009, „Time out”

„Adevărul literar și artistic”, nr. 976/ 3 iunie 2009. Anchetă: „Poezia, producție pe stoc”. Marius Chivu: „Poezia citită pe stadioane e un mit. Publicul poeziei a fost întotdeauna puțin (tirajele volumelor lui Blaga erau de 200 de exemplare) pentru că poezia nu e un gen de consum. Poezia este un cod, o chestiune de limbaj, «vinde» emoții, gânduri și imagini încifrate, de aceea cere cultură, timp și reflecție ca să ai acces la ea. Poezia este experiența literară cea mai intimă, este pentru cei puțini și aleși și e foarte bine că e așa. Altfel, n-ar mai fi atât de prețuită”. Pentru cei puțini și aleși? Nu s-ar zice, cel puțin după numărul (prea mare?) de persoane care-și spun poeți. Experiența literară cea mai intimă? Orice experiență literară autentică este intimă.

Poeme

Mirela Lungu

1. gânduri neprotejate (fragment adn)

din anii adolescenței visam la iubiri absolute cu iz de mucegai filosofic și greuceni intelectuali campioni la munci patriotice-n pat și-n afara cearșafului prins în dilema morală a fi sau a nu fi satisfăcută iată piatra filosofală cu care și-au spart capul femeile de-a lungul și de-a latul bikinilor întinși la maximum versus nervii călcați la dungă ai domnilor dispuși să ofere relații pur esoterice-n timpul unei ore de anatomie energia chakrei a opta se transformă brusc în poeme lecturi platonice sau de la caz la caz divinație arta dezlegării enigmelor procesate cu viteza luminii în pantaloni rezultând o cantitate imensă de sentimente păstoase cu proprietăți metafizice dincolo de bikini sutien sau ciorapi atârnă în gaura prezervativului din 2012 sigur criogenizarea devine singurul mijloc posibil de conservare umană

2. bărbatul în alb (wheel/cart)

în seara aceea am plecat de la birou nervoasă și machiată mai mult ca de obicei am aterizat într-un bar din centru știam că acolo se vor citi poezii dintr-o antologie douămiistă m-am așezat la o masă pe stânga am văzut un bărbat în alb cu pălărie ce semăna leit cu nikita mihalkov o apariție utopică într-un loc familiar mi-am zis memoria îmi joacă feste sigur e un poet cunoscut s-a prezentat firește mă înșelasem totuși senzația aceea de imponderabilitate creștea cu fiecă poezie rostită pe scenă mă apropiam și mai mult de tavan am închis ochii la un moment dat pluteam în spațiul dintre două poeme mi-arunc privirea în ochii bărbatului îmbrăcat în alb se-nvrtește pământul & publicul strigă 21 even black

3. ca un cancer iubirea (întoarce-ți cu stimă obrazul celălalt)

ca un cancer iubirea se-ntinde din vârful degetelor de la picioare până în cutia toracică sub sâni apar cicatrici după intervenții chirurgicale mi-am scos toate visele unul câte unul mai am două coaste de extirpat și-un călcâi de ex-balerină m-așez pe banca de rezerve privind cum dansează la bară juliete moderne cu ștrampi de mătase și găuri în plasa destinului cad și se revoltă mecanic pe rând partenerii de clubbing & dating consumă totul până la ultima picătură apoi zboară-n tavan ricoșând orgasme neterminate se-ntind pe degetele de la mâini & degetele de la picioare până la stern nu mai e decât o palmă întoarce-ți cu stimă obrazul celălalt crapă

4. imaginea din oglindă (prețul corect)

mă privesc în oglinzi perfecte și-mi spun sunt tânără încă & geana căzută e doar un pretext pentru captarea atenției bărbaților căzuți în patima femeilor-vodcă ce urcă-n sângele lor ca adrenalina paieile din ochii celorlalți se dau la o parte numai bârna da rămâne ca un zid în fața sau în spatele curvei cu picioare lungi și fustă scurtă pe care o vezi o singură dată-n viață și ți-o amintești veșnic pe fiecă treaptă a raiului sau iadului tău personal ceilalți sunt veseli sau triști dincolo de aparențe cu toții avem o mamă și-un tată plătim dumnezeule prețul corect

5. Do U remember? (fetița cu chibrituri)

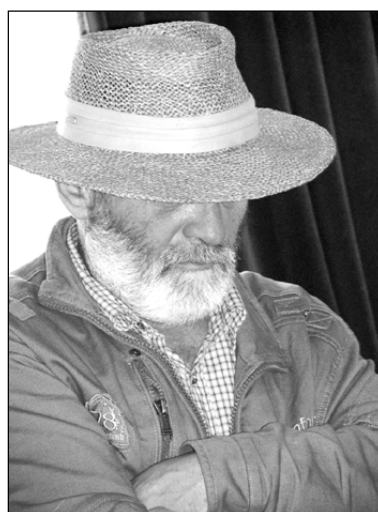
la mare noaptea îți dădeam sms gratuit stând pe șezlog și trăgând încet din țigară îți spuneam că deasupra am cerul cu stele și dedesubt toate poemele noastre singurii copii ce i-am avut vreodată și lumea se oprea să se uite la ei le dădea câte un comment de pomană tu erai nebun după sâni din poză ce istorii s-au scris despre elena din troia prin ce războaie încerca să ne despartă drumurile noastre nu s-au întâlnit decât în iambi sau trohee și aveam fibrilații era cât pe ce să murim de stres literar eu am fost mereu fetița ta cu chibrituri nu voiam decât puțină căldură și un pat XXL matrimonial.

Vlad Moldovan

Viorel Mureșan

Ion Mureșan

Meridiane

Erwin Messmer

Salutări paltonului meu

Bună seara neprețuitule
Acolo atârni singur
pe umeraș mă privești
de departe ca pe unul dintre ultimii
clienți evadînd din gîtlejul localului
și înaintînd spre tine
coleg bătrîn și hîrșit
care de la o distanță onorabilă
continui să-mi produci o
impresie fără cusur
atîrnînd cu distincție într-o
poziție exersată de-a lungul anilor
totuși nu-ți poți ascunde
părțile jerpelite
beteșugurile și stricăciunile
și mediul tău nu tocmai curat
îți împarți timpul sub ochii mei
ori în spatele meu
cu așa numitele femei ușoare
și-ți faci adesea griji
pentru plutitoarea mea apariție
care cu fiecare pas spre tine
se prăbușește în sine
și pentru grămada de ruine
pe care imediat le vei înveli

Erwin Messmer, poet și organist elvețian, s-a născut la Berna în 1950. Este laureat cu Trofeul ARS MARIS la ediția a V-a a Festivalului internațional multicultural ARS MARIS, Reghin 2011.

Șosea românească

La fiecare cincisute de metri pe vehiculul tras de cai
îl ajunge timpul din urmă cineva
zace leneș la cîrmă cu mobilul într-o mîină
în cealaltă țigara aprinsă între degete

Caii mînați de omul de pe capră
trag greu lăzile încărcate cu fructele
anului care se retrage iar timpul își bate singur orele
în fugă apare plin de ritm și de cai putere

un depășit model de curse
înghițind aerul sărăcăcios
de la vehicul
la vehicul

Grădină de trandafiri sub zăpadă

Trandafirii dispăruți
în memoria grădinii
în memoria scaunelor
din fier cu gheață sub groasele
albele perne
pe care nimeni nu se mai așează
Aici nu mai e nimeni nici
pasăre nici trandafir nici
mamă nici copil nici
un cititor nu se mai apleacă
asupra cărții sale toate
ființele s-au scufundat
în memoria grădinii
raze fierbinți transmite
soarele iernii prin
aerul înghețat se așează
călduț pe fața mea
atinsă de ger și pătrund
în mine ca un izvor
în mijlocul

grădinii un ochi de apă
își ascunde prezența
înșelînd aparențele
printr-o așteptare calmă
murmurînd sub pătura de zăpadă

În mijlocul vieții

mărșăluim cu pași hotărîți
prin camerele noastre și nici unul
nu se gîndește la castelul său din cărți de joc
care de decenii stă
ca și construit din beton
în timp ce în dreapta și-n stînga
zilnic altele se prăbușesc
unele chiar și fără vînt
castele din cărți de joc
care se scufundă tot mai adînc
în somnul cu vise senine
sîntem îmbrățișați
de un prieten întunecat

Variațiuni geroase

Frigul e zornăitor
frigul e mușcător
frigul e o sticlă
care timp de săptămîni
și luni explodează
Frigul e o ceață
de cîini la pîndă care
nu lasă din dinți
pulpele înghețate ale
călătorului prin zăpadă
Strînsoarea de fier
a frigului conține gheață
o porție sărată
de gheață conține fiecare

centimetru pătrat de frig
Frigul e sticlos
În frig se află
sticle care
nu se sparg
se căptușesc cu o
peliculă de frig dar
frigul este și amar
are gust
de nucă uscată gustul
unei căpățîni proaspete de zahăr
Dar nimic dulce
El e doar rece cînd
Hänsel și Gretel se
rătăcesc adînc în pădure
și e deja întuneric
și amarnic de frig
Frigul nu e o poveste
Frigul reclamă morții frigului
Pentru cei fără acoperiș
e un frigider
descoperit o cutie geroasă
umplută cu răceala
propriilor plămîni a
propriilor oase
Frigul domnește și
în mijlocul verii
Trebuie să presărăm zahăr
în toate inimile și sare
peste toate planetele

traduceri de
Radu Țuculescu

Vasile Dan

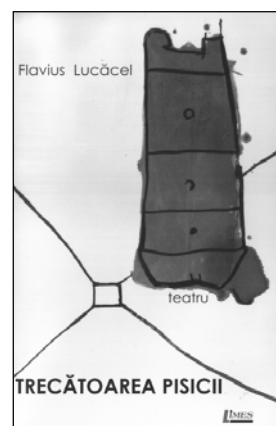

Aurel Pantea

Cartea de teatru

Mircea Morariu

Trecătoarea pisicii

Flavius Lucăcel,
Trecătoarea pisicii,
Editura Limes, 2011

Numele lui Flavius Lucăcel îmi este cunoscut încă din anul 1992, atunci când, într-unul dintre primele numere ale revistei studentești *Thalia*, creată la puțină vreme după reînființarea școlii de teatru din Cluj și după ce claselor de actorie și de regie li s-a asociat și una de Teatrologie. Fosta mea profesoară de Literatură franceză și de Teatru de la Filologia clujeană, Maria Vodă-Căpușan, încerca în acei ani, uneori cu eforturi supraomenești, să le ofere, prin intermediul *Thaliei*, spațiul de manifestare publicistică nu doar viitorilor comentatori ai fenomenului teatral, ci și celor ce doreau să își încerce puterile în scrisul pentru scenă. Dacă îmi amintesc bine, doamna Căpușan a dedicat un întreg număr al revistei acestor tineri dramaturgi, printre ei numărându-se și Flavius Lucăcel. Am comentat la vremea potrivită în paginile *Familiei* piesele publicate în acea revistă-atelier, însă, din păcate, îmi este imposibil acum să dau atât de publicație cât și de manuscrisul articolului meu de atunci. Nu cred că ar fi lipsit de interes să ne reamintim nume și să vedem câți dintre cei ce cochetau cu dramaturgia și-au însoțit presupusul talent cu consecvența.

Nu știam la acea vreme cine este Flavius Lucăcel, bănuiam că e student la Litere. Pregătindu-mă acum să scriu despre volumul său de teatru intitulat *Trecătoarea pisicii*, apărut în anul 2011 la Editura *Limes*, după o căutare pe internet, am aflat că autorul piesei publicată în revista *Thalia*, trebuie să fi fost pe vremea aceea student nu la Filologie, ci ori la Sociologie (facultate pe care a urmat-o vreo doi ani), ori la Arte plastice (a zăbovit și acolo ceva vreme, dorind să afle un pic mai mult despre arta picturii pe șevalet), că are acum o meserie insolită- aceea de *pietrar*,

că e un amestec de boem și de riguros tată de familie. În mare parte, am aflat acestea de pe blogul lui Vasile Gogea. În urmă cu un an, am mai citit un volum de teatru apărut, în variantă bilingvă româno- engleză, tot la Editura *Limes*, volum ce se cheamă *Tutungeria*, pentru care Flavius Lucăcel a primit Premiul Uniunii Scriitorilor - filiala Cluj, la secțiunea *Teatru-Teatrologie*. Fragmente din piesa respectivă au fost publicate de *Ziarul de duminică*.

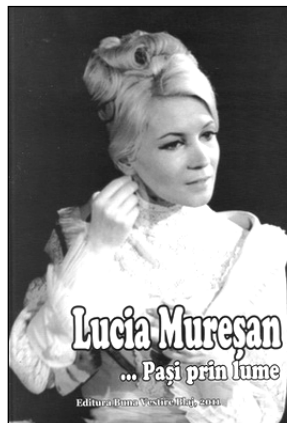
Am făcut această introducere ceva mai lungă, din care sper că a reieșit totuși ideea că Flavius Lucăcel dă semne a fi un spirit non-conformist, nesupus regulilor și închistărilor, tocmai fiindcă aceste dominante se regăsesc într-un anume mod în felul în care scrie el teatru. Un limbaj liber, necenzurat, departe de a fi vulgar, o supra-etajare de teme și de situații asigură *blatul* peste care dramaturgul așterne *crema*. O cremă făcută din ingrediente ce probează aplecarea lui Flavius Lucăcel pentru un teatru politic nesupus schemelor ori modelelor tradiționale. Un teatru din care nu e deloc greu să deduci că autorul lui are numeroase tangențe cu poezia.

Prima piesă, *Scoici pe nisipul fierbinte*, e, la prima vedere, una despre aventuri amoroase, libertinaj sexual, despre un nou Don Juan pe nume Doruțul, despre trei femei – Gina, Lizet, Tamara- și problemele lor sentimentalo-trupești. Pe neașteptate însă, Flavius Lucăcel schimbă macazele și își transformă scrierea într-una despre politicianism, manipulare și jocuri electorale. *Trecătoarea Pisicii* se caracterizează printr-un plus de directețe, de fermitate chiar în exprimarea temei principale care e aceea a dezvăluirii marilor interese financiare ce se ascund în spațele declaratelor misiuni umanitare care se autoproclamă drept salvatoare pentru populația din felurite zone de conflict. Problema e că nimeni nu întreabă populația respectivă dacă dorește cu adevărat să fie ajutată și că promisiunile de fericire viitoare rămân numai la stadiul de vorbe frumoase.

Piesele lui Flavius Lucăcel sunt, așadar, arondate formulei parabolei politice întru zămislirea căreia sunt convocate specificități stilistice ale absurdului și suprarealismului. Regizorului profesionist îi revine misiunea de a ordona în așa fel acest amestec încât adevăratul *mesaj* al textelor să nu se piardă în labirintul cuvintelor. Rămâne de văzut dacă acest regizor își va face apariția.

Lucia Mureșan... Pași prin lume

Lucia Mureșan...Pași prin lume
Antologie de Ion Moldovan și Mioara Pop
Editura Limes, 2011

Lucia Mureșan...Pași prin lume este o antologie alcătuită de doi intelectuali din județul Alba, Ion Moldovan și Mioara Pop, al cărei rost e să omagieze memoria actriței Lucia Mureșan, prematur trecută în neființă către sfârșitul lui 2010. Cartea a apărut în anul 2011 la Editura *Bunavestire* din Blaj. Nu trebuie deloc să mire că oameni inimoși, iubitori de teatru, de poezie și de cultură de pe meleagurile Albei au avut inițiativa întocmirii cărții. Născută la Cluj, într-o aleasă familie de intelectuali – tatăl ei a fost, în perioada interbelică, unul dintre cei mai cunoscuți avocați clujeni și pentru asta a plătit cu ani de închisoare în felurite pușcării comuniste - Lucia Mureșan nu și-a uitat niciodată originile ardelene.

Simbolul cultural absolut al acestei zone istorice a României a fost pentru actriță poetul Lucian Blaga, născut la Lancrăm, al cărui volum de poezii *Poemele luminii*, din anul 1919, a fost socotit, la vremea apariției, un dar simbolic pe care nu doar poetul, ci și Ardealul, îl făceau patriei reîntregite. Încă din perioada comunistă, atunci când atitudinea factorilor de decizie ideologică față de Marele Poet, era cum nu se poate mai capricioasă, mai imprevizibilă, chiar și după scoaterea lui oficială de la *index*, Lucia Mureșan s-a remarcat prin pasiunea ei pentru rostirea versurilor blagiene. De altfel, cred că cea mai puternică amintire pe care o am despre Lucia Mureșan e legată de această pasiune a actriței. Eram elev și într-o emisiune de duminică după-amiază a Televiziunii Române, am admirat-o pe Lucia Mureșan pentru felul sobru, elegant, inteligent, atent la fiecare cuvânt, la fiecare nuanță, la fiecare sunet, în care rostea poeziile lui Blaga. Mai apoi, după 1990, Lucia Mureșan a fost o prezență constantă în programul manifestărilor Festivalului Internațional de Poezie ce poartă numele Poetului, festival organizat la Sebeș, dar și la Alba Iulia.

Corpusul de bază al antologiei e reprezentat de două interviuri ample, acordate în anii 2008-2009 de Lucia Mureșan. Primul dintre ele e desprins din cartea *Anotimpuri de teatru. Pușa Roth în dialog cu Lucia Mureșan* (Editura *Ars Longa*, Iași, 2009), cel de-al doilea din volumul *Dialoguri între viață și artă* semnat de Ion Moldovan (Editura *Bunavestire*, Blaj, 2009). Cum autorul celei de-a doua cărți menționate, Ion Moldovan, m-a invitat să îi scriu prefața, ultima mea întâlnire cu Lucia Mureșan s-a petrecut în 2009, cu prilejul lansării lucrării, lansare găzduită de Teatrul Național de Operetă din București. Cele două interviuri se completează reciproc și au meritul de a reface parcursul prin artă al actriței. După ce a absolvit în anul 1958 cursurile I. A.T. C. din București (a făcut parte din prima promoție de viitori actori ce au avut șansa de a juca pe scena *Cassandrei*), Lucia Mureșan și-a început cariera artistică pe scena unui Teatru nou înființat - Teatrul Tineretului din Piatra Neamț - mulți ani reper fundamental al întregii mișcări teatrale românești. A revenit apoi, după numai un an, în Clujul natal, acolo unde, pe scena Naționalului, s-a întâlnit cu o bună parte dintre actorii pe care, elevă fiind, i-a admirat din stal (între ei, Ștefan Braborescu, cel care a încurajat-o să dea admitere la Teatru). A plecat la București, mai întâi ca tânăr cadru didactic la IATC (actrița își va regăsi vocația pedagogică îndată după 1989), apoi la Teatrul *Nottara*, loc în care a jucat roluri multe și generoase, printre care și pe cel al Ranevskăi din *Livada de vișini*.

În a doua sa parte, volumul *Lucia Mureșan... Pași prin lume* conține texte scrise de actori, teatrologi, oameni de profesii felurite care au cunoscut-o și prețuit-o pe actriță. Indiferent dacă e vorba despre evocări nostalgic-sentimentale sau de portrete în care sentimentele se asociază cu rigoarea omului de teatru profesionist, aceste texte au o mare calitate. Care, până la urmă, înseamnă calitatea principală a cărții. Anume aceea de a sublinia statutul fundamental de om de teatru al Luciei Mureșan. De a da de pământ, cu forța, cu înverșunarea, dar și cu eleganța cuvenite, cu superficiala etichetă de *voce de aur a Telenciclopediei* care, din comoditate și necunoaștere, a proliferat și în cazul lui Florian Pittiș.

Un fragment din teza de doctorat *Rolul cuvântului în realizarea imaginii scenice*, susținută în anul 2004 de actriță, și o exhaustivă (cred) *Biografie artistică*, întocmită de Costin Tuchilă, completează în chip fericit cartea.

Festivalul de teatru scurt Oradea

25 septembrie - 2 octombrie 2011

Trei sunt motivele pentru care socotesc că ediția a XVII a a Festivalului de teatru scurt, desfășurată la Oradea între 25 septembrie și 2 octombrie, în organizarea Teatrului *Regina Maria* din localitate, și-a dobândit dreptul de a ocupa un loc în istorie. Și nu numai în istoria teatrală orădeană, adică a, de acum, fostului Teatru de Stat din Oradea și a nou înființatului Teatru ce poartă numele unei ilustre personalități din familia regală a României. Mai întâi, respectiva manifestare de cultură teatrală a marcat repunerea în funcțiune a superbeii clădiri din inima orașului și asta la capătul unei lungi renovări, nu, nu cât veacul, ci doar (!!!) de patru ani ce păreau însă că nu se mai sfârșesc. În al doilea rând, cu această ocazie a fost readusă în zona de interes a teatrului românesc trupa de limba română, grație a două spectacole bune, de facturi stilistice diferite, cel cu *Scripcarul pe acoperiș* și cel cu *Biloxi Blues*, asupra cărora voi zăbovi detaliat, în cronici separate. Și, în sfârșit, a rechemat insistent și consistent publicul în sălile de spectacol. Orice s-ar zice, nu e deloc puțin lucru că preț de o săptămână, răstimp în care au fost programate 3 sau 4 spectacole pe zi, în locații felurite - Sala mare a Teatrului, Sala Studio, Sala Teatrului *Arcadia*, cea aparținând cinematogra-

fului *Libertatea*, Sala Casei de Cultură a Sindicatelor, cărora li s-au alăturat două spații create ad-hoc într-un pub și în aer liber orădenii, despre care s-a spus, evident pe nedrept, ci fiindcă era mai la îndemână așa, că nu gustă arta Thaliei, au fost spectatori consecvenți, validând cu prezența lor o ofertă neîndoielnic numeroasă, dar, din păcate, deloc omogenă valoric.

E limpede că nici criteriul estetic și nici rigoarea nu au stat la baza întocmirii repertoriului Festivalului. Absența selecționarului, a omului calificat, abilitat, dar și versat în a propune un concept coerent s-a văzut cu ochiul liber. Ba chiar a fost încă și mai vizibilă prin aceea că o stranie coincidență a făcut ca, în ultimele trei zile de festival, să curgă inflaționist și deranjant cu spectacole șchioape, malformate, ce nu aveau nimic în comun cu ideea de teatru. Alte criterii decât cel valoric au făcut să fie poftite la Oradea montări dizgrațioase, decalibrate, produse de instituții teatrale neperformante, lipsite de relevanță în relieful teatrului românesc de azi, care cu greu își mai justifică rațiunea de a fi și care se agață de prezența la câte o astfel de manifestare precum candidatul la înec de un fir de pai, sperând în van că așa mai conving pe vreun naiv că încă supraviețuiesc. Mă gândesc în primul rând la Teatrul Municipal din Turda, poftit la Oradea cu justificări debile și cu o descalificantă montare a piesei lui Aleksandr Galin *Paharele lui Cupidon*, iscălită regi-

zoral de Cristian Nedea, ce o pune într-o situație de un penibil incomparabil pe Melania Ursu, odinioară actriță de seamă a Naționalului clujean. Dar și la *Casa de pe graniță* de Slawomir Mrozek, spectacol regizat de Valeriu Andriută la Teatrul de Vest din Reșița, amestec de rezolvări regizorale neinspirate și de evoluții actricești frizând amatorismu. Și pentru că nici Bucureștiul nu putea să nu lipsească de pe lista celor veniți la Oradea doar pentru a se afla în treabă, a fost chemat în mare grabă un zis spectacol produs de ArCuB, regizat de Iarina Demian și avându-l drept interpret principal pe Tudor Chirilă. Se cheamă *Preludiu și Liebestod* și istorisește povestea unui tânăr dirijor bisexual care, socotind că a atins perfecțiunea artistică, fizică (deja depășită din pricina trecerii vârstei) și a experiențelor amoroase, ia decizia să se sinucidă la capătul unui concert. Timp de vreo 35-40 de minute, Tudor Chirilă se face ca dirijează Wagner, rostește plictisit, neprofesionist și neimplicat un text pentru care nu are nici un fel de aderență și face dovada unui tupeu fără margini, dezamăgind crunt spectatorii. De ce au venit el, Tudor Chirilă, însoțit de încă patru actori, plus mămica regizoare improvizată la Oradea, când fostul star, expirat înainte de vreme, declară într-un interviu că e convins dinainte că spectacolul cu *Preludiu și Liebestod* oricum nu va plăcea rămâne o enigmă. Doar spre a dobândi confirmarea convingerii sale? Pentru a mai face rost de niște bani pe baza succeselor muzicale trecute? Spre a arăta, în chip masochist, cât a involuat actricește din momentul în care a jucat în *Iluzia comică* ori și-a adjudecat un premiu UNITER pentru creația sa din rolul Malvolio (*A douăsprezecea noapte*)? Oricare ar fi răspunsul, cert e că Tudor Chirilă s-a făcut de răs de-a dreptul.

Deși e superior calitativ montărilor deja menționate, nici spectacolul cu piesa *Copilul rece* de Marius von Mayenburg de la Teatrul Municipal din Baia Mare, în re-

gia deloc inspirată a lui Cristian Ban, nu își avea rostul pe afișul Festivalului orădean, în condițiile în care acesta ar fi fost elaborat în conformitate cu niște parametri artistici clari și reali și nu pe considerații de vecinătăți și așteptate reciprocități. Direcția de scenă e diletantă, doar doi interpreți evoluează cât de cât la cote de profesionalitate acceptabile (Richard Balint, invitat de la Teatrul din Oradea, și Ionuț Mateescu), textul se dovedește o opțiune neinspirată, depășind puterile profesionale ale celor chemați să îi dea relevanță scenică.

Am revăzut cu plăcere fiindcă și-a reconfirmat valoarea, chiar în condiții de reprezentare nu tocmai adecvate, spectacolul cu piesa *Metoda* de Jordi Galcerán (Teatrul *Nottara* din București). Piesa dramaturgului catalan e una modernă, contemporană ca tematică dar și ca scriitură, cu o acțiune impecabil condusă, regia lui Theodor Cristian Popescu cât se poate de aplicată, evoluțiile actorilor Adrian Văncică, Alexandru Jitea, Gabriel Răuță și Cerasela Iosifescu sunt bune. Numai aritmetica votului specifică oricărui juriu a făcut ca acest spectacol să nu fie premiat, în primul rând spre regretul meu de fost jurat. Dar dacă Teatrul *Nottara* s-a prezentat bine în concurs, iar contribuția sa a fost apreciată de marea majoritate a spectatorilor, lucruri mai puțin bune se pot spune despre montarea aceleiași instituții cu comedia boulevardieră *Vacanță în Gualupa*, în regia imprecisă a Dianeii Lupescu, jucată cu garda deshisă, lăbărțat, comandată abuziv drept spectacol de gală și "servită" ca delicatessă la închiderea Festivalului.

Mai bine, mai solid articulat, mai ferm interpretat decât la premiera din primăvară s-a prezentat spectacolul cu piesa *Casa Bernardei Alba* de Federico Garcia Lorca de la Teatrul *I.D. Sârbu* din Petroșani, fapt certificat de premiul de regie adjudecat de Sorin Militaru și premiul de scenografie ce i-a revenit Vioarei Bara. Lari Giorgescu, protagonistul *one man*

show-ului *L-V: 8-16* a fost pe placul publicului (nu și pe cel al părții “conservatoare” din juriu). În ceea ce mă privește, îmi mențin aprecierile exprimate în comentariul *Spectator trecător la Gala Star*, apărut în nr. 6/2011 al *Familiei*. În fine, *Switch*, spectacol de teatru-dans al Teatrului Național din Timișoara (regia artistică și coregrafia Pál Frenák) a surmontat fără dereglări majore dificultățile transplantării într-un spațiu de joc sensibil diferit celui de acasă, a fost cu amabilitate primit de publicul orădean, care s-a dovedit mai receptiv decât credeam la un *performance* cu o stlistică ce nu îi este tocmai familiară.

Dacă producțiile menționate mai sus intră la categoria “reconfirmări fericite”, nu același lucru îl pot spune despre spectacolul *Despre iubire la om*, producție a Teatrului *Sică Alexandrescu* din Brașov. Nu, nu a fost vorba despre un spectacol prost, ci despre o reprezentație lipsită de subtilitatea celei de la premieră. O reprezentație care s-a lungit excesiv din pricina actorilor Marius Cordoș și Demis Muraru și în care Iulia Popescu a fost departe de felul lăudabil în care a evoluat atunci când am avut ocazia să văd pentru prima oară spectacolul regizat de Alexandru Dabija.

Dintre spectacolele autohtone văzute în premieră, aș menționa mai întâi pe cel cu piesa *Prah* de Spiró György de la Teatrul Maghiar de Stat *Csiky Gergely* din Timișoara. O montare solidă, semnată regizoral de László Sándor, a unei perle a dramaturgiei maghiare contemporane, centrată pe actori, servită așa cum se cuvine de doi excelenți actori, Szász Enikő și Dukász Péter, a cărei valoare a fost confirmată de juriu de acordarea a două premii - cel pentru cel mai bun spectacol și cel pentru cea mai bună interpretare feminină. Actorul maghiar, Harsányi Attila, stabilit pentru moment la Arad și care joacă sub egida Companiei de Teatru *Kamaraszínház* din orașul de pe Mureș, a propus în regia lui Tapasztó Ernő, o versiune extrem de interesantă a piesei Alina

Nelega, *Decalogul după Hess*. Am văzut cu ani în urmă la Teatrul *Ariel* din Târgu Mureș premiera pe țară a textului, într-un spectacol regizat de Gavril Cadariu și interpretat de Nicu Mihoc. Era o viziune static- așezată. Cea de acum e una dinamică, înfățișând în ritm drăcesc ultima zi din viața bizarului personaj nazist, cu nerv și dăruire jucat de un interpret de excepție, căruia i-a revenit îndreptățit premiul pentru cea mai bună interpretare masculină. *Unde-i revolverul?* de Görgey Gábor, un fel de *specialitate* a regizorului Mircea Cornișteanu, a fost, în versiunea de la Teatrul Național *Marin Sorescu* din Craiova un spectacol ce s-a situat la bune cote de profesionalitate, garantate și de distribuția atent alcătuită, format din actorii Angel Rababoc, George Albert Costea, Valer Dellakeza și Marian Politic. *Natură moartă cu nepot obez* e un spectacol de valoare medie a Teatrului *Odeon* din București, o lectură doar parțial izbită, semnată de regizorul Eugen Făt, a piesei actorului și regizorului ieșean Ion Sapdaru. Prezența în distribuție a unor actori îndrăgiți - Dorina Lazăr, Rodica Mandache, Oana Ștefănescu, Nicoleta Lefter plus Pavel Bartoș i-a garantat spectacolului simpatia publicului, dar e sigur că o regie mai creatoare ar fi pus încă și mai mult în valoare talentul și inventivitatea comică a interpreților. Trupa *Liviu Rebreanu* a Teatrului Național din Târgu Mureș a oferit un împlinit spectacol cu piesa *Aniversarea* a olandezului Jeroen Van den Berg. Regizată minuțios de Vlad Massaci, confirmând preocuparea regizorului pentru explorarea zonelor noi, mai puțin frecventate din dramaturgia contemporană europeană, dar și pentru estetica teatrului de cameră, montarea se susține actoricește grație întregii distribuții: Monica Ristea, Dan Rădulescu, Anca Loghin, Rareș Budileanu. Promit să revin asupra ei cu o cronică în numărul viitor al revistei. În fine, Trupa *Szigligeti* a Teatrului Maghiar din Oradea a înscris în concurs spectacolul cu piesa *Leonce și*

Lena de Georg Büchner. Regia asumată de foarte tânără Baczó Tünde mizează pe două atuuri - coregrafia datorată regizoarei și scenografia iscălită de Maria Pinte, dar și pe muzica de scenă datorată lui Cári Tibor, dar nu convinge prin vreo idee dramatică de natură să justifice opțiunea pentru un text deopotrivă superb dar și dificil și nici prin felul în care a îndrumat jocul actoricesc.

A XVII a ediție a Festivalului de Teatru Scurt de la Oradea a avut și o dimensiune internațională, asigurată de prezența la Oradea a două trupe, situate la extreme din punct de vedere valoric. Dacă *Euro Theater Central* din Bonn a adus o interesantă perspectivă asupra piesei *Scaunele* de Eugène Ionesco (regia: Tömöry Péter), cu un subtil și rafinat interpret al Bătrînului - Bruno Tendersa, Teatrul *Pygmalion* din Viena a dezamăgit prin felul precar-amatoresc în care Philip Kaplan a citit piesa *Domnișoara Iulia* de August Strindberg, dar mai cu seamă prin jocul haotic al

Juliei Prock-Schauer, arbitrar distribuită în rolul titular.

Programul Festivalului orădean a mai fost completat de spectacole de stradă și de pub (pe care, din nefericire, nu le-am văzut), de reprezentarea *hors concours* a spectacolului *Pyramus & Thisbe 4You* (Teatrul *Odeon* din București), o montare pe care am comentat-o la vremea premierei, ca și de aceea a spectacolului cu piesa *Victima și călăul* de Pașcu Balaci (Teatrul de Nord din Satu Mare), la care nu am putut lua parte din cauza programării lui simultane cu o montare din secțiunea oficială, de concerte, ș.a.m.d. Au lipsit dezbaterele profesionale (imposibil de realizat din cauza precarei prezențe a criticii de specialitate care, deși invitată - cel puțin așa mi s-a spus de către organizatori - a preferat ori alte invitații ori statul comod acasă), lansările de carte, ș.a.m.d, adică acele manifestări complementare ce asigură un plus de respectabilitate și ceva mai mult impact oricărui festival.

În sfârșit, teatru!

Teatrul Regina Maria din Oradea - SCRIPCARUL PE ACOPERIȘ; Adaptare de Joseph Stein după povestirea lui Shalom Aleichem; Muzica: Jerry Bock; Traducerea: Antoaneta Ralian; Regia artistică: Korcsmáros György; Decoruri: Vioara Bara; Costume: Amalia Judea; Coregrafia: András Loránd; Asistent regie: Meleg Vilmos; Dirijor cor: Ovidiu Iloc; Coordonator muzical: Ary Nagy Sándor; Cu: Richard Balint, Ioana Dragos Gajdo, Angela Tanko, Mihaela Gherdan, Adela Lazăr, Alina Leonte, Anca Sigmirean, Sânziana Vrabie, Elvira Platon Rîmbu, Ion Abrudan, Pavel Sîrghi, Răzvan Vicoveanu, Ciprian Ciuciu, Daniel Vulcu, George Voinesc, Alexandru Rusu, Andrei Fazecaș, Florian Silaghi, Emil Sauciu, Lidia Lăzău, Corina Cernea, Adrian Locovei, Mirela Niță-Lupu, ș.a. Cu participarea Formației lărgite a F.C. E. R-Comunitatea Evreilor Oradea "Hakeshet Klezmer Band"; Data premierei: 25 septembrie 2011

Prin indiscutabilele, încântătoarele, aș zice chiar miraculoasele lui însușiri artis-

tice, spectacolul cu celebrul muzical *Scripcarul de acoperiș*, creat pentru întâia oară pe Broadway, în 1964, de libretistul Joseph Stein și de compozitorul Jerry Boch, are meritul de a fi dublat printr-o înfăptuire pe măsură bucuria publicului orădean de a-și reocupa, după un hiatus excesiv de lung, locurile în magnifica sală a Teatrului. Privit prin perspectiva a ceea ce înseamnă definiția, valoarea și semnificația lui fundamentală de produs artistic, spectacolul onorează, așa cum se cuvine, evenimentul și conține promisiunea renașterii a ceea ce a fost până mai ieri Secția română a Teatrului de Stat din Oradea și care, începând din această stagiune, reprezintă componenta de teatru dramatic din nou creatul Teatru *Regina Maria*. Dacă spectatorii s-au simțit pe bună dreptate fericiți, dacă un critic precum supraisălitul, socotit pe bună dreptate sau - crede el - pe nedrept cărcotaș și

din cale afară de sever, a simțit la capătul celor mai bine de trei ore de spectacol o lacrimă tremurându-i în ochi, ce trebuie oare să fi fost în sufletul artiștilor care, după patru ani de pribegie, și-au regăsit casa și locul? Important e că aceste simțăminte s-au metamorfozat într-o mobilizare profesională exemplară ce s-a concretizat într-un spectacol adevărat, așa cum de multă vreme actorii orădeni nu mi-au mai oferit prilejul să consemnez. Dacă acest spectacol a fost posibil, un merit deloc minor îi revine Federației Comunităților Evreiești din România și filialei sale orădene care, printr-o mobilizare ce merită întreg respectul nostru și necondiționata noastră grațitudine, și-a folosit influența, a făcut ceea ce se cheamă *lobby*, în sensul bun al cuvântului, pentru a se obține drepturile de joc, altminteri extrem de scumpe, din câte mi s-a spus peste posibilitățile Teatrului. Pentru Oradea, oraș multiethnic și multicultural, altminteri niciodată zduncinat de tensiuni naționaliste majore, detaliul că redeschiderea clădirii Teatrului se înfăptuiește cu un spectacol în care se regăsesc laolaltă pe scenă români, evrei și unguri capătă o semnificație aparte ce își află, desigur, rădăcini istorice fiindcă nu trebuie uitat că superba sală în care s-a jucat acum *Scripcarul pe acoperiș* și-a datorat construirea, în primii ani ai secolului al XX-lea, efortului comun al oamenilor de diverse naționalități pe care viața și soarta i-au făcut să trăiască împreună pe aceste meleaguri.

Pe de altă parte, deși urăsc festivismele, excesiva cantonare ori raportare la trecut, cu toate că îmi repugnă instrumentalizarea detaliilor și am un disconfort major în fața a ceea ce se cheamă *istoria de parastas* sau istoria manipulatorie, nu pot să nu observ că există și un alt gen de simbolistică, cel puțin la fel de importantă precum cea la care am făcut referire mai sus. Îmi place să cred și să sper că Teatrul *Regina Maria* înseamnă o nouă etapă pe foaia de parcurs a Secției române a (de

acum) fostului Teatru de Stat din Oradea. Or, pe respectiva foaie, prima *cursă*, datând din toamna anului 1955, înseamnă *O scrisoare pierdută*. Fără a relativiza deloc performanța, da, repet, performanța reprezentată de spectacolul cu *Scripcarul pe acoperiș*, mi-e imposibil să nu mă gândesc dacă nu ar fi fost mai adecvată, spre a marca revenirea acasă și noul început de drum, o montare cu un text al marelui Caragiale (cu atât mai mult cu cât suntem la începutul unei stagiuni ce va fi marcată de geniul tutelar al teatrului românesc), sau cu un text din dramaturgia românească, sau, în fine, cu un spectacol de teatru dramatic. Aceasta din urmă fiind, orice s-ar zice, marca de înregistrare a Trupeii *Iosif Vulcan*. Sunt dileme firești, firești mai ales dacă punem la socoteală detaliul că criticul, judecător fiind, e investit în teatru cu misiunea de a formula nu neapărat verdicte, ci mai degrabă aceea de a lansa în dezbatere *întrebări*. Totul e ca întrebările, rostite cu glas tare, să îi fie auzite și să nu se izbească de rezistența auditivă a unor așa ziși "factori responsabili" care, ajunși în posturi de decizie prin împărțeli de partid, se imaginează și se autoproclamă instantaneu infailibili și eterni.

Cum la întrebările enunțate până acum eu însumi doresc să îmi mai ofer răgazul reflecției, mai util mi se pare, cel puțin pentru moment, să revin la discutarea montării cu *Scripcarul pe acoperiș*. Care, încă o dată o spun, e ceea ce se cheamă *teatru*. Or, dacă facem din nou apel la memorie și ne reamintim cât de rar am văzut teatru adevărat la Oradea în răstimpul acestor patru ani de "exil" la Casa de Cultură a Sindicatelor, obținem o imagine mai clară asupra importanței de *punct de reper* a premierei de la care au pornit însemnările de față și care a generat aceste întrebări. Desigur, meritul principal pentru reușită, pentru acest *în sfârșit, teatru* ce dă titlul cronicii, îi revine colectivului artistic orădean care face astfel un prim pas, unul major, spre a-și redobândi

condiția de *trupă* avută odinioară. Un colectiv artistic ce evoluează în fine! omogen, prilejuind deopotrivă, așa cum e normal, șansa unor performanțe individuale. Prima, care se situează la nivelul excelenței, e aceea purtând semnătura inconfundabilă a actorului Richard Balint. În rolul lăptarului Tevye, Richard Balint e fără cusur în ipostaza de actor de musical și aceasta deoarece el este nu doar un remarcabil actor de teatru dramatic, ci și un redutabil vocalist. Richard Balint e inepuizabil, joacă cu umor și un subtil amestec de implicare și detașare rolul unui înțelept și, mai cu seamă, cântă *la marea meserie*. Chapeau! Îi stă alături Ioana Dragoș Gajdo. Din nou, chapeau! Se cuvin remarcați de asemenea Adela Lăzar, Alina Leonte, Ion Abrudan și Mihaela Gherdan, Pavel Sârghi și Andrian Locovei, Corina Cernea, Răzvan Vicoveanu, Lidia Lăzău și Anca Sigmirean, ca și foarte tânăra Sânziana Vrabie, adică acei interpreți ce au nu doar misiunea elaborării unor roluri consistente, ci și pe aceea de a cânta. Și aceasta pentru că prea adesea am auzit și văzut pe scenele noastre, deci și pe scena orădeană, actori siliți să se lupte cu condiția de cântăreți fără voce și de dansatori fără ritm. Cei menționați au meritul de a fi, în chip, benefic, altfel. Ceea ce nu e deloc puțin lucru.

Omogenitatea deja invocată e principalul merit al regiei lui Korcsmáros György. La care se mai adaugă și acela de a-i fi invitat și de a-i fi avut alături pe doi profesioniști ai muzicii și ai dansului. Mă gândesc la maestrul de cor Ovidiu Iloc și la coregraful András Loránd. Cei doi artiști au meritul fundamental de a fi scos din ecuația spectacolului termenul *diletan-*

tism. În reprezentația orădeană cu *Scripcarul pe acoperiș*, actorii nu *se fac* că dansează și cântă, ci cântă și dansează *pe bune*. Ovidiu Iloc s-a manifestat mai întâi ca un *pedagog desăvârșit*. Nu am participat la repetiții, dar sunt gata să pariez că el s-a slujit de toate tehnicile de persuasiune posibile, a pus la bătaie întreg talentul său artistic, ca și pe cel didactic, spre a-i convinge pe actori să își înfrângă teama, tracul, emoțiile, să nu se piardă brusc în momentul în care le vine rândul să cânte. Să nu cânte tremurând, ci cu voce sigură și clară. Cu voce caldă și frumos timbrată. Armonizarea vocilor e minunată așa încât e o plăcere să ascuți corurile din spectacol. La fel cum e o plăcere să vezi dansurile, dar și scenele de masă, în structurarea geometriei cărora talentul, rigoarea și încăpățânarea creatoare ale lui András Loránd au fost, fără doar și poate, determinante. Ar fi de neiertat dacă nu aș menționa aportul orchestrei *Hakeshet Klezmer Band*, condusă de Ary Nagy Sándor.

Scripcarul de acoperiș nu ar fi fost succesul pe care am satisfacția să consemnez, dacă spectacolul nu ar fi beneficiat și de aportul Vioarei Bara, autoarea decorurilor, și de contribuția al Amaliei Judea, semnatară costumelor. Care sunt exact ceea ce trebuie.

Sper că *Scripcarul de acoperiș* marchează momentul începutului ieșirii din anonimat a Teatrului orădean, începutul vindecării de boala lui *merge și așa* și de boala lucrului de mântuială. Că de acum încolo voi avea doar bucuria emoției și a consemnării lucrului bine făcut și voi pune deoparte încruntarea. Să fie într-un ceas bun!

Confirmarea

Teatrul Regina Maria din Oradea-BILOXI BLUES de Neil Simon; Traducerea: Ștefan Statnic; Regia artistică: Ovidiu Caița; Scenografia: Szabó Anna Boglarka; Cu: Pavel Sârghi, Șerban Borda, Florian Silaghi, Răzvan Vicoveanu, Ciprian Ciuciu, Richard Balint, Adela Lazăr, Alexandru Rusu; Data premierei: 29 septembrie 2011

Am scris de nenumărate ori despre modul impecabil în care aplică încercata rețetă a teatrului de bulevard Neil Simon, despre faptul că piesele sale se joacă nu doar pe Broadway, ci și pe alte scene respectabile din întreaga lume – asta în ciuda acelor critici cu ștaif care dezaprobă genul –, dar spre bucuria unui consistent segment de public ce vrea să tragă câteodată chiulul de la grijile cotidiene – că iau premii după premii, ș.a.m.d. – încât a mai reveni încă o dată asupra *chestiunii* mi se pare ceva absolut redundant. Piesa *Biloxi Blues*, din 1985, parte a *Trilogiei lui Eugene* (din care mai fac parte *Amintiri din Brighton* din 1983 și *Destinația Broadway* din 1986), lansată pe piața românească de un spectacol al Teatrului de Comedie, regizat de Iarina Demian, cu Tudor Chirilă cap de afiș, e și ea îndeajuns de cunoscută deoarece a fost deja destul de frecvent montată, – e ideală pentru a da de lucru actorilor (nu, încă nu poate rivaliza cu *Opt femei*, intens frecventată când trebuie dat de lucru actrițelor, dar textul are viitorul înainte) –, încât iarăși nu cred că ar mai fi necesare prea multe comentarii. Oricum, nu atât la exegeze critice îndeamnă povestea cu amintiri și isprăvi din armată, cu bune și rele petrecute în vreme de război, cu umilințe dar și cu complicate raporturi inter-umane cu rafinement surprinse, ci, mai curând, la înscenări profesionale imposibil de realizat în absența unor actori buni, stăpâni pe meserie și pe mânăuirea atent cumpănită a trucurilor comice de tot felul, dar și pe mânăuirea pe muchie de cuțit a sentimentelor.

Or, exact acest examen trebuiau să îl treacă opt tineri actori ai Teatrului *Regina Maria* din Oradea și regizorul la fel de tânăr Ovidiu Caița, invitat de la Teatrul de Nord din Satu Mare. Examenul în sine nu e tocmai de colea, proba *bulevardului* e mai dificilă decât pare la prima vedere. Acestor dificultăți intrinseci genului, li s-au mai adăugat, în cazul montării orădene, altele suplimentare. *Biloxi Blues* trebuia să reprezinte Teatrul orădean în concursul aferent festivalului consacrat piesei scurte. Or, piesa lui Neil Simon numai scurtă nu e, așa că regizorului Ovidiu Caița i-a revenit sarcina de a tăia și redimensiona în așa felul textul încât el să încapă în cele 90 de minute admise. Operație deloc simplă fiindcă Neil Simon scrie atât de așezat, atât de fără fisură, încât orice intervenție neinspirată ori neavenită, orice agresiune ar putea costa scump, ba chiar, în cazuri extreme, s-ar putea solda cu o catastrofă. Ovidiu Caița a riscat și a câștigat. Coerența, inteligibilitatea, tectonica și savoarea textului sunt neatînse. Drept consecință, felului așezat în care scrie dramaturgul american îi corespunde un spectacol pe măsură. Cu o regie bună, discretă și totuși vizibilă (în sensul bun al termenului) în fiecare moment al spectacolului. Cu o distribuție riguros întocmită și ferm condusă, cu roluri atent elaborate și fără bemoli ori diezi inutile plasați interpretate. Pavel Sârghi și Șerban Borda (în ipostaza de “duri”, căroră cei doi actori le marchează cu minuție nuanțele și diferențele), Florian Silaghi (“împrumutat” de la Teatrul *Arcadia*, în aceea de băiat bun, dar cu oarecare lipsuri, desigur corectabile, reușită ce îndeamnă și la “împrumuturi” viitoare), Răzvan Vicoveanu (în rol de personaj pozitiv și de povestitor reflexiv, alter-ego al dramaturgului), Ciprian Ciuciu (în dificilul rol Arnold Epstein, depozitarul lecției demnității și compasiunii, pe care reușește să nu le contamineze cu melodramă), Richard Balint (interpretului năpraznicului, dar, în fond, atât de vulnerabilului

sergent Toomey), Adela Lazăr (Daisy, o prostituată cu experiență și cu umor, care știe și a văzut multe) și Alexandru Rusu (un Hennessy, mereu vinovat de câte ceva) își fac cu succes datoria.

Scenografia gândită de Szabó Anna Boglarka e inspirată, eficientă, contribuie în modul ei propriu la dinamismul spectacolului, e, cum se spune, "funcțională", asta însemnând că e cât se poate de izbu-

tită. Rolurile din piesa lui Neil Simon nu sunt nicidecum ușoare. Însă pe lângă aceste dificultăți, echipa de la *Biloxi Blues* a mai avut de surmontat încă una. Nici ea una de colea. Premiera trebuia să nu contrazică buna impresie lăsată de cea a *Scripcarului pe acoperiș*. Să nu lase impresia că izbînda aceea a fost un accident fericit. A reușit. Rămâne de văzut ce vine după.

„Ars Maris” 5

În urmă cu patru ani, la Reghin a avut loc prima ediție a Întâlnirilor Multiculturale Internaționale „Ars Maris”, manifestare organizată de Societatea Culturală „Ars Maris”, cu sprijinul direct al Primăriei și Consiliului Local al municipiului Reghin. Înființată la inițiativa scriitorului Radu Țuculescu, care-i este și președinte, Societatea Culturală „Ars Maris” și-a propus să potențeze viața artistică a urbei de pe Mureș printr-o „infuzie” anuală de ofertă culturală diversă: întâlniri cu personalități culturale de pe mapamond, expoziții de artă – pictură, grafică, sculptură, fotografie –, spectacole de teatru, recitaluri poetice și muzicale, proiecții de filme artistice și documentare, concerte, lansări de carte. Au răspuns „apelului” amical al lui Radu Țuculescu, în cei cinci ani, artiști din 28 de țări plus România, unii doar prin lucrările lor, alții și prin prezența lor fizică: Kohsei (Japonia), Andreas Saurer (Elveția), Erwin Messmer (Elveția), Rudolf Bussmann (Elveția), Sonia Solarte (Columbia), Jehan Calvus (Austria), Helmuth Niederle (Austria), Grigore Chiper (Republica Moldova), Dan Chinda (Mexic), Ladislav Cetkovsky (Cehia) ș.a. Ajunse la cea de-a cincea ediție, desfășurată în perioada 6-8 octombrie 2011, Întâlnirile reghinene au confirmat premisele, bunele intenții cu care s-a pornit la drum, printr-o ofertă culturală diversă și de calitate. Cea mai bogat reprezentată a fost secțiunea artelor vizuale, în prima zi fiind vernisate nu mai puțin de patru expoziții: „Fantasticul” – Zece graficieni din Argentina (Sala festivă a Primăriei Reghin); „Dimensiunile morții. Pier Paolo Pasolini și Ray Johnson” – artă digitală de Ovidiu Petca (Sala festivă a Primăriei Reghin);

„Autoportret versus Paradis” – artă fotografică de Adelina Câmpean (Casa de Cultură „Eugen Nicoară”); pictură Francisc Jorga (Casa de Cultură „Eugen Nicoară”). Prima zi s-a încheiat cu un concert de orgă susținut de Erwin Messmer (Elveția) la Biserica Evanghelică. Cea de a doua seară, desfășurată în selectul Business Club, a oferit celor prezenți un concert extraordinar susținut de ansamblul de percuție condus de maestrul Grigore Pop. Tot în acest cadru a avut loc lansarea volumului *Crampoanele României șchioape. Tabloidizarea presei sportive românești* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011), cartea de debut a tânărului Cristian Aszalos, originar din Reghin. Seara, moderată de Radu Țuculescu, s-a încheiat cu un recital poetic susținut de: Erwin Messmer, Vasile Muste, Alexandru Jurcan, Ioan-Pavel Azap. Ultima zi, ale cărei manifestări au fost găzduite ca de obicei de Casa Tineretului „George Enescu”, condusă de poeta și interpreta folk Sorina Bloj, a fost mai mult decât animată prin recitalul susținut de elevii Școlii de Muzică Reghin și grație spectacolului de teatru *Maricica et Patrick* al Trupeii de teatru francofon „Assentiment” a Liceului Teoretic „Octavian Goga” din Huedin, condusă (și regizată) de Alexandru Jurcan. Momentul culminant l-a reprezentat decernarea Trofeului „Ars Maris”. Lansat la ediția a III-a a Întâlnirilor Multiculturale Internaționale „Ars Maris”, Trofeul a fost decernat în 2009 pictorului, artistului păpușar și scriitorului Jehan Calvus (alias Petre Ivan Chelu), originar din Cluj, dar rezident de mulți ani în Viena, iar în 2010 maestrului Grigore Pop. Întemeietor al primelor ansambluri de percuție din Europa, prof. univ. dr. Grigore Pop a fost component al unor repute orchestre simfonice, între care

și cea a Filarmonicii Transilvania din Cluj-Napoca. A înființat și condus, timp de peste 35 de ani, Ansamblul de percuție al Academiei de Muzică "Gheorghe Dima" din Cluj-Napoca și este membru fondator al Ansamblului de muzică contemporană "Ars Nova".

Anul acesta, Trofeul "Ars Maris" a revenit poetului și organistului elvețian Erwin Messmer. Născut în 1950 în Bodensee (Elveția), Erwin Messmer a studiat filosofia și literatura germană apoi orga și pianul la Conservatorul din Bratislava. Locuiește la Berna, activând ca muzician, scriitor și publicist liber profesionist.

Face parte din redacția revistei literare *ORTE*. Pe lângă numeroase volume de poezie publicate, a înregistrat CD-uri cu concerte pentru orgă și pian. Concertează, ca organist, pe numeroase scene muzicale europene. În 2008 a „debutat”, grație transunerii de către Radu Țuculescu și Blanka-Rakhel Cristolțan a versurilor sale în limba română, și pe piața literară din România, prin volumul bilingv *Vaca din Gampelen / Die Kuh von Gampelen*, apărut la Oradea sub egida Bibliotecii revistei *Familia*.

Ioan-Pavel Azap

***

Colocviile revistei *Ateneu*

Bacău, 7 octombrie 2011

Colocviile revistei „Ateneu”, ediția 2011, s-au desfășurat în prima parte a zilei de 7 octombrie în Amfiteatrul Facultății de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău. Echipa redacțională (Adrian Jicu, Marius Manta, Dan Perșa, Violeta Savu, Ștefan Radu) în frunte cu doamna Carmen Mihalache, redactor-șef, în colaborare cu criticul Vasile Spiridon și cu cadre didactice universitare de la „Litere” au propus asistenței numeroase colocviul „Poezia (post)bacoviană”. Scriitori invitați și scri-

itorii locului au evidențiat aspecte mai mult sau mai puțin cunoscute ale postumității lui George Bacovia, cu insistență pe influența sa în creația poezilor contemporani. Cunoscutul exeget și editor al poeziei bacoviene, Constantin Călin a lansat volumele George Bacovia, *Opere (Poezie și proză. Alte scrieri)*, Ed. Babel, Bacău, 2011 și *În jurul lui Bacovia. Glose și jurnal*, apărut la aceeași editură. În după-amiaza aceleiași zile, la Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău a avut loc, într-o atmosferă sărbătorească, decernarea premiilor revistei Ateneu pentru anul 2011:

- Raluca Neagu, Bacău –premiul pentru poezie
- Cornel Galben, Bacău – premiu de excelență pentru dicționarele cu personalități băcăuane
- Iacob Florea, Bacău (în prezent, București) – premiul pentru proză
- Doina Cernica, Bacău, premiul pentru publicistică
- Paul Cernat, București, premiul pentru critică și istorie literară
- Ioan Moldovan, Oradea (Revista „Familia”), premiul „George Bacovia” pentru poezie
- Constantin Călin, Bacău, premiul special pentru exegeza bacoviană
- Solomon Marcus, București, premiul

Familia – contact

Opera Omnia

În încheierea discursului său, eminentul om de știință și de cultură a lansat un îndemn valabil pentru toți: „*Părășiți gândirea provincială! Fiți europeni în acțiune!*”

* * *

Zilele revistei *Nord literar*

Ediția a VI-a,
Baia Mare, 14-15 octombrie 2011

În sala de conferințe a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” s-a desfășurat festivitatea de deschidere. Săluc Horvat, director executiv al revistei și Gheorghe Glodeanu, director, au coordonat suita de manifestări dedicate sărbătoririi apariției numărului 100 al „Nordului Literar”. Scriitori invitați și scriitori ai locului au rostit alocuțiuni în fața unui public interesat de viața literaturii. Irina Petraș, președinte al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor a vorbit pe larg despre importanța în spațiul cultural maramureșean a revistei „Nord Literar” și a înmănat făuritorilor ei o Diplomă de excelență. Redacția a editat cu ocazia aceasta un pliant și medalia „Revista Nord Literar. Numărul 100”.

Premiile revistei pe anul 2011 au fost acordate scriitorilor:

- Ion Vlad, Cluj-Napoca, premiul Opera Omnia
- Ioan Moldovan, Oradea (revista „Familia”), premiul pentru poezie
- Echim Vancea, Sighetul Marmăției, premiu pentru poezie
- Horia Ursu, Cluj-Napoca, premiul pentru proză
- Irina Petraș, Cluj-Napoca, premiul pentru istorie și critică literară.
- În anii anteriori premiile „Nord Literar” au încununat creația scriitorilor: Augustin Buzura, Cornel Ungureanu, Ioan Es Pop, George Vulturescu, Mircea Oprea, Ion Simuș, Mircea Petean, Constantin Cubleșan, Aurel Sasu, Olimpiu Nușfelean, Florica Bud și Dumitru Păcurar. Cu ocazia Zilelor „Nord Literar” s-a inaugu-

rat sediul Reprezentanței Maramureș a Uniunii Scriitorilor, în Palatul Administrativ din Baia Mare. Președintele Reprezentanței este poetul Gheorghe Pârja.

În după-amiaza aceleiași zile s-a desfășurat Colocviul „Romanul românesc”, moderat de criticul Gheorghe Glodeanu.

La manifestări au participat, în afara celor amintiți, scriitorii: Horia Bădescu, George Vulturescu, Doina Cetea, Rodica Marian, Cornel Cotuțiu, Daniel Săuca, Viorel Tăutan, Doina Ira, Aurel Pop, Augustin Cozmuța, Nicolae Scheianu, Ion Bogdan, Valeriu Sabău, Tatiana Dragomir, Ana Olos, Dana Bota, Ioan Dragoș, Augustin Botiș, Ioana Ileana Ștețco, Terezia Filip, Valeriu Sabău, Ștefan Jurcă, Valer Turcu-Iorga ș.a.

Cărți primite în dar la cele două manifestări:

- Cornel Galben, *Alegând prin subteranele textului*, Ed. Cordal Press, Bacău, 2011
- Violeta Savu, *Din depărtare el mă vedea frumoasă*, poezii, București, Tracus Arte, 2011
- Szentmártoni János, *Ló a tavon/ Calul lacurilor*, versuri, traducere de Ioan J. Popescu și Făbri Sándor, Baia Mare, Proema, 2011
- Gheorghe Pârja, *Vânzarea umbrei/ Ármýékvásár*, versuri, traducere de Ioan J. Popescu și Făbri Sándor, Baia Mare, Proema, 2011
- Ștefan Jurcă, *Pagina de gardă*, roman, Cluj-Napoca, Dacia XXI, 2011
- Augustin Cozmuța, *Pagini de critică literară*, Baia Mare, Eurotip, 2010
- George Vulturescu, *Nordul. O gnoză a pietrei*, Iași, TipoMoldovan, 2011
- Viorel Tăutan – Doina Ira, *Speranță renăscută*, poeme de dragoste, Cluj-Napoca, Eikon, 2011
- Ion Bogdan, *Toto Ciri-Biri, carte pentru copiii mici și copiii mari*, Baia Mare, Cybela, 2011
- Dumitru Iuga, *Amicalmente – verba manent – epigrame, șarje amicale, catrene*, Baia Mare, Cybela, 2011
- Vasile Avram, *Roata stelelor*, teatru, Fizeșul Gherlii, Ecclesia, 2010
- Valer Turcu-Iorga, *Estimări*, Baia Mare, Proema, 2011
- Terezia Filip, *Nichita Stănescu – O poetică a ființei*, vol. 1-3, Târgu-Lăpuș, Galaxia Gutenberg, 2010

Mulțumim scriitorilor, prieteni, cunoscuți sau necunoscuți, care au trimis cărțile lor cu dedicații (mult prea măgulitoare) sau fără; de asemenea, editurilor care trimit redacției cărți din producția proprie.

În ultima vreme am primit:

Gheorghe Grigurcu, *Extemporale*
Ioan F. Pop, *Poemele poemului nescris*
Daniel Corbu, *Viața de fiecare zi la Iași pe vremea lui Daniel Corbu povestită de el însuși*
Ștefana-Maria Petean, *Il libro di Ștefana*
David Dorian, *Euridice*
David Dorian, *Iubire la imperfect*
David Dorian, *Scrisorile lui Tristan*
Ion Maria, *fratele om*
Robert Șerban, *Moartea parafină*
Dorin Mureșan, *poemul delahoya*
Medeea Iancu, *divina tragedie*
Constantin Abăluță, *totul despre nimic*
Teodor Timofte, *Estetica absenței*
Dimitrie Vatamaniuc și Constantin Hrehor, *Convorbiri sub scara cu îngeri*
Antologie de cultură și artă „Solteris” 2010
Liviu Georgescu, *Sau dincoace de Stix*
Gabriel-Vincentiu Mălăescu, *Neștiutele pierderi/ Humbjet e panjohura*
traducere în albaneză de Baki Ymeri
Igor Ursenco, *Clauza poeziei celei mai favorizate în lirica maramureșeană și basarabeană contemporană*
Smaranda Vultur și Adrian Onică, *Basarabeni și bucovineni în Banat*
Ioan Țiplea, *Stigmatizarea conștiinței*
Gheorghe Vidican, *Fluturi în tanșee*
Iudita Călușer, *Liceul Român Unit de Fete din Beiuș – 1896-1948*
Dumitru Brăneanu, *Pelerin la templul cuvântului*
Vasile Dan, *Întimplări crepusculare și alte poeme*
Valeriu Stancu, *Ceremonia risipirii*
Gheorghe Mocuța, *Balada profului de francă*
Simion Todorescu, *Stări de spirit*

Confirmare de primire

Simion Todorescu, *Gânduri..gânduri*
Simion Todorescu, *Morala la porțile gândirii*
Simion Todorescu, *Dintr-un univers de sensuri*
Ioan Miclău, *Teatru*
Carmelia Leonte, *Emil Botta: căderea în spectacol*
Daniel Pișcu, *Piața Sfântului*
Icu Crăciun, *Teatru pentru toate vârstele*
Dorina Manu, *Eșarfa de fluturi*
Dorina Manu, *Cutremurați de Labiș*
Constantin Ardeleanu, *Stingher printre poeți*
Anton Jurebie, *Împotriva negrului total*
Igor Ursenco, *Apoptosium*
Anis Vidal, *Eu, mama tare și tu*
Mircea Anghel, *Kikirimikiri*
Maria Pal, *Recviem*
Mihai Butnariu, *Realități ascunse*
Ioan Miclău, *Scrieri în proză*, vol. I
Ioan Miclău, *Poezii alese*, vol. II
Ioan Miclău, *Frunze de toamnă aurie*
Ioana Ileana Ștețco, *În doze suportabile, iubirea*
Mircea Morariu, *Spectator cu bilet de favoare – 2010 Un an teatral așa cum l-am văzut*
Cristina Tătaru, *William Shakespeare, Sonnets/Sonete- O nouă versiune românească*
Ion Căpruciu, *La nord de caii sălbatici*
Nicoleta Sălcudeanu, *Asupra criticei de azi*
Ciprian Sonea, *Fenomenul religios la Lucian Blaga și Emil Cioran*
Liviu Andrei, *Paradis. Literatură de cuțit*
Mircea Măluț, *Topografii critice*
Mircea Măluț, *Fragmente din monografia imperiului*
Constantin Virgil Bănescu, *Zidul de mătase*
Vasile Gogea, *Voci în vacarm. Un dialog cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca*
Flavius Lucăcel, *Trecătoarea pisicii – teatru*
Marcel Mureșeanu, *Oracol*
Marcel Mureșeanu, *Cele patru triburi ale sfârșitului*
Ara Alexandru Șişmanian, *3/absențe*
Ofelia Prodan, *Ulise și jocul de șah/ Ulysses and the game of chess*,
traducere din română de Florin Bican
Teodor Borz, *Colocvii*
Ioan-Aurel Bolba, *Sejur de toamnă la Kuşadasi*
Pr. Ioan-Aurel Bolba, *Patriarhii României*
Mălin Stan, *Somnul tău îmi face bine*
Victor Sterom, *Geometria fumului*
Ioana Revnic, *Dresura de lei*
Petru Pistol, *Critice și ipocritice*
Sara Iercoșan, *Din secolul marilor clasici*

Revistele care ne vin la redacție:

- *Acasă* (București), *Acolada* (Satu Mare), *Apostrof* (Cluj-Napoca), *Ardealul literar* (Hunedoara), *Arca* (Arad), *Argeș* (Pitești), *Astra* (Brașov), *Ateneu* (Bacău), *Axioma* (Ploiești),
- *Baadul literar* (Bârlad), *Banat* (Lugoj), *Bucovina literară* (Suceava),
- *Cafeneaua literară* (Pitești), *Caiete Silvane* (Zalău), *Caietele Oradiei*, *Calendarul Maramureșului* (Baia Mare), *Calende* (Pitești), *Conta* (Piatra Neamț), *Contemporanul. Ideea Europeană* (București), *Convieșuirea* (Seghedin - Ungaria), *Convorbiri literare* (Iași), *Cronica* (Iași), *Cronica veche* (Iași), *Cultura* (București), *Cultura creștină* (Blaj),
- *Dacia literară* (Iași), *Discobolul* (Alba Iulia),
- *Echinox* (Cluj-Napoca), *Euphorion* (Sibiu), *Ex Ponto* (Constanța),
- *Familia* (Petrovasăla-Vladimirovaț, Serbia), *Familia noastră* (Baia Mare), *Ferestre* (Mizil), *Foaia românească* (Giula, Ungaria),
- *Hyperion* (Botoșani),
- *Litere* (Târgoviște), *Lumina* (Pancevo, Serbia),
- *Memoria ethnologica* (Baia Mare), *Mișcarea literară* (Bistrița), *Mozaicul* (Craiova),
- *Nord Literar* (Baia Mare),
- *Oglinzi paralele* (Nădlac), *Orient latin* (Timișoara), *Orizont* (Timișoara),
- *Plumb* (Bacău), *Poarta Sărutului* (Ploiești), *Poesis* (Satu Mare), *Poezia* (Iași), *Porto-Franco* (Galați), *Pro Saeculum* (Focșani),
- *Ramuri* (Craiova), *Reflex* (Reșița), *Renașterea* (Cluj-Napoca), *Revista Nouă* (Câmpina), *Revista română* (Iași),
- *Salonul literar* (Focșani), *Scrisul românesc* (Craiova), *Secolul 21* (București), *Singur* (Târgoviște), *Spiritul critic* (Pașcani), *Steaua* (Cluj-Napoca), *Studii de Știință și Cultură* (Arad), *Suflet de dascăl* (Comloșu Mare), *Suflet nou* (Comloșu Mare). *Suplimentul de cultură* (Iași),
- *Telegraful Român* (Sibiu), *Tibiscus* (Uzdin, Serbia), *Timpul* (Iași), *Tomis* (Constanța), *Transilvania* (Sibiu), *Tribuna* (Cluj-Napoca), *Trivium* (București),
- *Vatra* (Târgu Mureș), *Vatra veche* (Târgu Mureș), *Verso* (Cluj-Napoca), *Viața Românească* (București)

„În toamna anului 1897, două societăți s-au angajat să realizeze un obiectiv îndrăzneț: rețeaua de cale ferată electrică a orașului. Cele două societăți rivale erau Linia ferată publică cu tracțiune pe aburi S.A. Oradea-Mare și Societatea pe acțiuni pentru întreprinderi de electricitate și transport din Budapesta sau, prescurtat, Trustul. La 25 decembrie 1897, Consiliul local al orașului a somat cele două pretendente la autorizația de construcție ca, până la 8 ianuarie 1898 să-și înainteze ofertele definitive. Doar că la acea dată nu s-au dezbătut decât propunerile înaintate de întreprinderea orădeană, pentru că Trustul din Budapesta n-a înaintat propuneri scrise. De data aceasta, față de vechile prevederi, mai erau două. Societatea pretindea exclusivitatea producerii energiei electrice proprii pe o perioadă de 10 ani. Având în vedere că, în 1933, tronsonul de cale ferată din P-ța Bisericii până la Gara Velența urma să treacă în proprietatea orașului, din acel an societatea urma să ofere în schimb acestuia, pentru utilizarea tronsonului o despăgubire anuală de 3.000 de florini. Societatea se mai angaja să racordeze gratuit la linia sa de tensiune consumatorii aflați la o distanță de până la 100 de metri de rețea, dacă aceștia se angajează în scris că vor consuma cel puțin 250 de wați energie electrică pe an.

Câteva zile mai târziu, în 13 ianuarie, Consiliul local a dezbătut propunerile trimise între timp și de Trust. Aceștia anunțau că acordă toate avantajele pe care le oferea societatea orădeană. În plus pentru tronsonul P-ța Bisericii – Gara Velența va plăti 5.000 de florini, începând cu anul 1933, iar pentru orice teren cedat, în oricare parte a orașului destinat construirii uzinei electrice proprii oferă 100.000 de florini.

Față de aceste propuneri întreprinderea orădeană a depus o contestație prin care aducea la cunoștința ministerului comerțului, căruia îi aparținea sectorul căi ferate, că firma din Budapesta n-a respectat termenul fixat de Primărie, contestație care, la sfârșitul lunii februarie, este respinsă. Încurajat de respingerea contestației, Trustul prezintă noi propuneri. Astfel că hotărâsc să mărească partea de beneficiu a orașului și chiar să ridice de la 100.000 la 120.000 de florini suma pe care urmează să o plătească pentru oricare din terenurile cedate din oraș, iar pentru porțiunea din capătul str. Clujului, după 1933, ofereau 5.000 de florini, taxă de închiriere pe an.

Având în față aceste propuneri foarte atrăgătoare, Consiliul local al orașului Oradea a revenit asupra hotărârii inițiale și a acordat dreptul de construire a liniei de tramvai trustului din Budapesta trimițând formele la minister. Pentru că lupta urma să se dea între cele două ministere, cel de interne și cel al comerțului, culisele luptei pentru dreptul de construcție nu vor fi poate niciodată cunoscute, cu atât mai mult cu cât, nici pe atunci, presa vremii nu trata astfel de probleme.

În luna mai întreprinderea orădeană depune iar contestație având și de această dată motive întemeiate legal, fiind încălcată prin contract o dispoziție a ministerului transporturilor din 1868.

La începutul lunii iunie 1898, Trustul avea aprobarea întregii opinii publice orădeane, datorită condițiilor avantajoase de construcție. Și, totuși, dacă această întreprindere ar fi obținut în cele din urmă autorizația de construire, ea ar fi adus cu sine lucrătorii proprii. Ori, potrivit mărturisirilor primarului, era de dorit începerea lucrărilor și pentru că numeroasele falimente ale unor mori din oraș au făcut să crească neliniștitor numărul șomerilor care erau tot mai expuși influențelor nefaste ale unor agitatori.

Trustul a supralicitat propriile oferte în octombrie 1898, mărinsum suma pentru terenul cedat din oraș pentru construirea uzinei electrice de la 120.000 la 250.000 de florini.

În luna decembrie a sosit și hotărârea ministerului de interne. Aceasta anulă hotărârea orașului, prin care contractul urma să fie obținut de către Trust și accepta contestația societății orădene. Motivul: Trustul nu avea aprobarea pentru organizarea de șantier. În plus, oferta societății orădene s-a dovedit a fi favorabilă și pentru că ea și-ar transforma, cu această ocazie, și propria linie ferată în linie electrică. Apoi întreprinderea orădeană a declarat că este de acord să preia condițiile oferite de Trust. Decizia ministerului de interne a provocat în ședința de Consiliu local din decembrie 1898 discuții furtunoase. Majoritatea consilierilor au declarat că ministrul de interne și-a depășit atribuțiile anulând o hotărâre a Consiliului local. Întreaga chestiune s-a încheiat cu înaintarea unui memoriu de protest ministerului cu pricina, dar hotărârea sa a rămas definitivă.”